

Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įtaka socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse

Galutinė tyrimo ataskaita

LR žemės ūkio ministerija

Vilnius, 2021

EUROPOS ŽEMĖS ŪKIO FONDAS KAIMO PLĖTRAI:
EUROPA INVESTUOJA Į KAIMO VIETOVES

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

Turinys

Santrauka.....	4
Summary	8
Santrumpos ir sąvokos	13
Lentelių sąrašas	15
Paveikslų sąrašas	16
Įvadas	18
Metodologija	19
1 Priemonių, prisidedančių prie prioriteto „Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse“, tinkamumo, pakankamumo, rezultatyvumo ir efektyvumo vertinimas.....	20
1.1 Kokie pasiekti rezultatai pagal kiekvieną priemonę, veiklos sritį, veiklą?	20
1.1.1 Finansinių intervencijų tinkamumas, atsižvelgiant į Programoje nustatytą priemonių, veiklos sričių ar veiklų prisidėjimą prie tikslinės(-ių) srities(-ių) įgyvendinimo	21
1.1.2 Kokios konkrečios investicijos ir koku mastu buvo atliktos? Kokie Programoje numatytų bendrų produkto ir tikslo bei specifinių rodiklių pasiekimo rezultatai? Kokios priežastys lėmė nustatytų rodiklių (ne)pasiekimą?	28
1.1.3 Ar numatyti rodikliai ir jų siektinos reikšmės pakankami įvertinti indėlį siekiant 6 prioriteto tikslų? Kodėl?.....	35
1.1.4 Ar numatytas finansavimas pakankamas ir atliktos investicijos efektyviai prisidėjo prie laikotarpio pradžioje identifikuotų problemų, poreikių sprendimo ir kaip?	37
1.1.5 Ar pagal nustatytus reikalavimus, paramos teikimo sąlygas bei finansavimo formą parama buvo teikiama efektyviai? Kodėl?	42
1.2 Kiek ir kaip teikiama parama pagal įvertintas priemones, veiklos sritis ir veiklas prisidėjo prie veiklų įvairinimo kaimo vietovėse, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, darbo vietų kaimo vietovėse kūrimo, vietos plėtros kaimo vietovėse? Kokia apimtimi teikiama parama padidino prieigą prie informacinių ir ryšių technologijų (IRT)?	44
1.3 Ar efektyvi ir skaidri paramos administravimo sistema (paraiškų priėmimas, vertinimas, paramos išmokėjimas, patikrų vietoje mechanizmas ir lėšų panaudojimo kontrolė)?.....	53
2 Ar kitos Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie Programos 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo? Kurios, kaip ir koku mastu?	60
3 Įvertinti visų priemonių, prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlį siekiant BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų.	65

3.1	Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, įskaitant darbo vietų kūrimą ir jų išlaikymą?.....	65
3.2	Kurios Programos priemonės labiausiai (ne)prisideda prie BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų įgyvendinimo?	67
3.3	Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie užimtumo lygio pokyčių kaimo vietovėse? Ar padėjo siekiant ES strategijos tikslo bent 75 % padidinti 20-64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygį?.....	69
3.4	Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, prisidėjo prie skurdo lygio kaimo vietovėse mažinimo?.....	71
3.5	Kiek priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, padėjo siekiant 2020 m. ES strategijos tikslo skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas?	73
3.6	Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant horizontaliųjų principų įgyvendinimo (regioniniu ir aplinkosauginiu požiūriu, konkurencingumo didinimo ir inovacijų skatinimo)?.....	74
3.7	Ar intervencijų poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?.....	76
4	Išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos dėl ES paramos finansavimo	78
5	Išvados ir rekomendacijos.....	85
	Šaltinių sąrašas	88
	Priedai	91

Santrauka

Lietuvos kaimo plėtros programa sudaro prielaidas daryti įtaką socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse. Ypač aktualu mažinti socialinę įtampą dėl padidėjusio nedarbo kaimo vietovėse, išaugusios socialinės atskirties, sudaryti tinkamas sąlygas kurtis mažiems verslams, kurie būtų labiau pasiskirstę teritoriniu atžvilgiu, būtų sukuriamos įvairios paslaugos, produktai, kurie būtų labiau prieinami asmenims, nutolusiems nuo didžiųjų šalies miestų, kur ekonominė plėtra yra palyginus menka arba jos visiškai nėra.

Įgyvendinant Tyrimė analizuojamas priemones, veiklos sritis ir veiklas siekiama didinti užimtumo lygį kaimo vietovėse, mažinti skurdo lygį, siekti, kad augtų vienam kaimo gyventojui tenkantis BVP, didėtų kaimo vietovių patrauklumas. Siekdamos šių rezultatų, priemonės, veiklos sritys ir veiklos tiesiogiai prisideda prie 6 prioriteto „Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse“.

dauguma Tyrimė analizuojamų priemonių, veiklos sričių ir veiklų (6 vnt.) prisideda prie 6B tikslinės srities – siekiama vietinės plėtros kaimo vietovėse. Prie 6A tikslinės srities prisideda 5 Tyrimė analizuojamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, kurias įgyvendinant siekiama veiklų įvairovės kaimo vietovėse, naujų mažų įmonių kūrimo ir plėtros bei darbo vietų kūrimo. Prie 6C tikslinės srities prisideda 1 Tyrimė analizuojama veiklos sritis – jos įgyvendinimas prisidės prie IRT plėtros, naudojimo ir kokybės gerinimo kaimo vietovėse. Atsižvelgiant į Tyrimė analizuojamų priemonių, veiklos sričių ir veiklų sukuriamus produktus ir rezultatus bei daromą poveikį, vertinama, kad numatytos intervencijos yra tinkamos siekiant 6 prioriteto tikslinių sričių.

6A tikslinės srities, skirtos veiklos įvairinimui, mažųjų įmonių kūrimui ir plėtojimui, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimui, tikslo rodikliu matuojamos darbo vietos, sukurtos įgyvendinant remiamus projektus. Programoje numatyta, kad įgyvendinus priemones, prisidedančias prie 6A tikslinės srities, iki 2023 m. pabaigos turėtų būti sukurtos 2 555 darbo vietos. Tyrimo rengimo metu, remiantis NMA pateiktais duomenimis, analizuojamu laikotarpiu buvo sukurtos 926 darbo vietos arba 25,09 proc. siekiamo rodiklio reikšmės. Vertinama, kad 6A tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – siekti veiklų įvairovės, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimo – ir yra pakankami vertinant indėlį siekiant P6 tikslų.

6B tikslinės srities, skirtos vietinės plėtros kaimo vietovėse skatinimui, įgyvendinimui matuoti numatyti trys tikslo rodikliai, iš kurių du Tyrimo rengimo metu yra pasiekti. Rodiklis, susijęs su kaimo gyventojais, kuriems taikomos vietos plėtros strategijos, jau buvo pasiektas ir viršytas 2016 m. Programoje buvo planuota, kad 2023 m. bent 14,26 proc. kaimo gyventojų naudotųsi geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (150 tūkst. kaimo gyventojų). Šio tikslo rodiklio siekiama įgyvendinant priemonės M07 veiklos sritis, skirtas asbestinių stogų keitimui, vietinių kelių tiesimui ar rekonstravimui, plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrai, investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį. Įgyvendinus projektus pagal šias veiklas, geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra naudojasi beveik 266 tūkst. gyventojų – programoje numatytas rodiklis viršytas 77 proc. Trečiasis rodiklis susijęs su priemonės M19 įgyvendinimu. Įgyvendinant priemonę ir prisidedant prie 6B tikslinės srities, Tyrimo rengimo

metu sukurtos 463 darbo vietos. Vertinant Programoje numatytą pasiekti ir faktiškai pasiektą reikšmę, rodiklio rezultatyvumas siekia 48 proc. Atsižvelgiant į tai, kad priemonės M19 finansinis įgyvendinimo lygis siekia 52 proc., tikėtina, kad įgyvendinus numatytus projektus, tikslo rodiklis bus pasiektas. Vertinama, kad 6B tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – siekti vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimo, tačiau yra tik iš dalies pakankami vertinant indėlį siekiant P6 tikslų.

6C tikslinės srities, skirtos prieigos prie IRT didinimui, jų naudojimo skatinimui ir kokybės gerinimui kaimo vietovėse, įgyvendinimui matuoti numatytas vienas tikslo rodiklis – kaimo gyventojų, kurie naudojami naujomis ar geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (IRT), procentinė dalis. Programoje planuota, kad tokia galimybė turėtų būti sudaryta 1,9 proc. arba 20 tūkst. kaimo vietovių gyventojų. Įgyvendinus projektą, skirtą plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai kaimo vietovėse plėtrai, galimybė naudotis geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (IRT) sudaryta 79 tūkst. gyventojų arba 7,5 proc. 2019 m. pabaigus įgyvendinti projektą tikslo rodiklis buvo pasiektas ir viršytas beveik 4 kartus. Vertinama, kad 6C tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – didinti prieigą prie IRT, skatinti jų naudojimą ir gerinti kokybę kaimo vietovėse – ir yra pakankami vertinant indėlį siekiant P6 tikslų.

Vertinant nustatytus reikalavimus, visais atvejais pareiškėjai turi atitikti bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus Programoje. Be to, kiekvienai priemonei keliami papildomi, konkrečioms veikloms aktualūs kriterijai (pvz., vykdant priemonės M01 mokymų veiklas, pareiškėjai turi turėti teisę užsiimti žinių perdavimo ir informavimo veiklomis). Tuo tarpu detalios paramos teikimo sąlygos būna nustatomos priemonės įgyvendinimo taisyklėse, skelbiamos viešai, pateikiant atnaujintas priemonių įgyvendinimo taisykles ir ankstesnes taisyklių versijas. Didelė dalis nagrinėjamų priemonių atrankos kriterijų yra lengvai įvertinami (pvz., pareiškėjų amžius, lytis ar gyvenimo kaimo vietovėje laikotarpis). Likę kriterijai atitinka priemonės specifiką ir vertinami kaip reikalingi. Projektų atrankos kriterijų nustatymas ir vertinimas, nors prailgina projektų atrankos procesą, yra būtina projektų atrankos dalis, leidžianti užtikrinti, kad parama būtų skiriama tinkamiems pareiškėjams, taip sudarant sąlygas paramos efektyvumui.

Vertinant paramos administravimo efektyvumą ir skaidrumą, buvo nustatyta, kad proceso efektyvumą didina ŽŪMIS sistemos veikimas bei NMA darbuotojų kompetencijų tobulinimas, išorės ekspertų įtraukimas. Tuo tarpu prie proceso skaidrumo užtikrinimo prisideda vienodų paraiškų vertinimo standartų galiojimas, patikrų vietoje vykdymas, lėšų panaudojimo kontrolė, „4 akių“ principo taikymas, išorinių ekspertų įtraukimas, NMA korupcijos prevencijos programos įgyvendinimas bei NMA Pasitikėjimo linijos veikla. Paramos administravimo procesas vertinamas kaip pakankamai skaidrus ir efektyvus, tačiau, siekiant dar labiau padidinti efektyvumą, rekomenduojama skirti lėšų ŽŪMIS sistemos tobulinimui bei skatinti paraiškų ir prašymų teikimą elektroniniu būdu.

Prie 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo gali prisidėti ir kitos Programos priemonės, net kai tiesioginis jų poveikis Programoje nėra numatomas. Identifikuotos 3 tokios priemonės ir jų veiklos sritys: priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ veiklos sritis „Investicijos į miškininkystės technologijas“, priemonė „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“, priemonė „Išimtinė laikina parama

ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“. Įgyvendinant šias priemones kuriamos ir / arba išlaikomos darbo vietos, gerinami ekonominiai kaimo vietovėse veikiančių ūkio subjektų rezultatai, kuriamos turizmo sektoriaus plėtros galimybės, todėl priemonės vertinamos kaip prisidedančios prie 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo.

Tyrimo buvo įvertintas visų Programos priemonių, tiesiogiai ir netiesiogiai prisidedančių prie 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlis siekiant pagrindinių BŽŪP ir strategijos „Europa 2020“ tikslų. Nustatyta, kad visos Programos priemonės prisidėjo bent prie vieno tikslo. Programos priemonių indėlis buvo aktualus visiems 3 BŽŪP tikslams ir 4 iš 5 strategijos „Europa 2020“ tikslų. Vienintelis tikslas, kurio pasiekimui nagrinėjamos Programos priemonės neturėjo tiesioginės įtakos, buvo susijęs su švietimu (mažiau nei 10 proc. moksleivių, nebaigiančių mokyklos (Lietuvos nacionalinis tikslas – mažiau nei 9 proc.), ir bent 40 proc. 30 – 34 m. amžiaus asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą (Lietuvos nacionalinis tikslas – 48,7 proc.)). Nors priemonės vertinamos, kaip turėjusios indėlį, plačiau nagrinėjant priemonių poveikio duomenis įvertinta, kad jų poveikis siekiant padidinti užimtumo lygį kaimo vietovėse ir tarp 20-64 m. asmenų bei skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas nebuvo reikšmingas. Atsižvelgiant į investicijų mastą bei pobūdį buvo konstatuota, kad priemonės, tiesiogiai ir netiesiogiai prisidedančios prie 6 prioriteto įgyvendinimo, buvo svarbios mažinant skurdo lygį kaimo vietovėse, ir Programos neįgyvendinimo atveju skurdo lygis būtų didesnis negu yra. Programos priemonės taip pat prisidėjo prie subalansuotos teritorinės kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtros užtikrinimo: priemone M19 buvo paremta bendruomenių inicijuojama kaimo plėtra, priemonės M07 įgyvendinimas sudarė galimybes gyventojams naudotis geresne infrastruktūra ir paslaugomis, įgyvendinant priemones M06, M08 ir M19 buvo sukurta daugiau nei 1,6 tūkst. darbo vietų.

Įgyvendinant Programą buvo laikomasi horizontaliųjų principų. Teikiant paraiškas paramai gauti nėra jokių apribojimų, susijusių su pareiškėjų lytimi, rasine ar etnine kilmė, religija, tikėjimu, negalia, amžiumi ar seksualine orientacija. Taigi, vertinama, kad nors pareiškėjų pasiskirstymas pagal lytį neatitiko bendros lyčių proporcijos Lietuvoje, vis tiek buvo užtikrinami lyčių lygybės ir nediskriminavimo principai. Darna vystymosi principas buvo užtikrinamas skatinant atsakingą žemės ūkio veiklą, biologinės įvairovės palaikymą, taršos mažinimą, AEI plėtrą ir rizikos prevenciją.

Intervencijų poveikis priklauso nuo intervencijų pobūdžio. Atvejais, kai investicijos didina ūkio našumą, prisideda prie darbo vietų kūrimo ir išlaikymo, sudaro sąlygas plėsti ekonominę veiklą ir pasibaigus paramai toliau generuoti papildomas pajamas, tikėtina, kad poveikis bus ilgalaikis. Tuo tarpu, kai parama pagal Programos priemones tiesiog kompensuoja tam tikrus ūkininkų praradimus, tikėtina, kad pasibaigus paramos laikotarpiui nebus užfiksuoti jokie reikšmingi pokyčiai. Tyrimo priemonės M01, M02, M06, M07, M08 bei M19 buvo identifikuotos kaip kuriančios ilgalaikį poveikį. M01 ir M02 suteikiamos žinios, kurios galės būti naudojamos ir ateityje, ūkininkai gali jomis dalintis tarpusavyje be papildomo investicijų poreikio. Priemonės M06, M07, M08 bei M19 sudaro galimybes kaimo vietovėse investuoti į infrastruktūrą bei kurti verslus, skatinančius ekonominę plėtrą ne tik žemės ūkio, bet ir turizmo, maitinimo ir kitų paslaugų teikimo srityse, taigi, intervencijų poveikis užimtumo lygiui, skurdo lygiui, ekonominei plėtrai, įmonių kūrimuisi ir kt. kaimo vietovėse turėtų būti ilgalaikis.

Vertinama, kad ir toliau išlieka aktualios priemonės, kuriomis skatinama naujų verslų kūrimasis kaimo vietovėse, teikiamų paslaugų kokybės gerinimas ir įvairovės didinimas. Šių veiklų vykdymas prisideda prie darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse, galimybių įvairinti ir generuoti didesnes pajamas sudarymo, labai mažų ir mažų verslų kūrimosi.

Siekiant kaimo vietovių gyvybingumo, kartų kaitos, viena iš pagrindinių tikslinių grupių išlieka jaunieji ūkininkai, kurių pritraukimui bei skatinimui pradėti / tęsti veiklas kaimo vietovėse reikalinga ir toliau tęsti finansinių intervencijų, skirtų būtent šiai grupei, vykdymą.

Vienas iš svarbių veiksnių, prisidedančių prie ūkių našumo ir sėkmės, yra ūkininkų žinios, kurios leidžia atsižvelgti į dirbamos žemės ir auginamų augalų ar gyvulių specifiką, pasirinkti tinkamiausią techniką ir medžiagas. Todėl siekiant didinti paramos panaudojimo efektyvumą ir skatinti ūkininkus domėtis naujausiomis žemės ūkio tendencijomis, rekomenduojama papildomus vertinimo balus skirti ūkininkams, kurie 3 m. laikotarpyje iki paraiškos teikimo dalyvavo žinių įgijimo ar kompetencijų tobulinimo veiklose (seminarai, konferencijos, parodomieji projektai ir pan.).

2014–2020 m. laikotarpiu Tyrimė analizuotos priemonės įgyvendinamos projektams skiriant dotacijas. Analizuojant priemonių statistiką (gautų ir patvirtintų paraiškų skaičius, priemonių įgyvendinimui skirtas finansavimas, pareiškėjų prašomas finansavimas ir projektų įgyvendinimui skirtas finansavimas), vertinama, kad tokia paramos teikimo forma paramos gavėjams yra patraukli. Visgi atsižvelgiant į tai:

- kad priemonių įgyvendinimui skiriamos lėšos neatitinka poreikio – iš Tyrimė analizuotų 18 priemonių, veiklos sričių ir veiklų, 9-iose priemonių, veiklos sričių ir veiklų pareiškėjų prašoma paramos suma viršijo priemonių įgyvendinimui skirtas lėšas;
- kad 2021–2027 m. laikotarpiu kaimo plėtrai įgyvendinti ES skiriama 15,3 proc. mažesnė parama, palyginti su 2014–2020 m. laikotarpiu;
- kad skatinamas finansinių priemonių naudojimas tam, kad būtų remiamos investicijos, kurioms neteikiamas pakankamas finansavimas,

ateityje rekomenduojama svarstyti finansų inžinerijos priemonių taikymą priemonėms, pagal kurias galimai įgyvendinami finansiškai gyvybingi projektai. Tačiau būtina įvertinti tai, kad Programos priemonės yra nukreiptos į kaimo vietoves, jomis siekiama skatinti kaimo plėtrą, didinti užimtumą, teikiamų paslaugų kokybę bei įvairovę ir į tai, kad daugeliu atveju paramos gavėjai yra ūkininkai, labai mažos ir mažos įmonės, bendruomeninės organizacijos, kurie, galimai nėra stiprūs ekonomiškai, todėl finansų inžinerijos priemonių taikymas gali sumažinti Programos priemonių paklausą, atitinkamai nacionalinių ir tarptautinių tikslų siekimą. Atsižvelgiant į tai, finansų inžinerijos priemonės siūloma taikyti ne pilna apimti, o derinant jas su dotacijomis. Finansų inžinerijos priemonių taikymas sudarytų galimybes paramą skirti didesniai paramos gavėjų skaičiui ir labiau prisidėti prie siekiamų rezultatų. Taikant finansų inžinerijos priemonės dėl atsinaujinimo efekto būtų galima sukurti didesnę pridėtinę vertę.

Summary

The Lithuanian Rural Development Program draws up the provisions to influence the promotion of social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas. It is especially important to reduce social tensions formed due to increased unemployment rates in rural areas and increased social exclusion, as well as to create proper conditions to establish small businesses, ensuring their territorial distribution, to introduce various services and products and make them more accessible to people living distantly from the country's bigger cities, where the economic development is relatively low or non-existent.

By implementing the measures, areas of activity and activities analyzed in the Study, the aim is to increase the employment rates in rural areas, reduce the level of poverty, strive for the growth of GDP per capita of the rural citizens, and increase the attractiveness of rural areas. To achieve these results, measures, areas of activity and activities directly contribute to Priority 6 – "Promoting social inclusion, poverty reduction and economic development in rural areas".

Most of the measures, areas of activity and activities analyzed in the Study (6 units) contribute to the 6B focus area – it is aimed at diversifying activities in rural areas. To 6A focus area contribute 5 measures, areas of activity and activities analysed in the Study which are set to encourage the establishment and development of new small enterprises and the creation of jobs. 6C focus area is being supplemented by 1 area of activity analyzed in the Study – the implementation of it will contribute to the development, use and quality improvement of ICT in rural areas. Taking into account the products, the results and the impact generated by the measures, areas of activity and activities analyzed in the Study, it is assessed that the planned interventions are appropriate to achieve the focus areas of Priority 6.

The goal of the focus area 6A, which aims at diversifying activities, establishment and development of small businesses and facilitation in job creation, is measured by the numbers of jobs created during the implementation of supported projects. It is anticipated in the program that, following the implementation of measures contributing to focus area 6A, 2,555 jobs should be created by the end of the year 2023. 926 jobs were created or 25.09 percent of the values of the planned target, based on the data provided by the National paying agency. The indicators measuring the implementation of Focus area 6A reflect the objective of this area – diversification of activities, establishment and development of small enterprises, and facilitation of job creation – are sufficient to assess the contribution to the P6 objectives.

To measure the implementation of focus area 6B oriented towards the promotion of local development in rural areas, three objective indicators are set up, two of them already achieved at the time of the preparation of the Study. The indicator related to the rural population towards which development strategies has already been applied, was reached and exceeded in 2016. It was planned in the program that in 2023 at least 14.26 percent of rural population would use better services / infrastructure (150 thousand rural citizens). The indicator of this objective is being achieved by implementing the activity areas of the measure M07, which are intended for the replacement of asbestos roofs, construction or reconstruction of local roads, development of broadband communication infrastructure, investments in rural cultural and

natural heritage, landscape. After the implementation of projects under these activities, almost 266 thousand people use better services / infrastructure – the indicator envisaged in the program was exceeded by 77 percent. The third indicator relates to the implementation of measure M19. At the time of the implementation of the measure and contributing to the focus area 6B, 463 jobs were created during the preparation of the Study. Given that the financial implementation rate of measure M19 is 52 percent, it is likely that the target will be reached. The indicators measuring the implementation of Objective 6B are considered to reflect the objective of this area – to promote local development in rural areas – but are only partially sufficient to assess the contribution to the P6 objectives.

To measure the implementation of Objective 6C, which aims to increase access to ICT, promote their usage and improve their quality in rural areas, one target indicator is set: the percentage of the rural population using new or advanced services / infrastructure (ICT). The program anticipates that this possibility should be provided for 1.9 percent or 20 thousand rural citizens. Following the implementation of the project for the development of broadband infrastructure in rural areas, access to better services / infrastructure (ICT) was provided to 79 thousand people or 7.5 per cent. At the end of the project in 2019, the target indicator was reached and exceeded almost 4 times. The indicators measuring the implementation of focus area 6C reflect the objective of this area of increasing access to, promoting and improving the use of ICT in rural areas and are sufficient to assess the contribution to the P6 objectives.

In all cases, applicants must comply with the general eligibility conditions and requirements set out in the Program when assessing the requirements. In addition, there are additional activity-specific criteria for each measure (e.g. applicants must be entitled to engage in knowledge transfer and information activities in the context of M01 training activities). Meanwhile, the detailed conditions for the provision of support are set out in the implementing rules of the measure, made publicly available, with updated rules for the implementation of the measures and previous versions of the rules. Many of the selection criteria for the measures are easy to assess (e.g. applicants' age, gender or duration of residence in a rural area). The remaining criteria are in line with the specificity of the measure and are considered necessary. The establishment and evaluation of project selection criteria, despite prolonging the project selection process, is a necessary part of project selection process, ensuring that support is provided to eligible applicants, thus enabling the effectiveness of the support.

When assessing the efficiency and transparency of support administration, it was identified that the efficiency of the process is increased by the operation of the Ministry of Agriculture and the improvement of the competencies of NPA staff as well as the involvement of external experts. Meanwhile, the validity of uniform application evaluation standards, on-the-spot checks, control of the use of funds, application of the “4-eyes” principle, involvement of external experts, implementation of the NPA corruption prevention program and the activities of the NMA Trust Line contribute to ensuring the transparency of the process. The process of administration of support is assessed as sufficiently transparent and efficient, however, in order to further increase efficiency, it is recommended to allocate funds for the improvement of the information system of Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania and to encourage the electronic submission of applications and requests. Other measures of the Program may also contribute to the implementation of the objectives and tasks of Priority 6,

even when their direct impact is not foreseen in the Program. 3 such measures and their areas of activity have been identified: measure “Investments in the development of forest areas and improvement of forest vitality” activity area “Investments in forestry technologies”, measure “Payments related to Natura 2000 and Water Framework Directive”, measure “Exceptional temporary support farmers and SMEs particularly affected by the COVID-19 crisis”. The implementation of these measures creates and / or maintains jobs, improves the economic results of economic entities operating in rural areas, creates opportunities for the development of the tourism sector, therefore the measures are assessed as contributing to the implementation of Priority 6 goals and objectives.

The Study assessed the contribution of all Program measures that directly and indirectly contribute to the implementation of Priority 6 to the main objectives of the CAP and the Europe 2020 strategy. All measures of the Program were found to have contributed to at least one objective. The contribution of the programme's measures was relevant to all 3 objectives of the CAP and 4 of the 5 objectives of the Europe 2020 strategy. The only goal that was not directly affected by the measures of the Program, was related to education (less than 10 percent of early school leavers (Lithuania's national target is less than 9 percent), and at least 40 percent of 30–34-year-olds having a higher education (Lithuania 's national target – 48.7 percent). Although the measures are assessed as having contributed, a broader analysis of the impact, data of the measures shows that their impact on increasing the employment rate in rural areas and for the citizens between the ages of 20 and 64 years old as well as in promoting technological development and innovation is estimated as not significant. Given the scale and nature of the investments, it was found that measures directly and indirectly contributing to the implementation of Priority 6 were important in reducing the level of poverty in rural areas, and without the application of the Program the level of poverty would be higher than it is. The measures of the program also contributed to the balanced territorial development of the rural economy and communities: measure M19 supported community-initiated rural development, the implementation of measure M07 provided access to better infrastructure and services for the citizens, measures M06, M08 and M19 created more than 1.6 thousand jobs.

The horizontal principles have been followed in the implementation of the Program. There are no restrictions on applicants' gender, racial or ethnic origin, religion, belief, disability, age or sexual orientation when applying for support. Thus, it is assessed that although the distribution of applicants by gender did not correspond to the general gender proportion in Lithuania, the principles of gender equality and non-discrimination were still ensured. The principle of sustainable development was ensured by promoting responsible agricultural activities, maintenance of biodiversity, reduction of pollution, development of RES and risk prevention.

The impact of interventions depends on the nature of the interventions. In cases where investments increase the productivity of the economy, contribute to the creation and maintenance of jobs, allow for the expansion of economic activities and continue to generate additional income after the end of the support, the effects are likely to be long-lasting. While support under the Programme's measures simply compensates certain losses incurred by farmers, it is likely that no significant changes will be recorded at the end of the support period. In the study, measures M01, M02, M06, M07, M08 and M19 were identified as creating long-term effects. M01 and M02 provide knowledge that can be used in the future, and farmers can

share it with each other without the need for additional investment. Measures M06, M07, M08 and M19 provide opportunities to invest in infrastructure and create businesses in rural areas that promote economic development not only in agriculture, but also in tourism, catering and other services, and thus the impact of interventions on employment, poverty, economic development, business creation, etc. in rural areas should be long-term.

It is assessed that measures to encourage the establishment of new businesses in rural areas, to improve the quality of services provided and to increase diversity remain relevant. The implementation of these activities contributes to the creation of jobs in rural areas, the creation of opportunities to diversify and generate higher incomes, and the creation of micro and small businesses.

In order to achieve the vitality of rural areas and generational change, one of the main target groups remains young farmers, whose attraction and encouragement to start / continue activities in rural areas requires the continuation of financial interventions specifically for this group.

One of the important factors contributing to the productivity and success of farms is the knowledge of farmers, which allows them to take into account the specifics of the arable land and the crops or animals grown, to choose the most appropriate techniques and materials. Therefore, in order to increase the efficiency of the use of support and to encourage farmers to take an interest in the latest agricultural trends, it is recommended to award additional evaluation points to farmers who have participated in knowledge acquisition or competence development activities (seminars, conferences, demonstration projects, etc.) during the 3 years prior to the application.

- In the period of 2014–2020, the measures analysed in the study are implemented by allocating grants to projects. When analysing the statistics of the measures (number of applications received and approved, funding for the implementation of the measures, funding requested by the applicants and funding for the implementation of the projects), it is assessed that this form of support is attractive to the beneficiaries. However, considering: that the funds allocated for the implementation of the measures do not meet the need, out of 18 measures, areas of activity and activities analyzed in the Study, in 9 of them, the amount of support requested exceeded the funds for the implementation of measures;
- in the period 2021–2027, the EU spends on rural development support is 15.3 percent smaller compared to the 2014–2020 period;
- that the use of financial instruments is encouraged to support underfunded investments,

in the future, it is recommended to consider the use of financial engineering for measures that potentially implement financially viable projects. However, it must be borne in mind that the Programme's measures are targeted at rural areas, to promote rural development, increase employment, the quality and diversity of services provided and that in many cases the beneficiaries are farmers, micro and small enterprises, community-based organizations and may not be economically strong, therefore the use of financial engineering instruments may reduce the demand for the Program 's measures, and the pursuit of national and international

goals, respectively. Against this background, it is proposed to apply financial engineering instruments not in full, but in combination with grants. The use of financial engineering instruments would make it possible to provide support to a larger number of beneficiaries and to make a greater contribution to the desired results. Renewable financial engineering instruments could create greater added value.

Santrumpos ir sąvokos

6 prioritetas, P6	Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse
AEI	Atsinaujinantys energijos ištekliai
EVRK	Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius
IKT	Informacinės ir komunikacinės technologijos
IRT	Informacinės ir ryšių technologijos
IT	Informacinės technologijos
M01, 1.1	Priemonės M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ veiklos sritis 1.1 „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžių įgijimui“
M01 1.2	Priemonės M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ veiklos sritis 1.2 „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veiklai“
M02	Priemonė M02 „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“
M06, 6.2	Priemonė M06 „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“
M06, 6.4.1	Priemonės M06 „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ veiklos srities 6.4 „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ veikla 6.4.1 „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“
M07, 7.2.1	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.1 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (regioninis projektų planavimas)“
M07, 7.2.2	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.2 „Parama asbestinių stogų dangos keitimui“
M07, 7.2.3	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.2 „Parama vietiniams keliams“
M07, 7.3	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis 7.3 „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“
M07, 7.6.1	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.6 „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ veikla 7.6.1 „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį (regioninis projektų planavimas)“
M07, 7.6.2	Priemonės M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.6 „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ veikla 7.6.2 „Tradicinių amatų centrų plėtra“
M19, 19.1	Priemonės M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.1 „Parengiamoji parama“

M19, 19.2	Priemonės M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.2 „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“
M19, 19.3	Priemonės M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.3 „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“
M19, 19.4	Priemonės M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.4 „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“
M21	Priemonė M21 „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“
MPŪV	Mažiau palankios ūkininkauti vietovės
NMA	Nacionalinė mokėjimų agentūra prie žemės ūkio ministerijos
Paslaugų teikėjas, Vertintojas	Smart Continent LT
PRIP2	Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai (II etapas)
Programa	Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programa
Reglamentas	Europos Parlamento IR Tarybos pasiūlymas, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013
Tyrimas	Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įtaka socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse
Užsakovas, ŽŪM	LR Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija
VPS	Vietos plėtros strategija
VVG	Vietos veiklos grupė

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Tyrime naudoti metodai ir jų pagrindimas	19
2 lentelė. Priemonių, veiklos sričių ir veiklų sąsają su tikslinėmis sritimis	27
3 lentelė. 2014–2020 m. laikotarpio Tyrime aktualių priemonių statistika	28
4 lentelė. P6 veiklos rezultatų rodiklių rezultatyvumas	29
5 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6A tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas	29
6 lentelė. 6A tikslinės srities specifinių rodiklių rezultatyvumas	30
7 lentelė. 6B tikslinės srities tikslo rodiklių rezultatyvumas.....	31
8 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6B tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas	32
9 lentelė. 6B tikslinės srities specifinių rodiklių rezultatyvumas.....	34
10 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6C tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas	35
11 lentelė. 2014–2020 m. laikotarpio Tyrime aktualių priemonių projektų atrankos kriterijai, paramos teikimo sąlygos, ir finansavimo forma	42
12 lentelė. Veiklos srities 6.2 poveikis užimtumui	47
13 lentelė. NMA 2014–2020 m. laikotarpio išorinių paslaugų pirkimų pavyzdžiai	58
14 lentelė. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVI, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ (M21) produkto rodikliai	63
15 lentelė. Skurdo rizikoje gyvenančių asmenų ir prie skurdo mažinimo prisidedančių projektų skaičiai Lietuvos apskrityse	71
16 lentelė. Priemonių įtaka darnaus vystymosi principo įgyvendinimui	76
17 lentelė. Pagal Tyrime analizuotas priemones, veiklos sritis ir veiklas įgyvendintų projektų finansinis gyvybingumas.....	82

Paveikslų sąrašas

1 pav. Priemonės „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ intervencijų logika	22
2 pav. Priemonės „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ veiklos srities „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“ intervencijų logika.....	23
3 pav. Priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“, veiklos srities „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“ veiklos „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ intervencijų logika.....	24
4 pav. Priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sričių „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“, „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ ir „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ intervencijų logika	25
5 pav. Priemonės „LEADER programa“ veiklos sričių „Parengiamoji parama“, „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“, „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“, „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“ intervencijų logika.....	26
6 pav. Priemonės M01 rezultatai.....	37
7 pav. Priemonės M02 rezultatai.....	38
8 pav. Priemonės M06 rezultatai.....	39
9 pav. Priemonės M07 rezultatai.....	40
10 pav. Priemonės M19 rezultatai.....	41
12 pav. Pagal veiklos sritį 6.2 planuojamų vykdyti / vykdomų verslų pobūdis.....	46
13 pav. Bedarbių pokytis 2014–2019 m. laikotarpiu kaimo vietovėse	46
14 pav. Veiklos 6.4.1 paramos gavėjų pasiskirstymas pagal tipą ir jiems skirta suma, proc.	48
15 pav. Veiklos 6.4.1 paramos gavėjų pasiskirstymas veiklą pagal EVRK.....	48
16 pav. Pagal patvirtintas VPS įgyvendintų priemonių ir veiklos sričių kiekis.....	49
17 pav. Priemonės M07 veiklos srities 7.6 rezultatai.....	51
18 pav. Priemonės M19 rezultatai.....	52
19 pav. Sankcijos dėl per vėlai pateiktų mokėjimo prašymų.....	56
20 pav. Priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ intervencijų logika.....	61
21 pav. Priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ intervencijų logika.....	62
22 pav. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ intervencijų logika	63

23 pav. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ paramos pasiskirstymas tarp juridinių ir fizinių asmenų (vertinant paramos gavėjų skaičių ir išmokėtos paramos sumą), proc.....	63
24 pav. Asmenų, dėl priemonės M07 įgyvendinimo besinaudojančių geresne infrastruktūra ir (arba) paslaugomis, skaičius	66
25 pav. Įgyvendinant priemones sukurtos darbo vietos, etatai ir proc.....	66
26 pav. Užimtumo lygis 20-64 m. amžiaus asmenų tarpe 2014–2020 m., proc.	70
27 pav. Pagal priemonę M06 sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal amžių, vnt. ir proc.	70
28 pav. 1 Absoliutaus skurdo lygis ir skurdo rizikos lygis kaime 2014–2020 m. (absoliutaus skurdo lygio duomenys kaupiami tik nuo 2016 m.), proc.....	71
29 pav. 2 M06 priemonės pareiškėjai (fiziniai asmenys) pagal lytį 2015–2020 m., proc.	74
30 pav. M07 priemonės veiklos „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ paramos asbestinės stogų dangos keitimui pareiškėjai pagal lytį 2015–2020 m., proc.....	75
31 pav. Nedarbas kaimo vietovėse vyrų ir moterų tarpe 2014–2020 m. laikotarpiu, proc. ...	75

Įvadas

Lietuvos kaimo plėtros programa sudaro prielaidas daryti įtaką socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse. Ypač aktualu mažinti socialinę įtampą dėl padidėjusio nedarbo kaimo vietovėse, išaugusios socialinės atskirties, sudaryti tinkamas sąlygas kurtis mažiems verslams, kurie būtų labiau pasiskirstę teritoriniu atžvilgiu, būtų sukuriamos įvairios paslaugos, produktai, kurie būtų labiau prieinami asmenims, nutolusiems nuo didžiųjų šalies miestų, kur ekonominė plėtra yra palyginus menka arba jos visiškai nėra.

Siekiant pasirengti Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos (toliau – Programa) įgyvendinimo *ex-post* vertinimui bei planuojant ir įgyvendinant bendros žemės ūkio politikos (toliau – BŽŪP) programinio laikotarpio po 2020 m. finansines intervencijas, susijusias su socialinės įtraukties skatinimu, skurdo mažinimu ir ekonomine plėtra kaimo vietovėse Lietuvoje, parengtas tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įtaka socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse“ (toliau – Tyrimas).

Tyrimo tikslas – įvertinti, kaip priemonės, prisidedančios prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, prisidėjo prie socialinės įtraukties skatinimo, skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros kaimo vietovėse Lietuvoje, nustatyti investicijų poveikį visuomenei, ekonomikai ir verslui, ir pateikti pasiūlymus, rekomendacijas bei tobulinimo kryptis modeliuojant socialinės įtraukties ir kaimo vietovių gyvybingumo skatinimo priemones po 2020 metų.

Tyrimo objektas – priemonės, prisidedančios prie Programos 6 prioriteto, jų įgyvendinimo eiga ir pasiekti tarpiniai rezultatai. Tyrimas apima **4 uždavinius**:

- Įvertinti Programos priemones „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“, „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“, „Ūkio ir verslo plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ ir „LEADER programa“, prisidedančias prie 6 prioriteto įgyvendinimo, pagal tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą ir efektyvumą;
- Įvertinti kitų priemonių, veiklos sričių ar veiklų, netiesiogiai prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, įtaką socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse Lietuvoje;
- Įvertinti visų priemonių, prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlį siekiant BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų;
- Pateikti išvadas, rekomendacijas ir pasiūlymus dėl ES paramos finansavimo.

Tyrimas atliekamas Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos (toliau – Užsakovas) užsakymu pagal sutartį Nr. 8P-21-78, Tyrimo vykdytojas – Smart Continent LT, UAB (toliau – Paslaugų teikėjas). Tyrimas finansuojamas iš Programos priemonės „Techninė pagalba“ pirmos veiklos srities „Programos įgyvendinimas“ lėšų.

Metodologija

Lentelėje pateikiami Tyrimo metu naudoti metodai, siekiant užtikrinti surinktos informacijos ir išvadų patikimumą bei rezultatų gavimą.

1 lentelė. Tyrime naudoti metodai ir jų pagrindimas

Metodas	Pagrindimas
Antrinių šaltinių analizė	Turimos informacijos analizė yra visos nagrinėjamoju klausimu prieinamos informacijos analizė. Kadangi informacijos šaltiniai sukurti ne Paslaugų teikėjo, ši analizė dažnai vadinama antrinių šaltinių analize. Tokia analizė turi daug tikslų. Pirma, ji leidžia susipažinti su kitų konsultantų, ekspertų, specialistų atliktais darbais ir susisteminti iki šiol sukurtas žinias. Antra, susijusios informacijos analizė leidžia tiksliau apibrėžti bendrą tyrimo klausimą bei suformuluoti konkrečius tyrimo klausimus ir (arba) hipotezes. Nors turimos informacijos analizė naudinga visuose vertinimo etapuose, tačiau dažniausiai ji naudojama pradiniam projekto įgyvendinimo etape. Turimos informacijos analizė gali būti apibrėžta kaip metodas, skirtas informacijai identifikuoti, rinkti, analizuoti ir interpretuoti. Projektų veiklų metu dažniausiai apžvelgiama ministerijų, kitų vyriausybės įstaigų ir įvairių nevyriausybinių organizacijų parengta medžiaga, tyrimų ir vertinimų ataskaitos, galimybių studijos, duomenų bazės ir žurnalai.
Teisinių, strateginių dokumentų analizė	Atsižvelgiant į tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas laikytinas vienu svarbiausių duomenų rinkimo (gavimo) metodu. Rinktinių duomenų šaltiniai: nacionaliniai teisės aktai, oficialios vyriausybės publikacijos, privačių, valstybinių, profesinių ir kitų nevyriausybinių organizacijų dokumentai.
Intervencijos logikos (re)konstrukcija grįsta kaitos teorija	Metodas pasirinktas siekiant atkurti intervencinius ryšius ir sumodeliuoti logiką, kuri buvo naudojama kuriant intervencijas. Intervencijos logika yra nepatvirtintų hipotezių visuma, kurioje susiejamos prielaidos apie tam tikroje srityje egzistuojančias problemas, tikslus, kurių bus siekiama, pagrindines vykdytas veiklas, sukurtus produktus, gautus rezultatus ir poveikį. Europos Komisijos vertinimo gairėse (EVALSED) rekomenduojama, kad kiekvieno intervencijos planavimo ir vertinimo metu intervencijos logika būtų peržiūrima, siekiant nustatyti, ar numatytos priemonės leidžia spręsti svarbiausias ekonomines ir socialines problemas, koku mastu pavyko pasiekti programavimo dokumentuose numatytus tikslus, ar konteksto pokyčiai (jei jų buvo) turėjo įtakos projektų įgyvendinimo rezultatyvumui ir tikslų pasiekimui.
Statistinių duomenų / esamos situacijos analizė	Statistinė analizė apibrėžia statistinių duomenų rinkimą, tikrinimą, apibendrinimą ir interpretaciją nustatant duomenų tarpusavio ryšius, pasiskirstymus bei kitus statistinius rodiklius. Metodas yra kiekybinis ir leis atsakyti į klausimo dalį „Kiek?“, tačiau kokybinė klausimo pusė, kuri reikalinga priežastingumui paaiškinti, atsakoma naudojant kitą metodą (interviu ir intervencijos logikos rekonstrukcija). Analizuojant statistinius duomenis naudota Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos pateikiama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos statistika, aktuali 2021 m. birželio 10 d.
Turinio analizė	Šis metodas leidžia analizuoti tekstinę, vizualinę ar garsinę formą turinčius duomenis, siekiant nustatyti tam tikrų temų ir problemų intensyvumą, suskaičiuoti jų vartojimo dažnį, išskirti dokumento tekste tam tikrus prasminius vienetus bei tirti įvairių elementų ryšius. Turinio analizės metodas taip pat leidžia reziumuoti reikšmingus duomenis bei objektyviai ir sistemiškai daryti išvadas. Šis metodas taikomas visiems Tyrimo klausimams

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Siekiant užtikrinti vertinimo objektyvumą ir patikimumą bei laikantis EK rekomendacijų, kur įmanoma taikoma duomenų ir metodų trianguliacija. Duomenų trianguliacija – to paties klausimo vertinimas, remiantis bent iš trijų skirtingų šaltinių gautais duomenimis. Duomenys, kurie buvo gauti skirtingais būdais, gali sutapti. Tokiu būdu bus mažinama šališkumo ir subjektyvumo tikimybė. Metodų trianguliacija – to paties klausimo vertinimas, remiantis duomenimis, gautais pritaikius bent tris skirtingus duomenų rinkimo ir analizės metodus. Tokiu būdu subalansuojamos įvairių metodų silpnosios ir stipriosios pusės, kadangi vieno metodų privalumai kompensuoja kitų metodų trūkumus.

1 Priemonių, prisidedančių prie prioriteto „Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse“, tinkamumo, pakankamumo, rezultatyvumo ir efektyvumo vertinimas

Įgyvendinant pirmąjį Tyrimo uždavinį – įvertinti Programos priemones „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“, „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“, „Ūkio ir verslo plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ ir „LEADER programa“, prisidedančias prie 6 prioriteto įgyvendinimo, pagal tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą ir efektyvumą – atsakoma į toliau pateiktus vertinimo klausimus.

1. Kokie pasiekti rezultatai pagal kiekvieną priemonę, veiklos sritį, veiklą? Vertinant kiekvienos priemonės, veiklos srities ar veiklos įgyvendinimą, atsakyti bent į šiuos klausimus:
  - 1.1. Įvertinti ir pagrįsti ar numatytos finansinės intervencijos tinkamos (atsižvelgiant į Programoje nustatytą priemonės, veiklos srities ar veiklos prisidėjimą prie tikslinės(-ių) srities(-ių) įgyvendinimo)
  - 1.2. Kokios konkrečios investicijos ir koku mastu buvo atliktos? Kokie Programoje numatyti bendrų produkto ir tikslo bei specifinių rodiklių (jeigu tokie yra) pasiekimo rezultatai? Kokios priežastys lėmė nustatytų rodiklių (ne)pasiekimą?
  - 1.3. Ar numatyti rodikliai ir jų siektinos reikšmės pakankami įvertinti indėlį siekiant 6 prioriteto tikslų? Kodėl?
  - 1.4. Ar numatytas finansavimas pakankamas ir atliktos investicijos efektyviai prisidėjo prie laikotarpio pradžioje identifikuotų problemų, poreikių sprendimo ir kaip?
  - 1.5. Ar pagal nustatytus reikalavimus, paramos teikimo sąlygas bei finansavimo formą parama buvo teikiama efektyviai? Kodėl?
2. Kiek ir kaip teikiama parama pagal įvertintas priemones, veiklos sritis ir veiklas prisidėjo prie veiklų įvairinimo kaimo vietovėse, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, darbo vietų kaimo vietovėse kūrimo, vietos plėtros kaimo vietovėse? Kokia apimtimi teikiama parama padidino prieigą prie informacinių ir ryšių technologijų (IRT)?
3. Ar efektyvi ir skaidri paramos administravimo sistema (paraiškų priėmimas, vertinimas, paramos išmokėjimas, patikrų vietoje mechanizmas ir lėšų panaudojimo kontrolė)?

1.1 Kokie pasiekti rezultatai pagal kiekvieną priemonę, veiklos sritį, veiklą?

Šiame poskyryje vertinamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, kurios tiesiogiai¹ prisideda prie Programos 6 prioriteto:

1. priemonės „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ veiklos sritis „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ (M01);
2. priemonės „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ veiklos sritis „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veiklai“ (M01);

¹ Programoje nurodyta, kad priemonė „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ taip pat tiesiogiai prisideda prie P6 tikslinės srities 6A „Veiklos įvairinimo, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimas“, tačiau priemonės indėlis apžvelgiamas 2 skyriuje.

3. priemonės „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ veiklos sritis „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“ (M02);
4. priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ (M06);
5. priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“ veikla „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ (M06);
6. priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ (M07);
7. priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ (M07);
8. priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ (M07);
9. priemonės „LEADER programa“ veiklos sritis „Parengiamoji parama“ (M19);
10. priemonės „LEADER programa“ veiklos sritis „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ (M19);
11. priemonės „LEADER programa“ veiklos sritis „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“ (M19);
12. priemonės „LEADER programa“ veiklos sritis „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“ (M19).

1.1.1 Finansinių intervencijų tinkamumas, atsižvelgiant į Programoje nustatytą priemonių, veiklos sričių ar veiklų prisidėjimą prie tikslinės(-ių) srities(-ių) įgyvendinimo

Siekiant įvertinti priemonių M01, M02, M06, M07 ir M19 tinkamumą, vertinama priemonių intervencijos logika. Priemonių tinkamumas vertinamas kaip aukštas, jei priemonės, veiklos sritys arba veiklos prisideda prie šios(-ių) tikslinės(-ių) srities(-ių) įgyvendinimo:

- 6A: Veiklos įvairinimas, mažųjų įmonių kūrimas ir plėtojimas, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimas;
- 6B: Vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimas;
- 6C: Prieigos prie informacinių ir ryšių technologijų (IRT) didinimas, jų naudojimo skatinimas ir kokybės gerinimas kaimo vietovėse.

Priemonių, veiklos sričių ir veiklų intervencijų logikos parengtos remiantis Programa, Programos išankstiniu vertinimu².

Priemonės M01 intervencijos tinkamumas | Priemonė skirta spręsti problemas, susijusias su žemės ūkio konkurencingumo didinimu, smulkių ir vidutinių ūkių plėtra, mokslo žinių sklaida, ūkininkų, konsultantų ir mokslininkų bendradarbiavimu diegiant inovacijas, naujų technologijų ir ūkininkavimo metodų taikymu. Įgyvendinant priemonę siekiama prisidėti prie

---

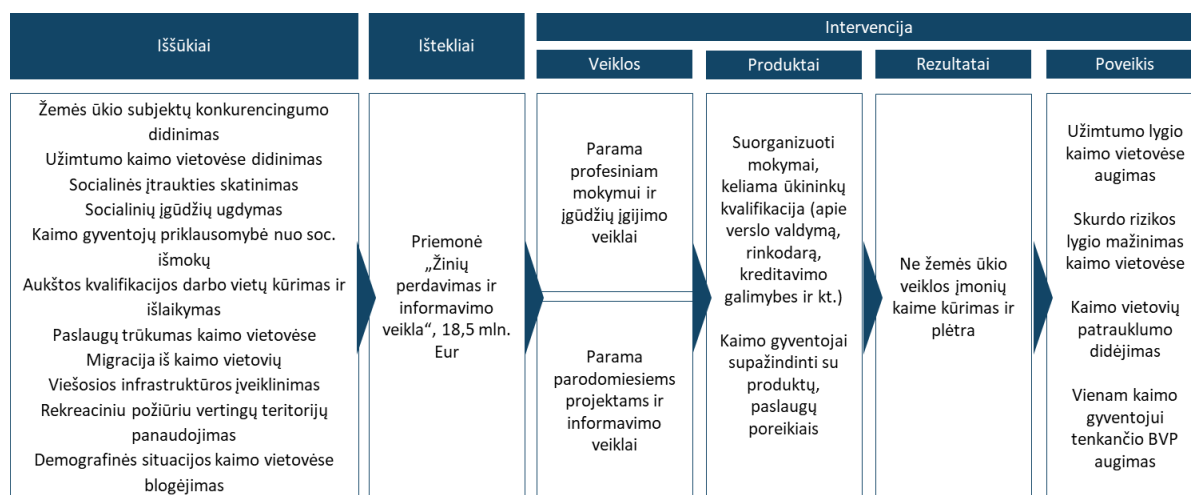
² Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programos (ex-ante) vertinimas, prieiga per internetą: <https://zum.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kaimo-pletra/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/stebesena-ir-vertinimas-1>

jaunimo ir jaunųjų ūkininkų įsikūrimo, taip pat ir kvalifikuotos darbo jėgos kūrimo kaimo vietovėse, socialinių problemų sprendimo skatinant užimtumą ir verslumą kaimo vietovėse.

Priemonės M01 veiklos sritimi „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžių įgijimo veiklai“ siekiama kelti dirbančių žemės, maisto, miškų ūkyje ir kitų kaimo plėtros dalyvių profesinę kvalifikaciją bei kompetenciją, sudarant jiems tinkamas sąlygas prisitaikyti prie rinkos iššūkių bei skatinti jų gebėjimą konkuruoti. Veiklos sritimi prisidedama prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.

Įgyvendinant priemonės M01 veiklos sritį „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veiklai“ daug dėmesio skiriama mokslo ir inovacijų bei gerosios patirties sklaidai, verslumo įgūdžių didinimui, suteikiant informaciją apie augančius naujų produktų bei paslaugų poreikius. Veiklos sritimi prisidedama prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama priemonės M01 intervencijų logika.

1 pav. Priemonės „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Vertinant priemonės tinkamumą ir finansinės intervencijos tikslingumą, vertinama priemonės paskirtis ir skyrimas. Priemonės finansinių intervencijų paskirtis – tvari mažų ūkių plėtra ir ekonominės konsultacijos kuriant ir plėtojant mažas įmones, kuriant darbo vietas. Finansinė intervencija skiriama ne žemės ūkio veiklai skatinti ir įvairinti, taip pat naujų ūkių, įmonių kūrimuisi ir plėtrai. Naujų ūkių, įmonių kūrimasis ir plėtra turi būti skatinami ne tik skiriant finansinę intervenciją, bet ir suteikiant ūkininkams ir kaimo gyventojams reikiamų žinių ir informacijos apie naujo verslo perspektyvas, rinkodaros priemones, kreditavimo galimybes, ugdant jų gebėjimus pažinti besikeičiančią vartojimo rinką ir kultūrą, augančius naujų produktų, paslaugų poreikius. Atsižvelgiant į kaimo vietovėse esančių įmonių specifiškumą, būtina užtikrinti jų darbuotojų verslumo įgūdžius, užtikrinti didesnes galimybes naudotis ir keistis žiniomis bei informacija.

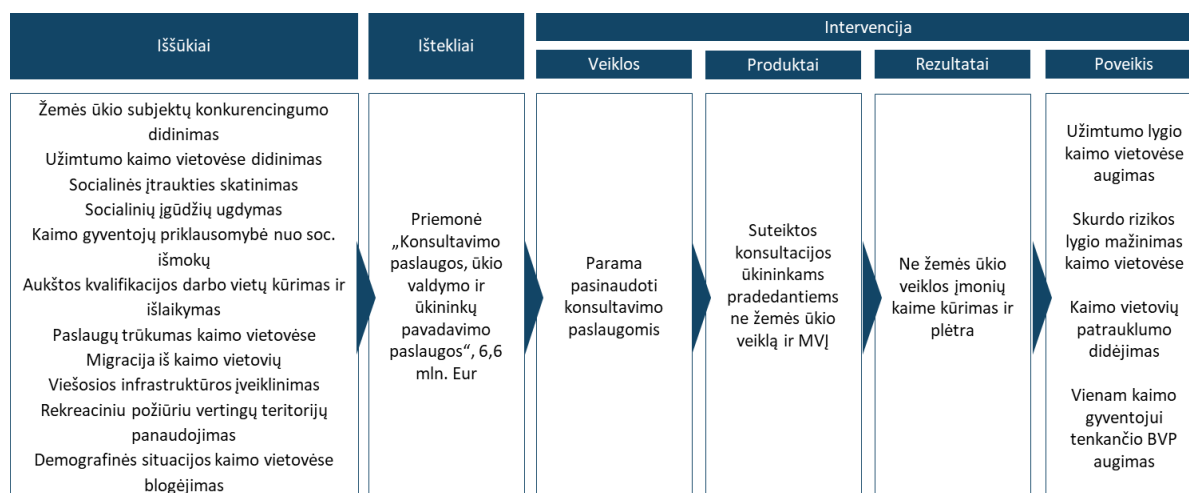
Pagal priemonę remiamos veiklos, produktai bei rezultatai yra aiškūs ir susieti su Programoje identifikuotais poreikiais, todėl **vertinama, kad pagal priemonę M01 nukreipta parama suplanuota tikslingai ir prisideda prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.**

Priemonės M02 intervencijos tinkamumas | Priemonė skirta spręsti problemas, susijusias su nepakankamu ūkių konkurencingumu, smulkiųjų ir vidutinių ūkių plėtra. Konsultacijos

teikiamos siekiant veiklos įvairovės, kuriant ir plėtojant mažas įmones, kuriant darbo vietas. Pagal priemonę teikiant konsultacijas siekiama prisidėti prie socialinių problemų sprendimo, kaimo gyventojų skatinimo jungtis bendroms veikloms, kurios prisidėtų prie papildomų pajamų sukūrimo.

Pasinaudodami priemonės veiklos sritimi „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“ paramos gavėjai gali gauti konsultacijas, susijusias su konkurencingumo stiprinimu, inovacijomis ir orientavimusi į rinką bei verslumo skatinimu, įgyvendinimu. Kaimo vietovėse veikiančios MVĮ gali pasinaudoti konsultavimo paslaugomis, susijusiomis su įmonės ekonomine veikla. Veiklos sritimi prisidedama prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama Tyrimo aktualios priemonės M02 veiklos srities intervencijos logika.

2 pav. Priemonės „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ veiklos srities „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Pagal priemonės M02 veiklos sritį teikiamos konsultacijos turi teigiamą poveikį įvairinant veiklą, kuriant ir plėtojant mažas įmones, kuriant darbo vietas.

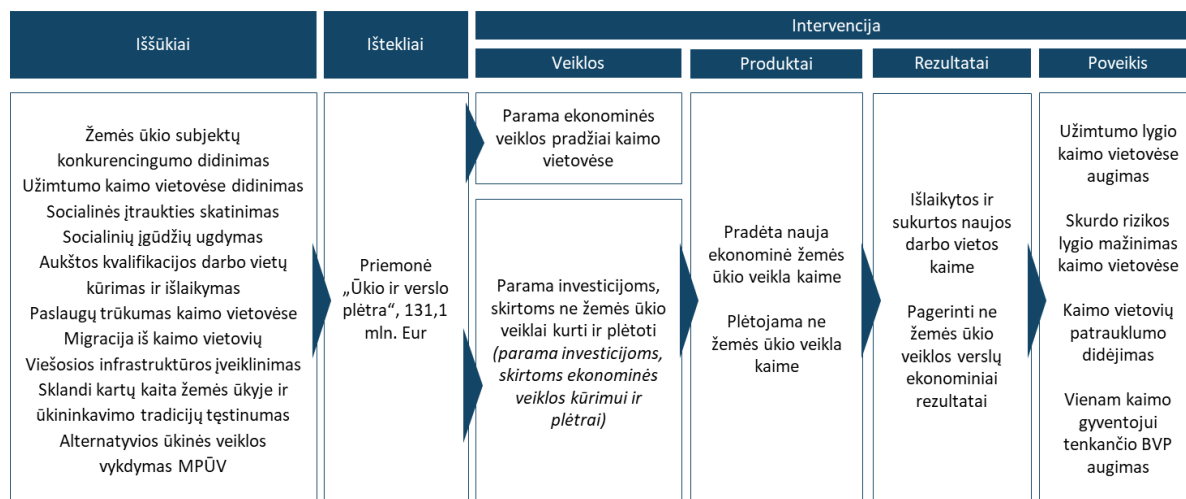
Pagal priemonę remiamos veiklos, produktai bei rezultatai yra aiškūs ir susieti su Programoje identifikuotais poreikiais, todėl **vertinama, kad pagal priemonę M02 nukreipta parama suplanuota tikslingai ir prisideda prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.**

Priemonės M06 intervencijos tinkamumas | Priemonė skirta spręsti problemas, susijusias su žemės ūkio subjektų konkurencingumo ir ekonominio gyvybingumo didinimu, nepalankia kaimo gyventojų, ypač ūkininkų, amžiaus struktūra, nepakankamu jų išsilavinimu, verslumo skatinimu ir darbo vietų kūrimu kaime.

Priemonės M06 veiklos sritimi „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ skatinama labai mažų, mažų įmonių, ūkininkų bei kitų fizinių asmenų ekonominė veikla kaimo vietovėse. Įgyvendinant veiklą sudaromos sąlygos naujoms darbo vietoms kurti. Parama ekonominei veiklai kaime didina galimybes dalyvauti darbo rinkoje jauniems, nedirbantiems asmenims, skatina veiklos įvairinimą, padeda mažinti ūkininkų ir kitų žemės ūkio subjektų sezoninį užimtumo svyravimą, taip pat prisideda prie demografinės padėties kaime stabilizavimo. Veiklos sritimi prisidedama prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.

Priemonės M06 veiklos srities „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“ veikla „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ siekiama skatinti ekonominės veiklos kūrimą, įvairinimą, plėtrą, darbo vietų kūrimą bei jų išlaikymą kaimo vietovėse. Pagal šią veiklos sritį žemės ūkio subjektams sudaromos sąlygos susikurti papildomų pajamų šaltinį bei mažinti sezoninį užimtumo svyravimą. Veiklos sritimi prisidedama prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama Tyrime aktualios priemonės M06 veiklos srities ir veiklos intervencijų logika.

3 pav. Priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“, veiklos srities „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“ veiklos „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Finansinė intervencija, pagal šios priemonės veiklas, skiriama ekonominės veiklos kaimo vietovėse pradžiai, kūrimui bei plėtrai. Teikiant intervencijas šioms priemonės veikloms, didėja kaimo gyventojų (ypač jaunimo) užimtumas, kuriamos naujos darbo vietos ir (arba) išlaikomos esamos, ypač reikalaujančios kvalifikuotos darbo jėgos, mažinama skurdo rizika bei gerinama gyvenimo kokybė kaimo vietovėse. Be to, įvairinama Lietuvos kaime vykdoma ekonominė veikla, gerinama paslaugų kokybė.

Pagal priemonę remiamos veiklos, produktai bei rezultatai yra aiškūs ir susieti su Programoje identifikuotais poreikiais, todėl **vertinama, kad pagal priemonę M06 nukreipta parama suplanuota tikslingai ir prisideda prie 6A tikslinės srities įgyvendinimo.**

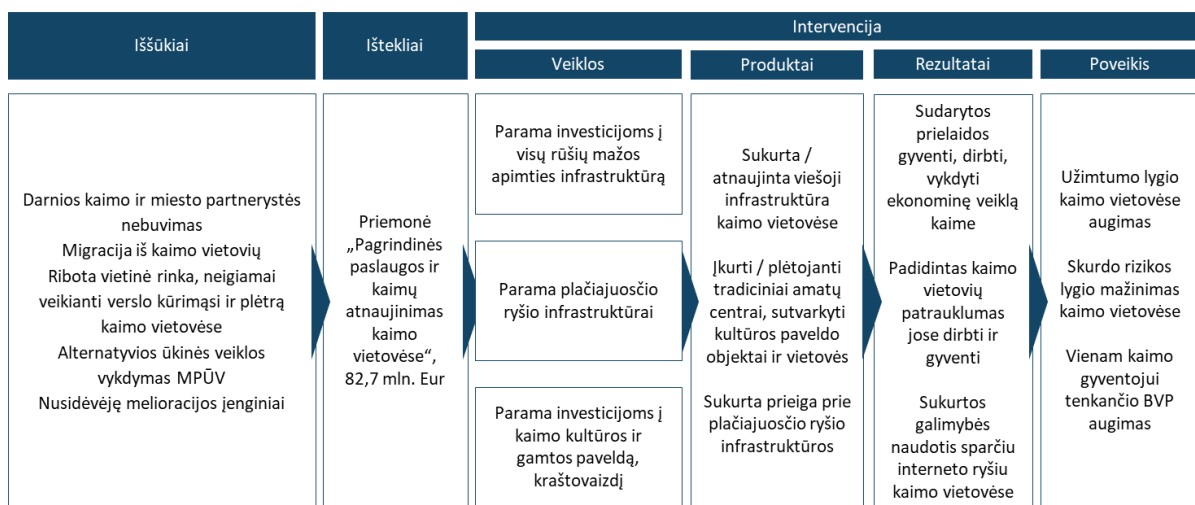
Priemonės M07 intervencijos tinkamumas | Priemone siekiama prisidėti prie subalansuotos teritorinės kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtros, darbo vietų kūrimo ir išlaikymo. Siekiant realizuoti kaimo vietovių augimo potencialą bei skatinti tokių vietovių tvarumą, dėmesys skiriamas infrastruktūros ir paslaugų plėtrai bei veiklai.

Priemonės M07 veiklos sritis „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ skirta kaimo vietovėse kurti ir gerinti viešąją infrastruktūrą, taip gerinant gyvenimo kokybę, didinant kaimo gyvenamųjų vietovių patrauklumą. Siekiant užtikrinti tinkamas sąlygas gyventojams, parama skiriama ir asbestinių stogų keitimui, taip mažinant asbesto keliamą riziką visuomenės sveikatai. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo.

Priemonės veiklos sritimi „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ siekiama sudaryti sąlygas kaimo vietovių viešojo administravimo institucijoms ir ūkio subjektams bei gyventojams naudotis plačiajuosčiu ryšiu, teikti aukštesnės kokybės paslaugas, padidinti vietovių ekonominį konkurencingumą, patrauklumą investuotojams. Veiklos sritimi prisidedama prie 6C tikslinės srities įgyvendinimo.

Priemonės veiklos sritimi „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ dėmesys skiriamas turizmo objektų kaime panaudojimui, tautinio paveldo plėtrai, tradicinių amatų centrų veiklos plėtrai. Šia veiklos sritimi siekiama didinti kaimo vietovių patrauklumą, kurti galimybes kaimo vietovėse vykdyti alternatyvias ūkinės veiklos rūšis. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama Tyrime aktualios priemonės M07 veiklos sričių intervencijos logika.

4 pav. Priemonės „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sričių „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“, „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ ir „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Pagal priemonės M07 tikslinėms veikloms ir veikloms skirtas finansines intervencijas, kaimo vietovėse numatoma skatinti paslaugų, svarbių kaimo gyventojų gyvenimo kokybei, jų ekonominei, socialinei, kultūrinei veiklai, kūrimą ir plėtrą, kurti bei tvarkyti trūkstamą infrastruktūrą, atnaujinti kaimus, puoselėti kultūros, gamtos vertybes, tautinį paveldą, amatus, tokiu būdu mažinant kaimo vietovių atskirtį, didinant jų patrauklumą ir gyvenimo kokybę.

Finansinės intervencijos į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą prisideda prie inovacijų sklaidos kaime. Interneto prieigos kaimo vietovėse plėtra prisideda prie kaimo vietovių atskirties mažinimo, leidžia efektyviau panaudoti informacines technologijas ūkinei ir bendruomeninei veiklai, didina informacijos prieinamumą.

Pagal priemonę remiamos veiklos, produktai bei rezultatai yra aiškūs ir susieti su Programoje identifikuotais poreikiais, todėl **vertinama, kad pagal priemonę M07 nukreipta parama suplanuota tikslingai ir prisideda prie 6B ir 6C tikslinių sričių įgyvendinimo.**

Priemonės M19 intervencijos tinkamumas | Priemone siekiama užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, kurti darbo vietas ir jas išlaikyti.

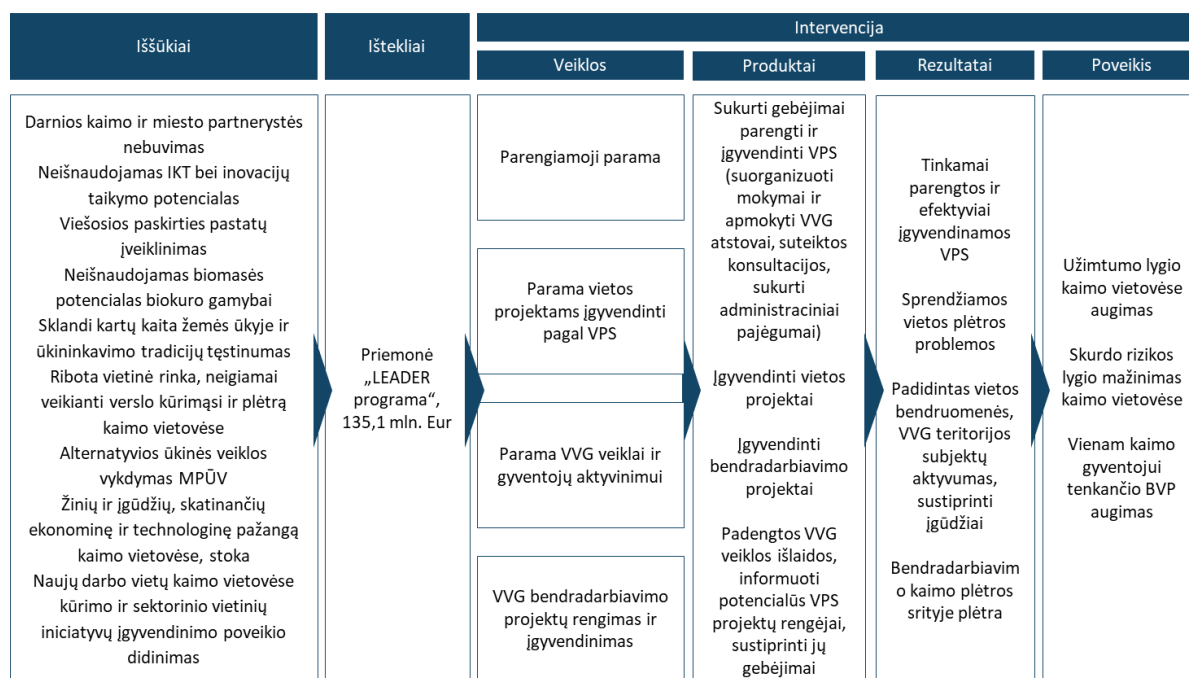
Priemonės veiklos sritimi „Parengiamoji parama“ siekiama parengti tinkamą VPS, kuria, priklausomai nuo konkrečios VPS apimamos teritorijos situacijos analizės ir identifikuotų poreikių, būtų prisidedama prie daugiau nei vieno Programoje nurodyto konkretaus poreikio. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo.

Priemonės veiklos sritimi „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ parama skiriama vietos projektams, atitinkantiems VPS, įgyvendinti. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo³.

Priemonės veiklos sritimi „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“ parama skiriama teritorinių ir tarptautinių VVG bendradarbiavimo projektų pasirengimui ir įgyvendinimui. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo⁴.

Priemonės veiklos sritimi „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“ parama teikiama VVG veiklos išlaidoms ir VVG teritorijos gyventojų, nevyriausybinėms organizacijoms, verslo subjektams, kitų kaimo plėtros dalyvių aktyvumo skatinimui. Veiklos sritimi prisidedama prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama priemonės M19 veiklos sričių intervencijos logika.

5 pav. Priemonės „LEADER programa“ veiklos sričių „Parengiamoji parama“, „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“, „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“, „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Priemonės M19 visų veiklos sričių finansinės intervencijos nukreiptos į kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, darbo vietų kūrimą ir išlaikymą – įgyvendinant projektus pagal veiklos sritis prisidedama prie 6 prioriteto.

³ Pagal šią priemonės M19 veiklos sritį įgyvendinti projektai prisidėjo ne tik prie 6 prioriteto, bet ir kitų prioritetų tikslinių sričių (1A, 1C, 3A, 4A, 5C)

⁴ Pagal šią priemonės M19 veiklos sritį įgyvendinti projektai prisidėjo ne tik prie 6 prioriteto, bet ir kitų prioritetų tikslinių sričių (1A, 1C, 3A, 5C)

Pagal priemonę remiamos veiklos, produktai bei rezultatai yra aiškūs ir susieti su Programoje identifikuotais poreikiais, todėl **vertinama, kad pagal priemonę M19 nukreipta parama suplanuota tikslingai ir prisideda prie 6B tikslinės srities įgyvendinimo.**

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų intervencijų logikų, įgyvendinant Tyrimė analizuojamas priemonės, veiklos sritis ir veiklas siekiama didinti užimtumo lygį kaimo vietovėse, mažinti skurdo lygį, siekti, kad augtų vienam kaimo gyventojui tenkantis BVP, didėtų kaimo vietovių patrauklumas. Siekdamas šių rezultatų, priemonės, veiklos sritys ir veiklos tiesiogiai prisideda prie 6 prioriteto „Skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse“. Toliau esančioje lentelėje pateikiama analizuotų priemonių, veiklos sričių ir veiklų prisidėjimo prie 6 prioriteto konkrečių tikslinių sričių suvestinė.

2 lentelė. Priemonių, veiklos sričių ir veiklų sąsąją su tikslinėmis sritimis

Priemonė, veiklos sritis, veikla	6A	6B	6C
M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“			
1.1. „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“	•		
M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“			
1.2. „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veikla“	•		
M02 „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“			
2.1. „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“	•		
M06 „Ūkio ir verslo plėtra“			
6.2. „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“	•		
M06 „Ūkio ir verslo plėtra“			
6.4. „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“	•		
6.4.1. „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“			
M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“			
7.2. „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“		•	
M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“			
7.3. „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“			•
M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“			
7.6. „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“		•	
M19 „LEADER programa“			
19.1. „Parengiamoji parama“		•	
M19 „LEADER programa“			
19.2. „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“		•	
M19 „LEADER programa“			
19.3. „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“		•	
M19 „LEADER programa“			
19.4. „Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui“		•	

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Kaip matyti iš aukščiau esančios lentelės, dauguma Tyrimė analizuojamų priemonių, veiklos sričių ir veiklų (6 vnt.) prisideda prie 6B tikslinės srities – siekiama vietinės plėtros kaimo vietovėse. Prie 6A tikslinės srities prisideda 5 Tyrimė analizuojamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, kurias įgyvendinant siekiama veiklų įvairovės kaimo vietovėse, naujų mažų įmonių kūrimo ir plėtros bei darbo vietų kūrimo. Prie 6C tikslinės srities prisideda 1 Tyrimė analizuojama veiklos sritis – jos įgyvendinimas prisidės prie IRT plėtros, naudojimo ir kokybės gerinimo kaimo vietovėse. **Atsižvelgiant į Tyrimė analizuojamų priemonių, veiklos sričių ir veiklų sukuriamus produktus ir rezultatus bei daromą poveikį,**

vertinama, kad numatytos intervencijos yra tinkamos siekiant 6 prioriteto tikslinių sričių.

1.1.2 Kokios konkrečios investicijos ir koku mastu buvo atliktos? Kokie Programoje numatytų bendrų produkto ir tikslo bei specifinių rodiklių pasiekimo rezultatai? Kokios priežastys lėmė nustatytų rodiklių (ne)pasiekimą?

Investicijos ir mastas | 2014–2020 m. prie P6 įgyvendinimo prisidedančioms priemonėms, veiklos sritims ir veikloms, planuota skirti 332,2 mln. Eur⁵. Remiantis NMA duomenimis, per visą šį laikotarpį pagal Tyrimo aktualias priemones, veiklos sritis ir veiklas buvo gauta beveik 18 tūkst. paraiškų, iš kurių patvirtinta 10 tūkst. Patvirtintos paraiškos sudaro 1,6 proc. visų pagal Programos priemones patvirtintų paraiškų. Projektams pagal patvirtintas paraiškas įgyvendinti skirta 288 mln. Eur, iš kurių 66,7 proc. paramos lėšų jau yra išmokėta paramos gavėjams. Išmokėta suma sudaro 11,7 proc. visų pagal Programos priemones išmokėtų lėšų.

Toliau esančioje lentelėje pateikiama Tyrimo aktualių priemonių statistika.

3 lentelė. 2014–2020 m. laikotarpio Tyrimo aktualių priemonių statistika

Priemonė, veiklos sritis ar veikla	Skirta lėšų, Eur	Surinkta paraiškų, vnt.	Prašoma paramos suma, Eur	Patvirtinta paraiškų / pasirašyta sutarčių, vnt.	Patvirtinta paramos suma, Eur	Išmokėta paramos suma, Eur	Išmokėta paramos suma nuo skirtų paramos lėšų 2014-2020 m., proc.
M01 1.1	2 117 647	n/d	n/d	8	282 000	164 800	7,8
M01 1.2	819 032	-	-	-	-	-	-
M02	211 764,70	13	19 500	13	19 500	11 228	5,3
M06, 6.2	61 333 800	5 167	138 423 133	2 248	60 511 702	50 692 403	82,7
M06, 6.4.1	71 146 025	922	132 499 883	226	34 318 394	16 763 876	23,6
M07, 7.2.1	49 888 028	355	45 382 764	316	40 528 416	33 835 272	67,8
M07, 7.2.2	11 669 291	11 639	20 214 290	6 960	12 311 647	9 566 624	82,0
M07, 7.2.3	12 135 000	207	28 238 957	163	20 062 576	14 306 336	117,9
M07, 7.3	4 431 200	2	8 862 400	1	4 431 200	4 424 049	99,8
M07, 7.6.1	2 283 151	15	2 490 281	11	1 893 232	1 548 181	67,8
M07, 7.6.2	2 315 271	25	2 823 540	20	2 246 562	2 065 360	89,2
M19, 19.1	500 000	49	449 819	49	442 860	430 287	86,1
M19, 19.2	88 375 082	49	110 042 561	49	108 941 674	40 241 448	45,5
M19, 19.3	2 896 200	52	3 074 874	30	1 815 621	996 460	34,4
M19, 19.4	22 093 770	0	0	0	0	17 036 386	77,1
Iš viso	332 215 261	18 495	492 522 002	10 094	287 805 384	192 082 708	57,8

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, didžiausias paramos lėšų panaudojimas pastebimas įgyvendinant priemonės M06 veiklą „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“, priemonės M07 veiklas „Parama asbestinių stogų dangos keitimui“ (7.2.2) ir „Parama vietiniams keliams“ (7.2.3), veiklos sritį „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ (7.3) ir veiklą „Tradicinių amatų plėtra“ (7.6.2), priemonės M19 veiklos sritį „Parengiamoji parama“

⁵ Bendra Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonių statistika (2021-06-10), Nacionalinė mokėjimo agentūra prie žemės ūkio ministerijos, prieiga per internetą: <https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-20142020-m-programa/statistika/9156#res>

(19.1). Pagal šias priemones, veiklos sritis ar veiklas išmokėtos lėšos viršija 80 proc. lėšų, skirtų joms įgyvendinti. Mažiausia pažanga stebima pagal priemonės M01 veiklos sritis ir priemonę M02.

Rodiklių pasiekimo rezultatai | Programoje veiklos rezultatų plane 6 prioriteto įgyvendinimui matuoti numatyti 3 rodikliai, kurių siekiamos ir pasiektos reikšmės pateikiamos toliau esančioje lentelėje.

4 lentelė. P6 veiklos rezultatų rodiklių rezultatyvumas

P6 veiklos rezultatų rodikliai	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
Bendros viešosios išlaidos (išmokėta paramos suma, Eur)	330 265 655	192 082 708	57,8
Remiamų veiksmų, skirtų gerinti pagrindines paslaugas ir infrastruktūrą kaimo vietovėse, skaičius (6B ir 6C tikslinės sritys)	7 096	7 599	107,09
Gyventojų skaičius, tenkantis VVG (6B tikslinė sritis)	1 051 768	1 075 726	102,28

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau esančios lentelės duomenų, Tyrimo rengimo metu du iš trijų P6 veiklos rezultatų rodiklių yra pasiekti. 2014–2020 m. laikotarpiu paremta 7,6 tūkst. veiksmų, skirtų gerinti pagrindines paslaugas ir infrastruktūrą kaimo vietovėse. Daugiausia veiksmų (97,9 proc.) paremta pagal priemonės M07 veiklas, skirtas asbestinių stogų dangos keitimui (kodas 7.2.2, 7 tūkst. veiksmų), investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (kodas 7.2.1, 316 veiksmų) ir vietiniams keliams (kodas 7.2.3, 163 veiksmams).

Antrasis veiklos rezultato rodiklis – gyventojų skaičius, tenkantis VVG – buvo pasiektas jau 2016 m., kai patvirtinus VPS, VVG veiklos teritorija apėmė visus kaimo vietovių gyventojus.

Trečiasis rodiklis susijęs su lėšų panaudojimu – Tyrimo metu šio rodiklio rezultatyvumas siekė 57,8 proc., vertinama, kad iki 2023 m. šis rodiklis bus pasiektas. Tokiu atveju, visi P6 veiklos rezultatų rodikliai būtų pasiekti ir prioritetas būtų sėkmingai įgyvendintas.

6A tikslinės srities, skirtos veiklos įvairinimui, mažųjų įmonių kūrimui ir plėtojimui, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimui, tikslo rodikliu matuojamos darbo vietos, sukurtos įgyvendinant remiamus projektus. Programoje numatyta, kad įgyvendinus priemones, prisidedančias prie 6A tikslinės srities, iki 2023 m. pabaigos turėtų būti sukurtos 2 555 darbo vietos. Tyrimo rengimo metu, remiantis NMA pateiktais duomenimis, analizuojamu laikotarpiu buvo sukurtos 926 darbo vietos arba 25,09 proc. siekiamo rodiklio reikšmės. Toliau esančioje lentelėje pateikiamas prie 6A tikslinės srities prisidedančių priemonių produktų rodiklių rezultatyvumas.

5 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6A tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
M01	Mokymas / įgūdžių įgijimas (1.1 punktas). Mokymų dalyvių skaičius	45 000	1 665	3,70
	Mokymas / įgūdžių įgijimas (1.1 punktas). Visos viešosios išlaidos, skirtos mokymui / įgūdžių įgijimui	2 117 647	164 800,00	7,78

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
	Visos viešosios išlaidos (EUR) (mokymai, mainų ūkių srityje programos, parodomoji veikla) (1.1–1.3 punktai)	2 936 679	164 800,00	5,61
M02	Konsultuojamų paramos gavėjų skaičius (2.1 punktas)	175	13	7,43
	Visos viešosios išlaidos (EUR) (2.1–2.3 punktai)	211 765	11 228	5,30
M06	Paramos gavėjų (valdų), gaunančių paramą verslui pradėti / paramą investicijoms ne žemės ūkio veiklai vykdyti kaimo vietovėse, skaičius (6.2 ir 6.4 punktai)	1 569	421	26,83
	Bendra investicijų suma (EUR) (viešųjų ir privačiųjų)	151 996 965	140 378 514	92,36
	Visos viešosios išlaidos (EUR)	113 959 325	94 304 146	82,75

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Įgyvendinant priemonės M01 veiklos sritį „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ mokymuose dalyvavo 1 665 asmenų. Mokymai buvo susiję su buhalterine apskaita ir mokesčiais, finansinės veiklos organizavimu, kaimo verslais, saulės, vėjo ir geoterminės energijos sistemų panaudojimu, verslumo ugdymu. Pagal šios priemonės veiklos sritį „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veikla“ negauta nei viena paraiška, kuri būtų susijusi su 6P. Tyrimo metu nepasiektas nei vienas priemonės M01 rodiklis, kuriais matuojamas 6A tikslinės srities pasiekimas. Rodiklio, susijusio su mokymuose dalyvavusių asmenų skaičiumi, pasiekimas sudaro tik 4 proc. Priemonės M02 rodiklių pasiekimas taip pat labai žemas – panaudojus 5 proc. priemonei skirtų lėšų buvo konsultuojami 13 paramos gavėjų, t. y. 7 proc. planuotos pasiekti reikšmės. Pagal priemonės M06 veiklos sritį 6.2 ir veiklą 6.4.1 Tyrimo rengimo metu įgyvendintas 421 projektas, iš kurių dauguma įgyvendinti paslaugų srityje ir yra susiję su apgyvendinimo veikla bei statyviečių paruošimo veikla. Remiantis NMA pateiktais duomenimis, iš viso patvirtinti 2 463 projektai, juos visus įgyvendinus bus pasiektas produkto rodiklis, matuojantis paramos gavėjų skaičių, gavusių paramą verslui pradėti / paramą investicijoms ne žemės ūkio veiklai vykdyti kaimo vietovėse. Detalesnė analizė apie įgyvendinamus projektus pateikiama 1.2 skyriuje.

Atsižvelgiant į 6A tikslinės srities rodiklių pasiekimus, pagal šią sritį padaryta pažanga vertinama vidutiniškai. Teigiamai vertinama priemonės M06 pažanga – didesnis nei planuota paramą gavusių asmenų skaičius rodo šios priemonės aktualumą kaimo vietovėse. Iš Tyrimo rengimo metu dar nepasiektų rodiklių, abejotinas priemonių M01 ir M02 rodiklių pasiekimas iki 2023 m.

Programoje taip pat numatyti ir 8 specifiniai rodikliai, skirti 6A tikslinės srities įgyvendinimui matuoti (žr. toliau esančią lentelę). Pažymėtina, kad visi specifiniai rodikliai susiję su priemone M06.

6 lentelė. 6A tikslinės srities specifinių rodiklių rezultatyvumas

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas
M06 „Ūkio ir verslo plėtra“	Paramos gavėjų skaičius pagal veiklos sritį 6.2 „Parama projektų veiklos sritis - kita (M06.2)“	233	3	1,29

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas
ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse ⁶	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - paslaugos (M06.2)	447	262	58,61
	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - pramonė (M06.2)	281	73	25,98
	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - prekyba (M06.2)	115	3	2,61
M06 „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis 6.4 „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ veikla 6.4.1 „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - kita (M06.4.1)	120	5	4,17
	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - paslaugos (M06.4.1)	153	53	34,64
	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - pramonė (M06.4.1)	150	20	13,33
	Paramos gavėjų skaičius pagal projektų veiklos sritis - prekyba (M06.4.1)	70	2	2,86

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, didžiausia pažanga padaryta pagal veiklos sritis 6.2 specifinį rodiklį, vertinantį paramos gavėjų, užbaigusių projektus paslaugų srityje, skaičių – Tyrimo rengimo metu pasiekta beveik 60 proc. suplanuoto rodiklio. Atsižvelgiant į tai, kad daugiausiai paraiškų pagal veiklos sritį 6.2 patvirtinta 2020 m.⁶ ir pagal šias paraiškas įgyvendinamų projektų paskutiniai įgyvendinimo metai bus 2022–2023 m., vertinama, kad specifinių rodiklių reikšmės turėtų būti pasiektos.

6B tikslinės srities, skirtos vietinės plėtros kaimo vietovėse skatinimui, įgyvendinimui matuoti numatyti trys tikslo rodikliai (žr. toliau esančią lentelę).

7 lentelė. 6B tikslinės srities tikslo rodiklių rezultatyvumas

Tikslo rodiklio pavadinimas	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
Kaimo gyventojų, kuriems taikomos vietos plėtros strategijos, procentinė dalis	100	102,28	102,28
Kaimo gyventojų, kurie naudojami geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra, procentinė dalis	14,26	25,26	177,15
Sukurtos darbo vietos įgyvendinant remiamus projektus (LEADER)	960	463	48,23

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, du iš trijų 6B tikslinės srities tikslo rodiklių Tyrimo rengimo metu yra pasiekti. Kaip minėta anksčiau, rodiklis, susijęs su kaimo gyventojais, kuriems taikomos vietos plėtros strategijos, jau buvo pasiektas ir viršytas 2016 m.

⁶ Remiantis NMA duomenimis, 2014–2019 m. laikotarpiu pagal veiklos sritį 6.2 buvo patvirtinta 1 019 paraiškų, 2020 m. – 1 229 paraiškos.

Programoje buvo planuota, kad 2023 m. bent 14,26 proc. kaimo gyventojų naudotųsi geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (150 tūkst. kaimo gyventojų). Šio tikslo rodiklio siekiama įgyvendinant priemonės M07 veiklos sritis, skirtas kaimo vietovių mažos apimties viešosios infrastruktūros, nukreiptos tik visuomenės poreikiams tenkinti, sutvarkymui ir / arba sukūrimui, asbestinių stogų keitimui, vietinių kelių tiesimui ar rekonstravimui, plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtrai, investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį. Įgyvendinus projektus pagal šias veiklas, geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra naudojasi beveik 266 tūkst. gyventojų – programoje numatytas rodiklis viršytas 77 proc.

Trečiasis rodiklis susijęs su priemonės M19 įgyvendinimu. Įgyvendinant priemonę ir prisidedant prie 6B tikslinės srities, Tyrimo rengimo metu sukurtos 463 darbo vietos⁷. Vertinant Programoje numatytą pasiekti ir faktiškai pasiektą reikšmę, rodiklio rezultatyvumas siekia 48 proc. Atsižvelgiant į tai, kad priemonės M19 finansinis įgyvendinimo lygis siekia 52 proc., tikėtina, kad įgyvendinus numatytus projektus, tikslo rodiklis bus pasiektas. Toliau esančioje lentelėje pateikiamas prie 6B tikslinės srities prisidedančių priemonių produktų rodiklių rezultatyvumas.

8 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6B tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
M07	Veiksmų, kuriais remiamos investicijos į nedidelio masto infrastruktūrą, įskaitant investicijas į atsinaujinančiosios energijos gamybą ir energijos taupymą, skaičius (7.2 punktas)	7 050	6 982	99,04
	Veiksmų, kuriais remiamos studijos / investicijos, susijusios su kaimo kultūriniu ir gamtiniu paveldu, įskaitant didelės gamtinės vertės vietas, skaičius (7.6 punktas)	45	31	68,89
	Gyventojų, kurie naudojami geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra, skaičius (7.1; 7.2; 7.4; 7.5.;7.6; 7.7 punktai)	150 000	265 697	177,13
	Bendros viešosios išlaidos (EUR)	78 290 741,65	81 473 633	104,07
	Atrinktų VVG skaičius	50	49	98,00
	Gyventojų skaičius, tenkantis VVG	1 051 768	1 075 726	102,28
	Bendros viešosios išlaidos (Eur). Parengiamoji techninė bendradarbiavimo parama (19.1 punktas)	500 000	442 860	88,57
M19	Bendros viešosios išlaidos (Eur). Parama veiksams pagal BIVP strategiją įgyvendinti (19.2 punktas)	88 375 082,35	108 941 674	123,27
	Bendros viešosios išlaidos (Eur). Vietos veiklos grupės bendradarbiavimo veiklos rengimas ir įgyvendinimas (19.3 punktas)	2 896 200	1 815 621	62,69
	Bendros viešosios išlaidos (Eur). Parama einamosioms išlaidoms ir	22 093 769,88	17 036 386	77,11

⁷ Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos 2014–2020 metų įgyvendinimo ataskaita. Prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Lietuvos_kaimo_pletros_2014%E2%80%932020m._programa/Steb%C4%97sena%20ir%20vertinimas/Tyrimai%20ir%20vertinimai/2021/KPP%202014-2020%20vertinimo%20galutin%C4%97%20ataskaita_ESTEP.pdf

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
	aktyvaus pritaikymo išlaidoms padengti (19.4 punktas)			

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau esančios lentelės, 6B tikslinės srities įgyvendinimui matuoti vertinamas 10-ties rodiklių rezultatyvumas: 4 rodikliai priskiriami priemonei M07, 6 rodikliai – priemonei M19.

Tyrimo rengimo metu pasiekti ir viršyti 2 priemonės M07 rodikliai, susiję su gyventojų, besinaudojančių geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra, skaičiumi ir lėšų panaudojimu.

Beveik pasiektas (99 proc.) priemonės M07 rodiklis, susijęs su veiksmy, kuriais remiamos investicijos į nedidelio masto infrastruktūrą, įskaitant investicijas į atsinaujinančios energijos gamybą ir energijos taupymą, skaičiumi. Tyrimo rengimo metu pagal priemonės veiklos sritį „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ iš viso paremti beveik 7 tūkst. veiksmy. Daugiausiai (91 proc.) paremtų veiksmy susiję su asbestinių stogų dangos keitimu.

Paskutinio rodiklio, susijusio su veiksmy, kuriais remiamos studijos / investicijos, susijusios su kaimo kultūriniu ir gamtiniu paveldu, įskaitant didelės gamtinės vertės vietoves, skaičiumi, rezultatyvumas siekia 69 proc. Pagal veiklos sritį „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ įgyvendintas 31 projektas, iš kurių didžioji dalis (20 vnt.) skirta tradicinių amatų centrų plėtrai.

Priemonės M19 įgyvendinimui matuoti vienas iš numatytų rodiklių – atrinktų VVG skaičius. Programoje numatyto rodiklio rezultatyvumas siekia 98 proc. – atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje veikia 49 VVG ir visos jos buvo atrinktos, vertinama, kad rodiklis yra pasiektas. Į VVG patenkančių gyventojų skaičiaus rodiklis viršytas 2 proc., palyginti su Programoje numatyta reikšme.

Įgyvendinus priemonės M19 veiklos sritį „Parengiamoji parama“, išmokėtos lėšos siekė 442 tūkst. Eur arba 89 proc. numatyto rodiklio reikšmės. Išmokėta parama buvo skirta pasirengti VPS. Atsižvelgiant į tai, kad VPS rengimui išmokėta mažiau viešųjų išlaidų nei buvo numatyta, vertinama, kad rodiklis pasiektas. Įgyvendinant veiklos sritį „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“ pagal VPS suplanuotiems projektams įgyvendinti planuota skirti 88,3 mln. Eur. Tyrimo rengimo metu projektams įgyvendinti jau skirta 23 proc. daugiau viešųjų išlaidų nei planuota. Veiklos sričiai „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“ Programoje numatyta skirti 2,9 mln. Eur – Tyrimo rengimo metu bendradarbiavimo projektams rengti ir įgyvendinti skirta 1,8 mln. Eur arba 63 proc. planuotos rodiklio reikšmės. Remiantis priemonės „LEADER programa“ vertinimu⁸, VVG dalyvavimą bendradarbiavimo projektuose dažniausiai riboja žmogiškųjų išteklių projektams rengti ir įgyvendinti trūkumas, laiko projektams rengti ir įgyvendinti trūkumas, taip pat lėšų pareiškėjo įnašui padengti (kai pareiškėjo įnašas reikalingas) trūkumas. VVG veiklai ir gyventojų

⁸ Tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“, prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/ESTEP_LEADER_GA_FINAL.pdf

aktyvinimui (19.4 veiklos sritis) Tyrimo rengimo metu skirtos viešosios išlaidos siekė 17 mln. Eur arba 77 proc. Programoje numatytos rodiklio reikšmės. Priemonės M19 vertinime kaip pagrindinė problema, susijusi su aktyvinimo veiklų stoka, nurodoma VVG administracijų žmogiškųjų išteklių trūkumas.

Apibendrinant 6B tikslinės srities produkto rodiklių rezultatyvumą, kuris siekia, 50 proc., tikslinės srities pažanga vertinama vidutiniškai.

Programoje taip pat numatyti ir 3 specifiniai rodikliai, skirti 6B tikslinės srities įgyvendinimui matuoti (žr. toliau esančią lentelę). Pažymėtina, kad visi specifiniai rodikliai susiję su priemone M07.

9 lentelė. 6B tikslinės srities specifinių rodiklių rezultatyvumas

Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
Pakeistų asbestinių dangų stogų skaičius (M07.2)	6 750	6 353	94,12
Regioninio planavimo būdu įgyvendintų mažos apimties infrastruktūros projektų skaičius (M07.2)	180	283	157,22
Rekonstruotų kelių ilgis (M07.2)	100	115	115,00

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Specifinis rodiklis, matuojantis pakeistų asbestinių dangų stogų skaičių, Tyrimo rengimo metu pasiektas 94 proc. Atsižvelgiant į tai, kad priemonės veiklai 7.2.2 įgyvendinti patvirtintas finansavimas jau 6 proc. viršija planuotą skirti finansavimą, o rodiklio reikšmė dar nėra pasiekta, vertinama, kad rodiklis iki 2023 m. nebus pasiektas, nebent veiklai būtų skirtas papildomas finansavimas. Kiti rodikliai – regioninio planavimo būdu įgyvendintų mažos apimties infrastruktūros projektų skaičius ir rekonstruotas kelių ilgis – Tyrimo rengimo metu pasiekti ir viršyti. Detalesnė analizė apie įgyvendinamus projektus pateikiama 1.2 skyriuje.

6C tikslinės srities, skirtos prieigos prie IRT didinimui, jų naudojimo skatinimui ir kokybės gerinimui kaimo vietovėse, įgyvendinimui matuoti numatytas vienas tikslo rodiklis – kaimo gyventojų, kurie naudojami naujomis ar geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (IRT), procentinė dalis. Programoje planuota, kad tokia galimybė turėtų būti sudaryta 1,9 proc. arba 20 tūkst. kaimo vietovių gyventojų. Įgyvendinus projektą, skirtą plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai kaimo vietovėse plėtrai, galimybė naudotis geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra (IRT) sudaryta 79 tūkst. gyventojų arba 7,5 proc. 2019 m. pabaigus įgyvendinti projektą tikslo rodiklis buvo pasiektas ir viršytas beveik 4 kartus.

Toliau esančioje lentelėje pateikiamas prie 6C tikslinės srities prisidedančios priemonės produktų rodiklių rezultatyvumas.

10 lentelė. Priemonių, prisidedančių prie 6C tikslinės srities, produkto rodiklių rezultatyvumas

Priemonė	Rodiklis	Siektina reikšmė (2023 m.)	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas, proc.
M07	Veiksmų, kuriais remiamos investicijos į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą ir prieigą prie jos, įskaitant e. valdžios paslaugas, skaičius (7.3 punktas)	1	1	100,00
	Gyventojų, kurie naudojami nauja arba geresne IT infrastruktūra (pvz., plačiajuosčio interneto infrastruktūra) skaičius	20 000	79 029	395,15
	Bendros viešosios išlaidos (Eur)	4 431 199,99	4 424 049,20	99,84

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, 6C tikslinės srities rezultatyvumui matuoti vertinami priemonės M07 veiklos srities „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ produkto rodikliai. Visi produkto rodikliai Tyrimo rengimo metu yra pasiekti ir / arba viršyti.

Siekiant pirmojo priemonės veiklos srities 7.3 produkto rodiklio, VšĮ „Plačiajuostis internetas“ įgyvendino projektą „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai (II etapas)“ (toliau – PRIP2). Projektu buvo siekiama padidinti IRT prieinamumą ir naudojimą bei gerinti kokybę. Projekto įgyvendinimo metu prie esamų plačiajuosčio ryšio tinklų prijungti žemės ūkio sektoriaus objektai. Planuota prie tinklų prijungti 400 žemės ūkio sektoriaus objektų, nutiesti 340 km šviesolaidinių kabelinių linijų ir įrengti reikalingą įrangą, sudaryti 20 tūkst. gyventojų sąlygas naudotis nauja arba geresne IT infrastruktūra. Paskutinis tikslas įgyvendinus projektą buvo viršytas beveik 4 kartus – projekto metu sukurta infrastruktūra pasiekė 79 tūkst. gyventojų.

Trečiasis priemonės rezultatyvumo rodiklis vertinamas kaip pasiektas, kadangi rezultatams įgyvendinti buvo panaudotas mažesnis finansavimas nei planuota.

Atsižvelgiant į 6C tikslinės srities rodiklių pasiekimus, pagal šią sritį padaryta pažanga vertinama teigiamai, visi rodikliai pasiekti ir / ar viršyti.

Programoje numatytas vienas specifinis rodiklis, matuojantis 6C tikslinės srities įgyvendinimą. Rodiklis susijęs su priemonės M07 veiklos sritimi „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ ir vertina objektų, iki kurių atvestas plačiajuostis internetas, skaičių. Programoje planuota, kad šio rodiklio reikšmė 2023 m. turėtų siekti 400 vnt. Įgyvendinus VšĮ „Plačiajuostis internetas“ projektą, šis rodiklis buvo 100 proc. pasiektas.

1.1.3 Ar numatyti rodikliai ir jų siektinos reikšmės pakankami įvertinti indėlių siekiant 6 prioriteto tikslų? Kodėl?

Vertinama, kad 6A tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – siekti veiklų įvairovės, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, taip pat darbo vietų kūrimo lengvinimo – **ir yra pakankami vertinant indėlių siekiant P6 tikslų**, nes:

- pagal priemonės M01 veiklos sritį „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ mokymų dalyviai galėjo dalyvauti mokymuose, skirtuose ne žemės ūkio verslų plėtrai kaimo vietovėse (pvz. saulės, vėjo ir geoterminės energijos sistemų panaudojimui bei bioenerģijos (biodujų) gamybai žemės ūkyje). Dalyvavimas mokymuose sudarė galimybes siekti veiklų įvairovės, kurti ir plėtoti mažas įmones.

- pagal priemonės M02 veiklos sritį „Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis“, konsultacijomis galėjo naudotis kaimo vietovėse veikiančios labai mažos įmonės ir MVĮ. Suteiktos konsultacijos sudarė prielaidas įvairinti veiklą, kurti ir plėtoti mažas įmones, kurti darbo vietas.
- pagal priemonės M06 veiklos sritį „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ parama skiriama verslo pradžiai. Pasinaudoję šia parama prisideda prie veiklų įvairinimo kaimo vietovėse, naujų mažų įmonių ir darbo vietų kūrimo.
- pagal priemonės M06 veiklos sritį „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“ paramos gavėjai galėjo gauti paramą ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti (kodas 6.4.1) – dažniausiai paramos buvo prašoma poilsiautojų ir kitai trumpalaikio apgyvendinimo veiklai vykdyti, medienos ar metalo apdirbimui, fasavimo veiklos vystymui, maitinimo paslaugų teikimui. Pagal šią veiklos sritį skirta parama sudarė sąlygas skatinti veiklų įvairovę, kurti ir plėtoti mažas įmones, kurti darbo vietas.

Vertinama, kad 6B tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – siekti vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimo, **tačiau yra tik iš dalies pakankami vertinant indėlių siekiant P6 tikslų**, nes:

- pagal priemonės M07 veiklos sritį „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ įgyvendinamos veiklos nukreiptos į viešųjų pastatų bei objektų, kuriuose teikiamos paslaugos kaimo vietovėse, gerinimą ir atnaujinimą, taip sudarant sąlygas teikti daugiau kokybiškų ir įvairiapusių paslaugų (kodas 7.2.1). Skiriant paramą asbestinių stogų dangos keitimams siekiama gerinti kaimo gyventojų gyvenimo kokybę ir užtikrinti tinkamas gyvenimo sąlygas (kodas 7.2.2). Stiprinant ekonominę plėtrą kaimo vietovėse investuojama į vietinės reikšmės kelių tiesimą ar rekonstravimą (kodas 7.2.3). Įgyvendinant veiklas gerinama gyvenamoji aplinka, didinamas kaimo vietovių patrauklumas, užtikrinamas būtinų paslaugų teikimas ir jų prieinamumas. Veikloms skirta parama sudarė sąlygas skatinti vietos plėtrą kaimo vietovėse.
- pagal priemonės M07 veiklos sritį „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ parama skiriama kultūros ir gamtos paveldo objektų tvarkymui, taip sudarant sąlygas šių objektų panaudojimui turizmo, tautinio paveldo plėtrai (kodas 7.6.1). Pagal veiklos sritį taip pat remiama tradicinių amatų centrų veiklos plėtra, taip sudarant sąlygas didinti amatininkų dirbinių paklausą ir įvairinti ūkinę veiklą kaimo vietovėse (kodas 7.6.2). Investicijos šių veiklų įgyvendinimui prisideda prie gyvenamosios aplinkos plėtros ir kaimo vietovių gyvybingumo.
- Tyrime analizuojamų priemonės M07 veiklos sričių (7.2, 7.6) įgyvendinimas sudaro sąlygas gerinti viešąją ir privačią infrastruktūrą, taip užtikrinant, kad kuo daugiau kaimo vietovių gyventojų galėtų naudotis kokybiškesnėmis paslaugomis, turėtų saugesnes ir sveikesnes gyvenimo sąlygas, augtų kaimo vietovių patrauklumas. Geresnės sąlygos gyventi, dirbti bei ilsėtis didina kaimo vietovių patrauklumą, kas savo ruožtu prisideda prie vietos plėtros kaimo vietovėse.
- pagal priemonės M19 veiklos sritis skatinamas VPS rengimas, bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas, gyventojų aktyvinimas. Parengtose strategijose numatomi veiksmai, skirti užimtumui didinti, socialinėms problemoms spręsti. Pagal

priemonės veiklos sritis įgyvendinamos veiklos prisideda prie vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimo, tačiau Programoje numatyti priemonės įgyvendinimą matuojantys produkto rodikliai nepakankamai atspindi prisidėjimą prie P6. Teigiamai vertinama tai, kad yra renkami duomenys apie pagal priemonę įgyvendintus projektus, sukurtas partnerystes, kas sudaro galimybes vertinti priemonės poveikį siekiant 6P tikslų. Partnerystėlių skaičius gali parodyti skirtingų vietos veiklos grupių (visuomenės, verslo, vietos valdžios) suinteresuotumą įsitraukti į kaimo vietovių gyvybingumo didinimą bei siekį užtikrinti vietos valdymo rezultatyvumą ir efektyvumą.

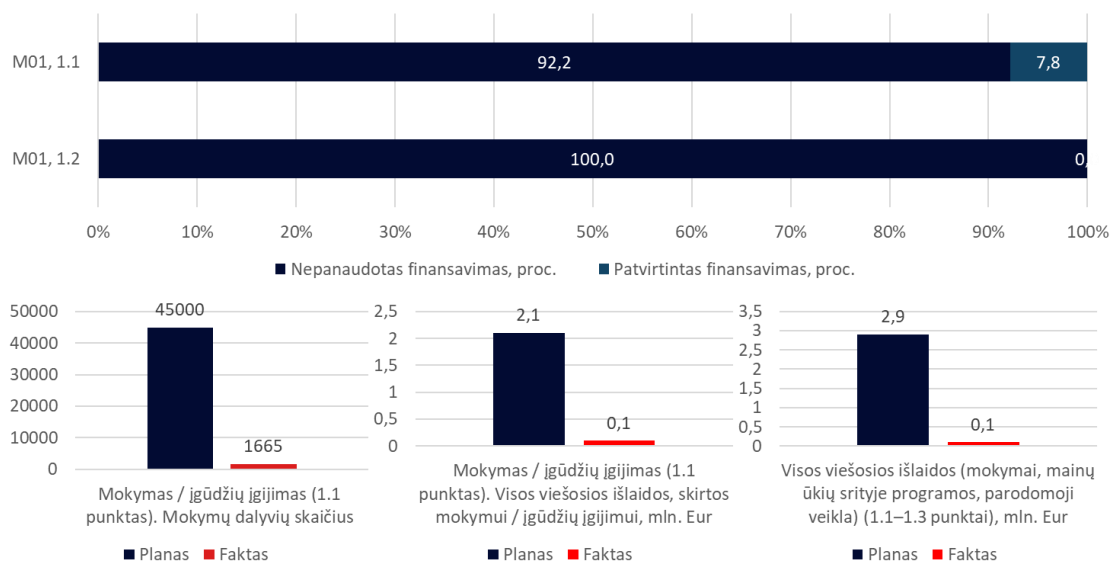
Vertinama, kad 6C tikslinės srities įgyvendinimą matuojantys rodikliai atspindi šios srities tikslą – didinti prieigą prie IRT, skatinti jų naudojimą ir gerinti kokybę kaimo vietovėse – **ir yra pakankami vertinant indėlį siekiant P6 tikslų**, nes:

- pagal priemonės M07 veiklos sritį (7.3) paremtas plačiajuosčio ryšio infrastruktūros kūrimo, gerinimo ir plėtros projektas sudarė sąlygas padidinti prieigą prie plačiajuosčio ryšio ir suteikė galimybes kaimo gyventojams naudotis spartesniu interneto ryšiu. Šiai veiklai skirtos investicijos prisidėjo prie prieigos prie IRT didinimo, jų naudojimo ir kokybės gerinimo kaimo vietovėse.

1.1.4 Ar numatytas finansavimas pakankamas ir atliktos investicijos efektyviai prisidėjo prie laikotarpio pradžioje identifikuotų problemų, poreikių sprendimo ir kaip?

Finansavimo pakankamumas vertinamas kaip priemonei, veiklos sričiai ar veiklai numatyto skirti finansavimo ir priemonės, veiklos srities ar veiklos produkto rodiklio (-ių), prisidedančio (-ių) prie konkrečios tikslinės srities, rezultatyvumas (remiantis Programos 11.2 skyriumi). Atliktų investicijų efektyvumas vertinamas atsižvelgiant į pasiektas produktų rodiklių reikšmes bei Programoje identifikuotas problemas.

Priemonės M01 vertinimas | Toliau pateikiamas priemonei M01 skirto finansavimo ir pasiektų rodiklių vertinimas.

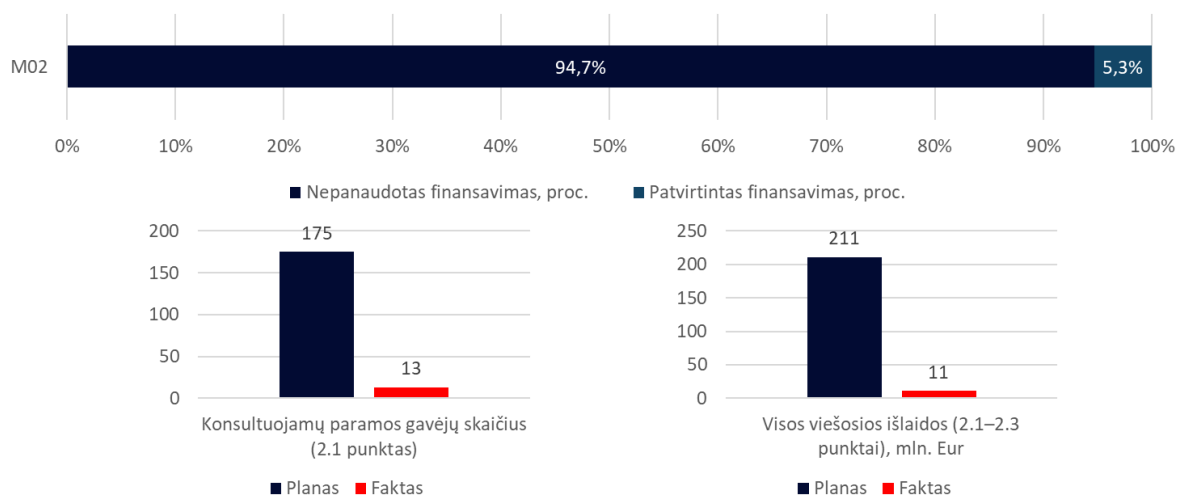
6 pav. Priemonės M01 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Priemonės M01 lėšų panaudojimas abiejose veiklos srityse mažas – pagal veiklos sritį 1.1. išmokėtos lėšos siekia 8 proc., pagal veiklos sritį 1.2 analizuojamu laikotarpiu lėšos nebuvo skirtos, kadangi pagal šią veiklos sritį nebuvo pateiktos paraiškos. Pagrindinis rodiklis, parodantis priemonės aktualumą – mokymų dalyvių skaičius. Panaudojus 8 proc. numatyto skirti finansavimo, mokymuose dalyvavo / įgūdžius įgijo tik 4 proc. planuotų pritraukti mokymų dalyvių. Vidutinės išlaidos vienam mokymų dalyviui siekė 98,98 Eur. Darant prielaidą, kad vidutinės išlaidos nekistų, panaudojus likusį finansavimą mokymuose galėtų sudalyvauti 21 tūkst. dalyvių. Tokiu atveju, panaudojus visą veiklos sričiai 1.1 numatytą finansavimą, produkto rodiklis liktų nepasiektas.

Laikotarpio pradžioje planuota, kad priemonės M01 įgyvendinimas turėtų prisidėti prie tokių problemų, kaip kaimo vietovėse gyvenančių asmenų profesinės kvalifikacijos bei kompetencijos kėlimas, prisitaikymas prie rinkos iššūkių, gebėjimas konkuruoti. Įgyti įgūdžiai turėtų prisidėti prie užimtumo kaimo vietovėse didinimo, paslaugų pasiūlos didinimo, socialinės įtraukties skatinimo. **Atsižvelgiant į priemonės finansavimo ir rodiklių rezultatyvumą bei darant prielaidą, kad likusiam finansavimui panaudoti būtų patiriamos tokios pačios 98,98 Eur vidutinės išlaidos vienam mokymui dalyviui, priemonės finansavimas būtų nepakankamas siekiant rodiklio.** Pažymėtina, kad ši priemonė priskiriama „minkštosioms“ priemonėms, kurių pagrindinis tikslas, Vertintojo nuomone, paskatinti kokybinius pokyčius ir kurių įgyvendinimo poveikiui pasireikšti reikia ilgesnio laiko.

Priemonės M02 vertinimas | Toliau pateikiamas priemonei M02 skirto finansavimo ir pasiektų rodiklių vertinimas.

7 pav. Priemonės M02 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

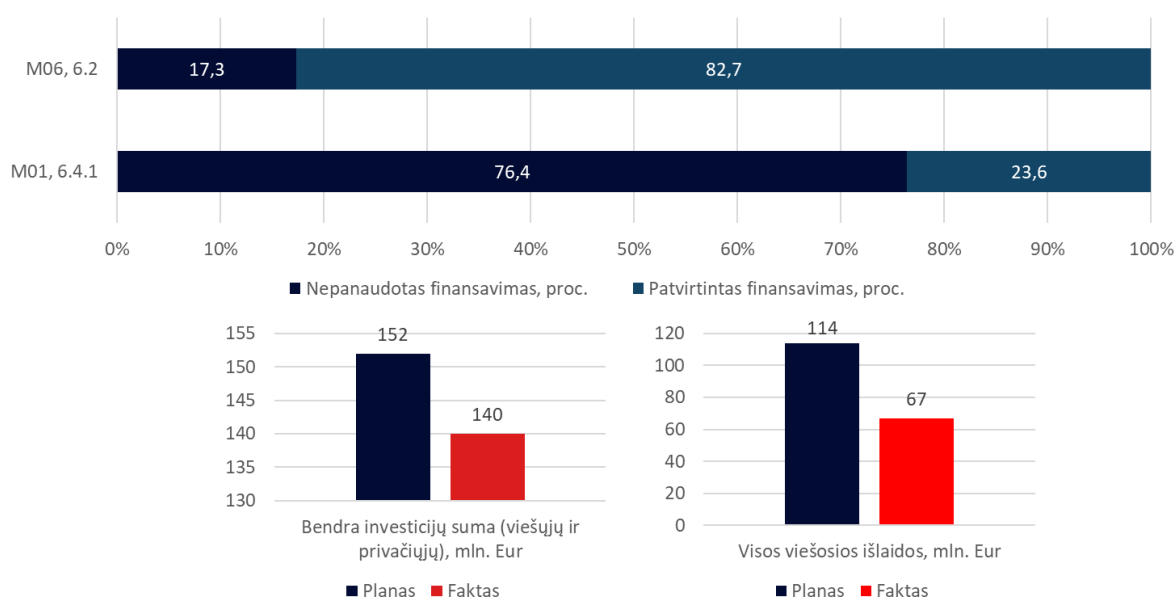
Įgyvendinant priemonę M02 panaudotas finansavimas siekia tik 5,3 proc., priemonės įgyvendinimui matuoti numatytų rodiklių pasiekimas taip pat yra žemas. Panaudojus 11 tūkst. Eur konsultacijos verslo kūrimo ir plėtojimo klausimais buvo suteiktos 13 paramos gavėjų – vidutiniškai vienam paramos gavėjui išmokėta parama siekė 864 Eur. Darant prielaidą, kad prisidedant prie 6A tikslinės srities būtų panaudotas visas priemonei M02 numatytas finansavimas, konsultuojamų paramos gavėjų skaičius galėtų siekti 245 – tokiu atveju būtų viršytas Programoje numatytas pasiekti rodiklis.

Finansavimo laikotarpio pradžioje planuota, kad įgyvendinama priemonė turėtų prisidėti prie socialinių problemų sprendimo, mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros, gerosios patirties sklaidos, veiklos įvairinimo, mažų įmonių kūrimo ir plėtros. Konsultacijos paramos gavėjams turėtų paskatinti ūkio subjektų konkurencingumo didinimą, užimtumo kaimo vietovėse didinimą, socialinę įtrauktį, paslaugų pasiūlos plėtrą, pajamų įvairinimą. Visgi vertinant priemonės rezultatus, galima teigti, kad **priemonei skirtas finansavimas yra pakankamas**, tačiau konsultacijos ekonominiais klausimais nebuvo populiarios tarp paramos gavėjų⁹, todėl tikėtina, kad priemonės rodikliai nebus pasiekti. Pažymėtina, kad priemonės įgyvendinimą matuojantys rodikliai neparodo priemonės poveikio laikotarpio pradžioje identifikuotoms problemoms, todėl jos efektyvumas negali būti pamatuotas.

Kaip ir M01 priemonės atveju, priemonė M02 priskiriama „minkštosioms“ priemonėms, kurios įgyvendinimas turėtų paskatinti pokyčius, kurių pasireiškimui reikia daugiau laiko.

Priemonės M06 vertinimas | Toliau pateikiamas priemonei M06 skirto finansavimo ir pasiektų rodiklių vertinimas.

8 pav. Priemonės M06 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Įgyvendinant priemonę M06, panaudota 83 proc. veiklos sričiai 6.2 numatyto skirti finansavimo ir beveik ketvirtadalis veiklos srities 6.4 veiklai skirto finansavimo. Programos 11.2 skyriuje priemonės įgyvendinimo mastui matuoti naudojami lėšų panaudojimo rodikliai, tačiau, Vertintojo nuomone, šie rodikliai neatskleidžia pagal priemonę pasiektų rezultatų.

Rodiklis, kuris tiksliau parodo priemonės aktualumą bei jos poveikį siekiant Programoje identifikuotų problemų sprendimo (mažas ūkio subjektų konkurencingumas, verslumas, veiklų įvairovės trūkumas, sezoninis užimtumo svyravimas ir kt.) – paramą gavusių subjektų skaičius. Planuota, kad pasinaudodami veiklos sričių 6.2 ir 6.4 finansavimu, paramą gaus

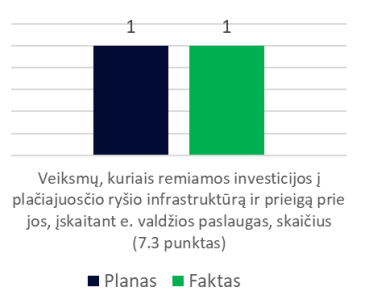
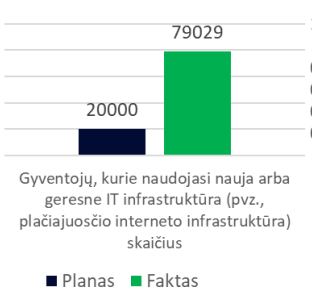
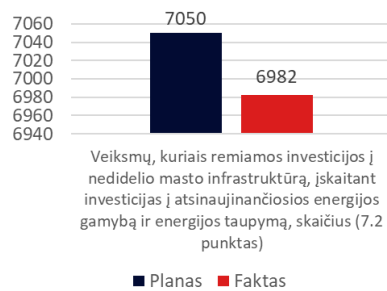
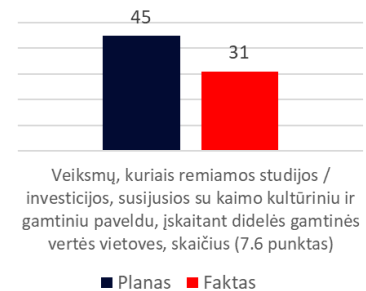
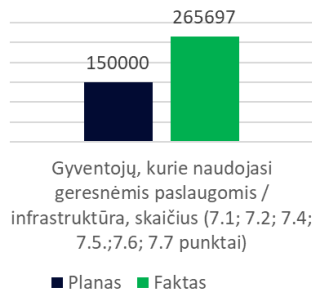
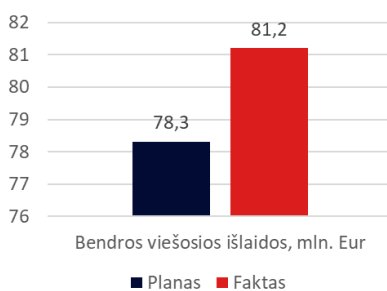
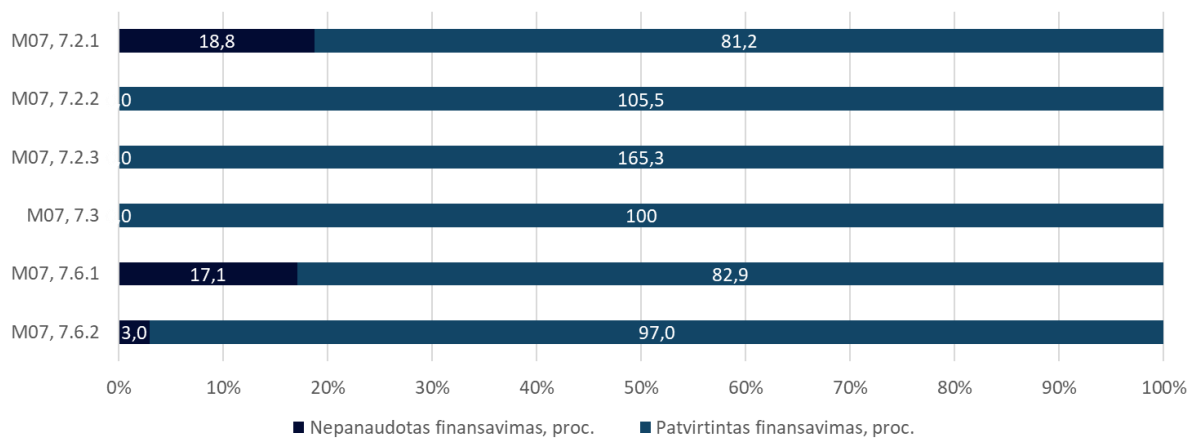
⁹ Remiantis NMA duomenimis, paklausiausios konsultacijos buvo temomis, susijusiomis su integruota augalų apsauga, klimatu, aplinka, žemės ūkiu, vandens apsauga, valdymu ir geros agrarinės aplinkosaugos būklės reikalavimais. Vienas iš galimų paaiškinimų – šios sritys yra ganėtinai specifinės, todėl konsultacijos šiomis temomis yra paklausesnės, palyginti su konsultacijomis dėl įmonių ekonominės veiklos, kadangi tokias konsultacijas rinkoje nesudėtinga gauti.

1 569 subjektai, tačiau Tyrimo rengimo metu nepanaudojus viso numatyto finansavimo šis rodiklis jau buvo 57 proc. viršytas. **Atsižvelgiant į tai, vertinama, kad finansavimas yra pakankamas.**

Pagal veiklos sritis sukurti rezultatai taip pat prisidėjo prie identifikuotų problemų sprendimo – pasinaudojus parama plėtotos ir / ar pradėtos ekonominės veiklos pagal daugiau nei 70 skirtingų EVRK kodų. Šis rezultatas prisidėjo prie veiklų įvairovės skatinimo, paslaugų pasiūlos plėtros, pajamų diversifikavimo. Įgyvendinant projektus sukurtos 926 naujos darbo vietos, taip prisidedant prie užimtumo didinimo. Nors pagal veiklos sritis pasiekti rezultatai viršijo lūkesčius ir prisidėjo prie kaimui aktualių problemų sprendimo, visgi, pasiekti rezultatai, ypač sukurtų darbo vietų skaičius, yra per maži (žr. 1.2 skyrių), todėl **pagal priemonę atliktų investicijų efektyvumas vertinamas vidutiniškai.**

Priemonės M07 vertinimas | Toliau pateikiamas priemonei M07 skirto finansavimo ir pasiektų rodiklių vertinimas.

9 pav. Priemonės M07 rezultatai

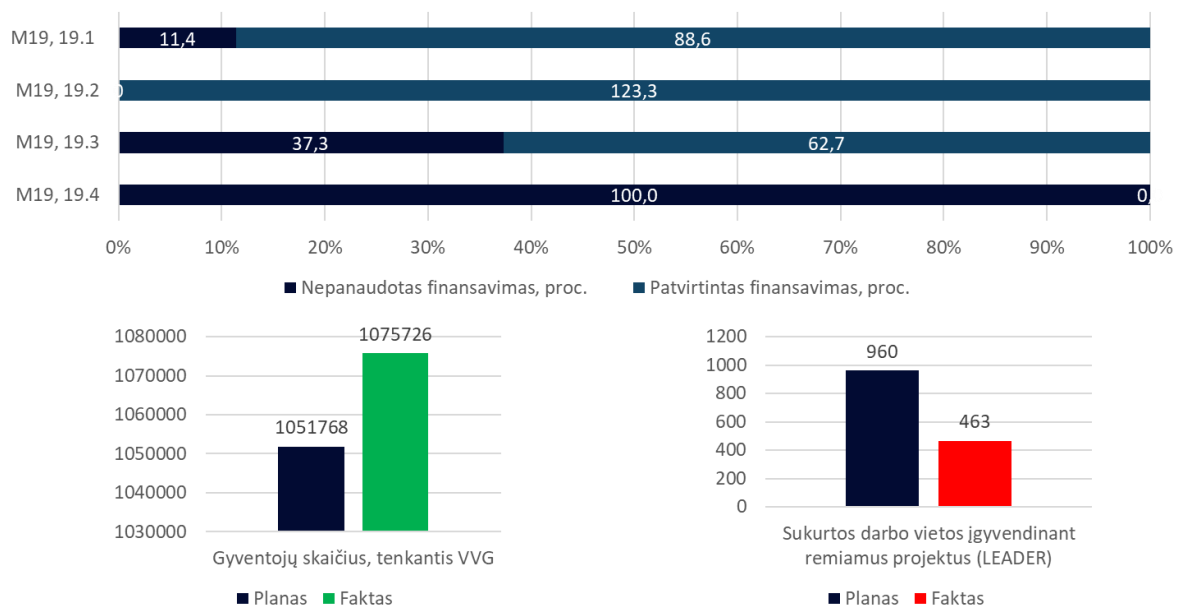
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Įgyvendinant priemonę M07, pusės Tyrimo aktualių veiklos sričių ir veiklų numatytas finansavimas išnaudotas 100 proc. ir daugiau, likusių veiklos sričių ir veiklų finansavimo panaudojimas siekia daugiau nei 80 proc.

Priemonėms skirto finansavimo pakankamumą atspindi gyventojų, kuriems sudarytos galimybės naudotis geresnėmis paslaugomis / infrastruktūra, skaičius (rodiklis viršytas 77 proc.), gyventojų, kurie naudojami nauja arba geresne IT infrastruktūra, skaičius (rodiklis viršytas 295 proc.). Rodikliai, susiję su investicijomis į kaimo kultūros ir gamtos paveldą bei į nedidelio masto infrastruktūrą, Tyrimo rengimo metu nėra pasiekti ir, atsižvelgiant į finansavimo panaudojimą, tikėtina, kad nebus pasiekti, **finansavimo pakankamumas vertinamas vidutiniškai.**

Įgyvendinant priemonės veiklos sritis ir veiklas prisidedama prie tokių problemų, kaip kaimo vietovių patrauklumo didinimas, viešosios infrastruktūros atnaujinimas, sudarant galimybes teikti naujas ir / ar geresnės kokybės paslaugas, susisiektimo gerinimas, gyvenimo kokybės gerinimas, kaimo ir miesto atskirties mažinimas, vietovių konkurencingumo didinimas, paveldo puoselėjimas bei išsaugojimas, sprendimo. Atsižvelgiant į tai, kad dalis produkto rezultatų yra pasiekti ir / ar viršyti bei į tai, kad Tyrimo rengimo metu nepasiektų rodiklių rezultatyvumas ganėtinai aukštas, **vertinama, kad pagal priemonę atliktos investicijos efektyviai prisidėjo prie laikotarpio pradžioje identifikuotų problemų sprendimo.**

Priemonės M19 vertinimas | Toliau pateikiamas priemonei M19 skirto finansavimo ir pasiektų rodiklių vertinimas.

10 pav. Priemonės M19 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Įgyvendinant M19 priemonę siekiama spręsti tokias problemas, kaip miesto ir kaimo atskirties mažinimas, ribota vietinė rinka, neigiamai veikianti verslo kūrimąsi ir plėtrą kaimo vietovėse, maža veiklų įvairovė, socialinės įtraukties skatinimas, darbo vietų kūrimas, viešosios infrastruktūros efektyvesnis panaudojimas, istorinės atminties išsaugojimas.

Įgyvendinant projektus pagal M19 priemonę, Tyrimo rengimo metu buvo įgyvendinta 770 projektų iš 1 318 patvirtintų. Šių projektų apimtyje sukurtos 463 darbo vietos arba 48 proc.

Programoje numatyto pasiekti rodiklio (įgyvendinus visus projektus sukurtų darbo vietų skaičius planą viršys 20 proc.). Darbo vietų kūrimas prisideda prie užimtumo didinimo kaimo vietovėse, socialinei įtraukčiai didinti suorganizuota daugiau nei 1,6 tūkst. renginių, kuriuose dalyvavo 89 tūkst. dalyvių, 138 edukaciniai užsiėmimai buvo skirti bendruomenių telkimui, kultūrinio savitumo ir tradicijų išsaugojimui, jaunimo įtraukimui, paslaugų apimtis padidino 22 naujos paslaugos, įgyvendinus 134 infrastruktūros atnaujinimo projektus naudą pajuto 125 tūkst. gyventojų arba 12 proc. visų VVG teritorijose gyvenančių asmenų.

Priemonės M19 įgyvendinimas sudaro sąlygas didinti kaimo gyventojų užimtumą ir pajamas, darbo vietų skaičių, skatina vykdyti ne žemės ūkio veiklą, kuriasi socialiniai verslai, stiprinamas bendruomeniškumas, saugomos ir puoselėjamos tradicijos, gerėja gyvenimo sąlygos kaimo vietovėse, kas didina šių vietovių patrauklumą.

Atsižvelgiant į tai, kad priemonės M19 finansavimas nėra 100 proc. išnaudotas ir Tyrimo rengimo metu užbaigti projektai sudaro 58 proc., o įgyvendinus visus projektus sukurtų rezultatų apimtys dar išaugs, **vertinama, kad skirtas finansavimas yra pakankamas ir atliktos investicijos efektyviai prisideda prie laikotarpio pradžioje identifikuotų problemų.**

1.1.5 Ar pagal nustatytus reikalavimus, paramos teikimo sąlygas bei finansavimo formą parama buvo teikiama efektyviai? Kodėl?

Visais atvejais, pareiškėjai turi atitikti bendrąsias tinkamumo sąlygas ir reikalavimus, nustatytus Programoje. Be to, kiekvienai priemonei keliami papildomi, konkrečioms veikloms aktualūs kriterijai (pvz., vykdant priemonės M01 mokymų veiklas, pareiškėjai turi turėti teisę užsiimti žinių perdavimo ir informavimo veiklomis). Tuo tarpu detalios paramos teikimo sąlygos būna nustatomos priemonės įgyvendinimo taisyklėse, skelbiamos viešai, pateikiant atnaujintas priemonių įgyvendinimo taisykles ir ankstesnes taisyklių versijas. Tiesiogiai prie 6 prioriteto prisidedančiose priemonėse parama teikiama dotacijos forma.

11 lentelė. 2014–2020 m. laikotarpio Tyrime aktualių priemonių projektų atrankos kriterijai, paramos teikimo sąlygos, ir finansavimo forma

Priemonė, veiklos sritis ar veikla	Projektų atrankos kriterijai	Paramos teikimo sąlygos	Finansavimo forma
M01 1.1	<ul style="list-style-type: none"> Pareiškėjo planuojamų apmokyti naudos gavėjų skaičius Pareiškėjo patirtis, įgyvendinant panašius projektus Lektorių patirtis Mokymų vykdymo rajonai Mokymų sąsaja su aplinkosaugos tematika 	<ul style="list-style-type: none"> Veikla vykdoma Lietuvos Respublikoje Pareiškėjas užtikrina tinkamą ir pakankamą projekto finansavimo šaltinį kai numatomas pareiškėjo prisidėjimas 	Dotacija
M01 1.2	<ul style="list-style-type: none"> Pareiškėjo patirtis, įgyvendinant panašius projektus Numatomų suformuoti grupių skaičius Projekto vadovo patirtis Lektorių patirtis Parodomųjų veiklų įgyvendinimo rajonai Projektų tematikos sritys Pareiškėjo prisidėjimas savo lėšomis Dalyviai, turintys žaliąjį diplomą ar miško sertifikatą Ekonominės arba aplinkosaugos gerinimo naudos pagrindimas parodomuoju bandymu 	<ul style="list-style-type: none"> Pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą pagal Lietuvos Respublikos aktų reikalavimus Pareiškėjas nėra įsiskolinęs Valstybinei mokesčių inspekcijai ar Valstybiniam socialinio draudimo fondui Projektas nėra finansuojamas kitomis ES fondų lėšomis 	
M02	<ul style="list-style-type: none"> Pareiškėjo konsultavimo patirtis ir kvalifikacijos Paslaugų teikimo savivaldybės 		Dotacija

Priemonė, veiklos sritis ar veikla	Projektų atrankos kriterijai	Paramos teikimo sąlygos	Finansavimo forma
M06, 6.2	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultacijų tematikos • Išipareigojimai kurti ir išlaikyti darbo vietas • Projekto įgyvendinimo savivaldybės bedarbių procentas • Pareiškėjo sugrįžimas iš emigracijos • Pareiškėjas įsigijo būstą kaimo vietovėje pasinaudojęs parama jaunos šeimoms • Pareiškėjo gyvenimo kaime laikotarpis • Pareiškėjo amžius • Pareiškėjo sveikata • Pareiškėjo lytis 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektas atitinka bent vieną ES kaimo plėtros prioritetą • Projekto veikla siejasi su remiama priemonės veikla 	
M06, 6.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • Pareiškėjo veiklos kaimo vietovėje laikotarpis • Pareiškėjo gyvenimo kaime laikotarpis • Projekto vertė ir prašomas paramos intensyvumas • Projekto įgyvendinimo savivaldybės nedarbo lygis • Kuriamų darbo vietų skaičius • Pareiškėjo turtas • Pareiškėjo amžius • Pareiškėjo lytis • Paraišką teikiančios įmonės charakteristikos (metinės pajamos, darbuotojų skaičius) 		Dotacija
M07, 7.2	<ul style="list-style-type: none"> • Planuojamos sutvarkyti viešosios infrastruktūros vartotojų skaičius • Paslaugų teikimo užtikrinimas • Paslaugų kokybės tobulinimas • Socialinės įtraukties skatinimas • Projekto nauda kaimo ekonominei plėtrai • Projekto nauda neigiamo poveikio aplinkai mažinimui • Ekonominės ar profesinės veiklos vykdymo kaimo vietovėje laikotarpis • Gyvenamojo namo gyventojų charakteristikos • Pareiškėjo vaikų skaičius ir amžius • Pareiškėjo gyvenimo kaime laikotarpis 		
M07, 7.3	<ul style="list-style-type: none"> • Projektas įgyvendinamas gyvenamosiose vietovėse iki 6 tūkst. gyventojų • Infrastruktūra atvedama iki iš anksto nustatytų taškų 		
M07, 7.6	<ul style="list-style-type: none"> • Planuojamos sutvarkyti viešosios infrastruktūros vartotojų skaičius • Paslaugų teikimo užtikrinimas • Paslaugų kokybės tobulinimas • Socialinės įtraukties skatinimas • Projekto nauda kaimo ekonominei plėtrai • Projekto nauda neigiamo poveikio aplinkai mažinimui • Į tradicinių amatų centro veiklą planuojamų įtraukti amatininkų skaičius • Veiklos pagal ŽŪM sertifikuotas mokymo programas • Tradicinių amatų demonstravimas • Edukaciniai užsiėmimai jaunimui ir vaikams • Tautinio paveldo ekspozicijos arba parodos 		Dotacija
M19, 19.1	<ul style="list-style-type: none"> • Atstovavimas teritorijai ir vietos gyventojų įtraukimas į VPS rengimą • Pareiškėjo patirtis administruojant projektus • Pareiškėjo gebėjimai tarkyti finansų apskaitą 		
M19, 19.2 ir 19.4	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo vietų kūrimui skiriamų lėšų dalis • VPS investavimo logika • Teminė VPS aprėptis ir numatomų veiksmų mastas • Jaunų žmonių įtrauktis į VVG sprendimų priėmimo procesus 		Dotacija
M19, 19.3			

Priemonė, veiklos sritis ar veikla	Projektų atrankos kriterijai	Paramos teikimo sąlygos	Finansavimo forma
	<ul style="list-style-type: none"> • Projekto partnerių skaičius • Projekto dalyvių įvairovė • Projekto tikslai • Projekto tikslinė grupė 		

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Programa ir NMA tinklapyje prieinama informacija

Didelė dalis nagrinėjamų priemonių atrankos kriterijų yra lengvai įvertinami (pvz., pareiškėjų amžius, lytis ar gyvenimo kaimo vietovėje laikotarpis). Likę kriterijai atitinka priemonės specifiką ir vertinami kaip reikalingi. Projektų atrankos kriterijų nustatymas ir vertinimas, nors prailgina projektų atrankos procesą, yra būtina projektų atrankos dalis, leidžianti užtikrinti, kad parama būtų skiriama tinkamiems pareiškėjams, taip sudarant sąlygas paramos efektyvumui. Paramos teikimo sąlygos taip pat prisideda užtikrinant, kad projektai bus įgyvendinti tinkamų pareiškėjų, Lietuvos teritorijoje ir gautos lėšos bus tinkamai apskaitomos, užtikrinant skaidrumą.

Dotacija yra tiesioginė parama, o tiesioginis paramos teikimas yra efektyvesnis, nei netiesioginis. M01, M02 ir M07 (7.2) priemonėse taip pat taikomas supaprastintas išlaidų apmokėjimas nustatant standartinį fiksuotąjį vieneto įkainį. Tai sudaro sąlygas efektyvesniam paramos teikimui.

Dėl galimo daugkartinio lėšų panaudojimo, paramos efektyvumą galėtų padidinti ir finansų inžinerijos priemonių pritaikymas. Tačiau finansų inžinerijos priemonės turėtų būti taikomos tik finansiškai gyvybingiems projektams, įgyvendinamiems pagal investicinio pobūdžio priemones, kai pareiškėjai turi galimybę padidinti pajamas ilguoju laikotarpiu. Be to, reikia įvertinti priemonių tikslą ir galimus finansų inžinerijos priemonių sukeltus apribojimus. Plačiau finansų inžinerijos priemonių taikymo Programos priemonėms galimybė nagrinėjama 4 skyriuje.

Atsižvelgiant į apžvelgtus reikalavimus, kriterijus, sąlygas ir priemonių finansavimo formą, vertinama, kad parama buvo teikiama efektyviai.

1.2 Kiek ir kaip teikiama parama pagal įvertintas priemones, veiklos sritis ir veiklas prisidėjo prie veiklų įvairinimo kaimo vietovėse, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, darbo vietų kaimo vietovėse kūrimo, vietos plėtros kaimo vietovėse? Kokia apimtimi teikiama parama padidino prieigą prie informacinių ir ryšių technologijų (IRT)?

Veiklų įvairinimas kaimo vietovėse, mažųjų įmonių kūrimas ir plėtojimas, darbo vietų kaimo vietovėse kūrimas | Įgyvendinant Programą, šių tikslų tiesiogiai siekė šios Tyrimo analizuojamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos:

- M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“;
- M02 „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“;

- M06 „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis 6.2 „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“;
- M06 „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos srities 6.4 „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ veikla 6.4.1 „Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai“;
- M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.2 „Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS“;
- M19 „LEADER programa“ veiklos sritis 19.3 „VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas“.

Remiantis NMA ir LR ŽŪM duomenimis, 2014–2020 m. laikotarpiu patvirtintų paraiškų / sudarytų sutarčių skaičius siekė 10 tūkst. arba 54,5 proc. visų gautų paraiškų. Procentine išraiška rezultatyviausiai įgyvendinta 7.2.1 veikla – patvirtinta 89 proc. gautų paraiškų.

Skaitine reikšme daugiausiai paraiškų gauta ir patvirtinta / sudarytos sutartys pagal veiklos sritį 6.2 ir pagal veiklą 7.2.2. Pagal veiklos sritį 6.2 gauta 5,2 tūkst. paraiškų, patvirtinta – 43,3 proc., pagal veiklą 7.2.2 gauta 11,6 tūkst. paraiškų, patvirtinta – 59,8 proc.

Pagal priemonės M01 veiklos sritį 1.1 parama skirta 8 projektams, kurių metu ūkininkams, žemdirbiams, kaimo gyventojams organizuojami mokymai, skirti suteikti vadybines ir technologines žinias bei ugdyti gebėjimus prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų. Dalyviai supažindinti su naujausiomis inovacijomis, galimybėmis kurti savo verslą, stiprinti verslumo įgūdžiai, suteiktos rinkodaros ir paradavimų valdymo žinios. Galimybė dalyvauti mokymuose pasinaudojo 1 665 asmenų. **Mokymuose įgytos žinios suteikė galimybes mokymų dalyviams steigti arba plėtoti savo įmones, taip sukuriant darbo vietą ne tik sau, bet ir kitiems, įgytos žinios leido pradėti naujas veiklas arba jas efektyvinti taikant inovacijas.**

Pagal priemonę M02 patvirtinta daugiau 13 paraiškų, kurioms išmokėta suma siekia 11,2 tūkst. Eur. Konsultavimo paslaugomis pasinaudojo kaimo vietovėse veikiančios labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės.

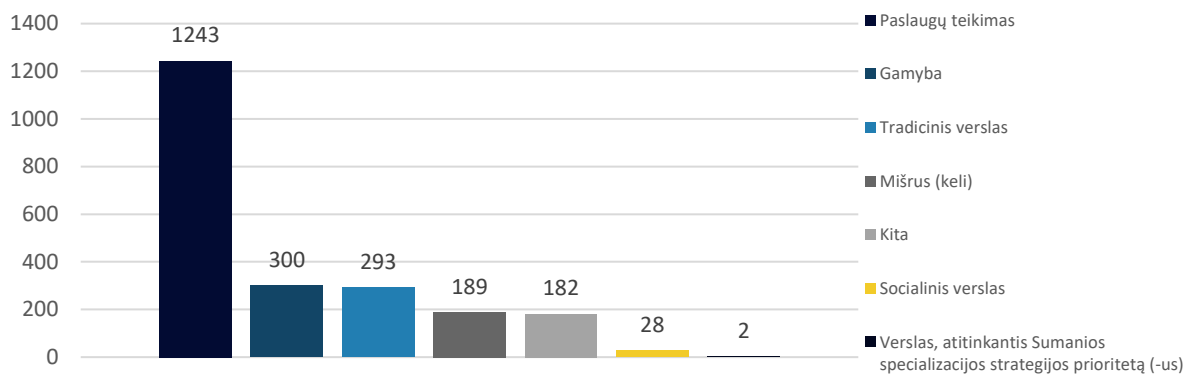
Konsultavimo paslaugomis daugiau naudojosi fiziniai asmenys – tarp visų gavusių konsultacijas jie sudarė 92 proc.

Įgyvendinant M01 ir M02 priemones buvo siekiama skatinti asmenų ekonominį aktyvumą kaimo vietovėse, ugdyti jų kompetencijas, suteikti naujų žinių įvairiomis temomis, suteikti individualias konsultacijas, prisidėti prie veiklų įvairovės ir užimtumo kaimo vietovėse didinimo, tačiau šių **priemonių poveikio neįmanoma įvertinti – nėra duomenų, kiek asmenų, įgyvendinę projektus pagal šias priemones, įgytas žinias bei įgūdžius pritaikė praktikoje** (pvz., ar pradėjo naują / papildomą veiklą, ar vykdė plėtrą ir kūrė naujas darbo vietas ir pan.). Pažymėtina, kad šių priemonių poveikis gali pasireikšti ir vėliau (pvz., mokymų dalyvis naują veiklą gali pradėti ir po kelių metų). Vertinant priemonės aprėptį – mokymuose bei konsultacijose dalyvavo tik 1 678 asmenų arba 0,2 proc. visų kaimo vietovių gyventojų. **Vertinama, kad kiekybinis priemonių poveikis yra mažas, tačiau kokybės atžvilgiu priemonės yra naudingos, kadangi skatina veiklų diversifikaciją, didesnę ir kokybiškesnę paslaugų pasiūlą kaimo vietovėse, didina socialinę įtrauktį bei gyventojų užimtumą.**

Priemonės M06 veiklos srities 6.2 indėlis įvairinant veiklas, kuriant ir plėtojant mažąsias įmones bei darbo vietas yra akivaizdus – pagal veiklos sritį teikiama parama buvo skirta ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse. Parama patvirtinta 2,2 tūkst. pareiškėjų. Iš viso verslo pradžia pradėti paramos gavėjams buvo skirta 60 mln. Eur (99,8 proc. prašomos sumos).

Toliau esančiame paveiksle pateikiamas pasiskirstymas pagal planuojamų vykdyti / vykdomų verslo pobūdį.

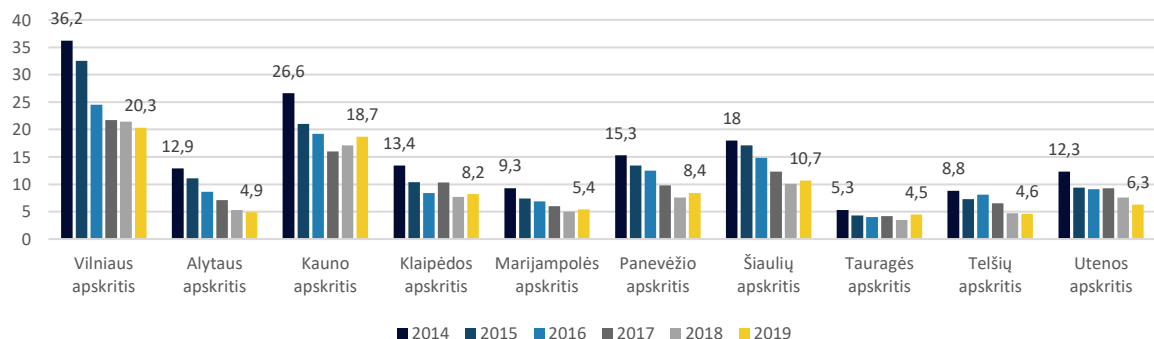

11 pav. Pagal veiklos sritį 6.2 planuojamų vykdyti / vykdomų verslų pobūdis

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, dauguma paramos gavėjų (56 proc.) planavo pradėti / pradėjo veiklą paslaugų teikimo srityje. Šiai sričiai plėtoti buvo skirta beveik pusė visos skirtos paramos (28 mln. Eur). Pažymėtina, kad įgyvendinant projektus, paslaugų teikimo srityje sukurta daugiausiai darbo vietų – 384 darbo vietos arba 60 proc. darbo vietų, sukurtų pagal veiklos sritį 6.2.

Remiantis NMA pateiktais duomenimis, dauguma projektų (85 proc.) tiesiogiai prisidėjo prie veiklos įvairinimo, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtojimo, darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse. Įgyvendinus projektus sukurta 173,2 naujos darbo vietos kaimo gyventojams (etatai). Daugiausiai darbo vietų (etatu) sukurta Alytaus (22 proc.) ir Vilniaus (19 proc.) apskrityse. Mažiausiai – Tauragės ir Telšių apskrityse (po 5 proc.). Toliau esančiame paveiksle pateikiamas bedarbių pokytis apskričių kaimiškose vietovėse 2014–2019 m. laikotarpiu¹⁰.

12 pav. Bedarbių pokytis 2014–2019 m. laikotarpiu kaimo vietovėse

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

¹⁰ 2020 m. į analizę neįtraukiami dėl COVID-19 sukeltų padarinių

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslėlio, analizuojamu laikotarpiu bedarbių skaičius sumažėjo visų apskričių kaimo vietovėse. Skaitine išraiška daugiausiai bedarbių skaičius sumažėjo Vilniaus apskrityje – 16 tūkst., tačiau vertinant bedarbių dalį bendroje kaimo gyventojų struktūroje, didžiausias pokytis pastebimas Alytaus apskrityje – čia bedarbių dalis sumažėjo 62 proc.

Visgi, vertinant apskrityse sukurtų darbo vietų kaimo gyventojams skaičių ir bedarbystės sumažėjimą, priemonės poveikis kuriant darbo vietas yra mažas (žr. toliau esančią lentelę).

12 lentelė. Veiklos srities 6.2 poveikis užimtumui

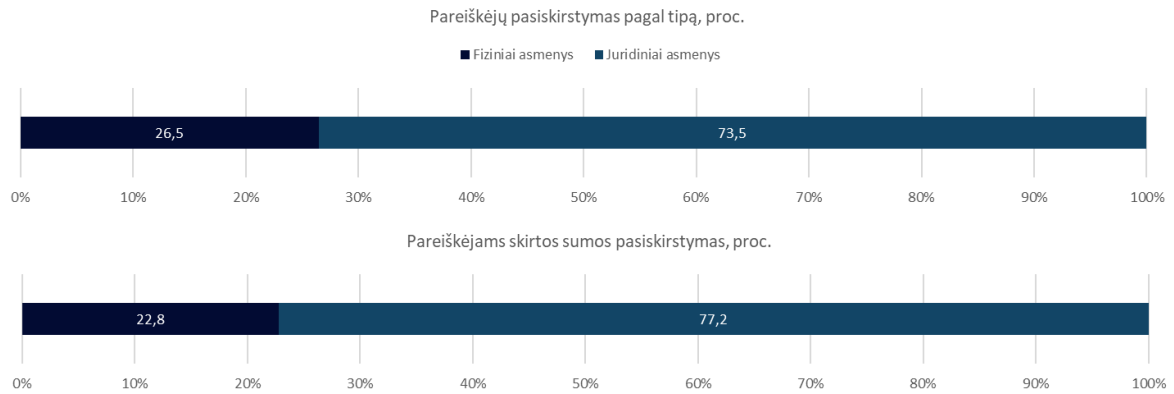
	Vilniaus	Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telšių	Utenos
Bedarbių pokytis 2014–2019 m. laikotarpiu, tūkst.	-15,9	-8,0	-7,9	-5,2	-3,9	-6,9	-7,3	-0,8	-4,2	-6,0
Sukurtų darbo vietų skaičius kaimo gyventojams (etatai)	32,4	38,0	12,8	7,9	8,1	21,3	11,2	8,0	8,0	25,6
Sukurtų darbo vietų skaičiaus dalis nuo bedarbių sumažėjimo, proc.	0,2	0,5	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	1,0	0,2	0,4

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Nors priemonės poveikis bedarbystės mažinimui yra mažas, tačiau priemonė be tiesioginio darbo vietų kūrimo poveikio galėjo turėti ir netiesioginį – šalia pagal priemonę pradėtų ekonominių veiklų galėjo steigti kitos ekonominės veiklos, kurios reikalingos aptarnauti pirmąsias veiklas. Pavyzdžiui, pagal veiklos sritį parėmus maitinimo paslaugų teikimo veiklos pradžia, prie šios veiklos įgyvendinimo galėjo prisidėti kiti asmenys teikdami maisto produktus ir už tai gaudami pajamas, taip pat dėl atsiradusios maitinimo paslaugos galėjo išaugti vietovės patrauklumas, kuris skatintų turizmą. **Vertinama, kad nors tiesioginis priemonės poveikis nedidelis, tačiau netiesiogiai sukuriama nauda prisidėjo prie kaimo vietovių patrauklumo didinimo, įmonių kūrimo ir plėtros, darbo vietų kūrimo ir veiklų įvairinimo.**

Pagal veiklą 6.4.1 patvirtinta 226 paraiškos, kurių įgyvendinimui numatyta skirti 34 mln. Eur. Atsižvelgiant į tai, kad patvirtintų paraiškų bendra projektų vertė siekia daugiau nei 82 mln. Eur, paramos gavėjai prie projektų įgyvendinimo prisidėjo didesne nei 50 proc. suma, kas rodo priemonės aktualumą.

Toliau esančiame paveiksle pateikiamas paramos gavėjų pagal tipą pasiskirstymas ir jiems skirta suma.

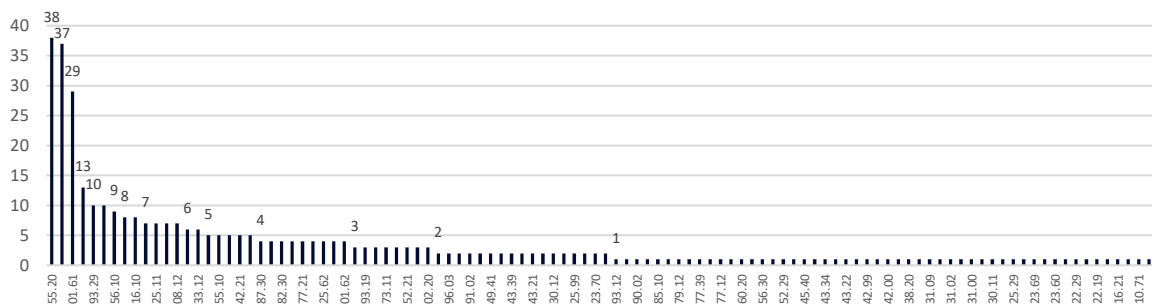
13 pav. Veiklos 6.4.1 paramos gavėjų pasiskirstymas pagal tipą ir jiems skirta suma, proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, $\frac{1}{4}$ paramos gavėjų buvo fiziniai asmenys, kuriems patvirtinta suma sudarė šiek tiek daugiau nei penktadalį visos pagal veiklą skirtos paramos.

Įgyvendinus projektus sukurta 285,33 naujų darbo vietų (etatų). 85 proc. darbo vietų sukūrė juridiniai asmenys, įgyvendinę projektus. Vidutiniškai įgyvendindami projektą fiziniai asmenys sukūrė 0,7 darbo vietas, juridiniai asmenys – 1,5. Siekiant tikslo sukurti kuo daugiau naujų darbo vietų, skirstant paramą prioritetas turėtų būti teikiamas juridiniams asmenims.

Toliau esančiame paveiksle pateikiamas pradėtų veiklų pasiskirstymas pagal EVRK. Pažymėtina, kad pareiškėjai galėjo nurodyti daugiau nei vieną EVRK kodą.

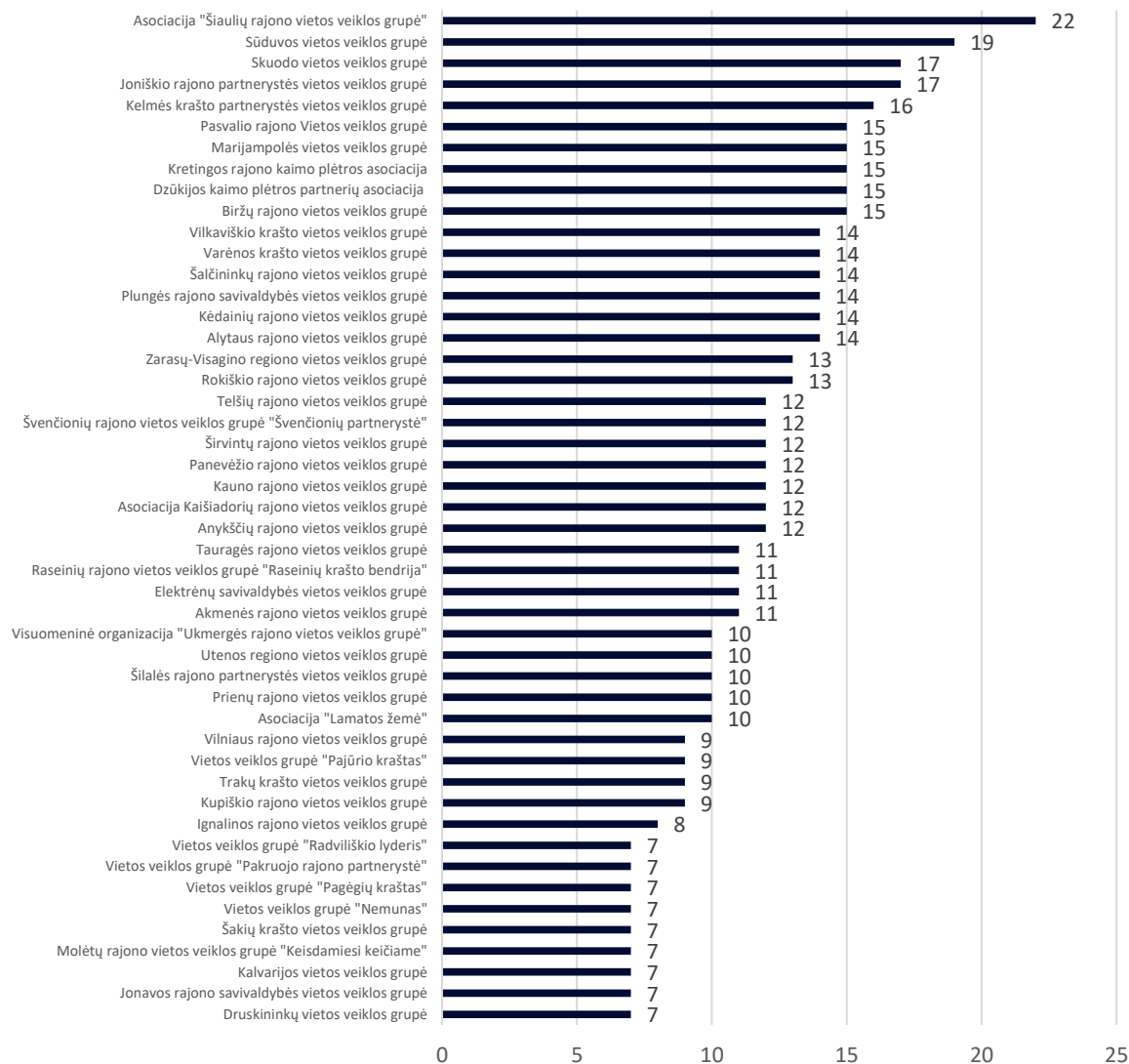
14 pav. Veiklos 6.4.1 paramos gavėjų pasiskirstymas veiklą pagal EVRK

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, veiklos įgyvendinimas prisidėjo prie veiklos įvairovės skatinimo kaimo vietovėse – pasinaudojus parama buvo vykdytos veiklos pagal daugiau nei 100 skirtingų EVRK kodų. Daugiausiai (po 10 proc.) projektų įgyvendinta poilsiautojų ir kitos trumpalaikės apgyvendinimo veiklos srityje bei statybviečių paruošimo srityje. Mažiausiai paklausos kaimo vietovėse turėjo tokios veiklos, kaip metalų apdorojimas ir dengimas, betono, cemento ir gipso gaminių bei dirbinių gamyba ir kt. (žr. 1 priede).

Vertinama, kad pagal veiklą 6.4.1 įgyvendinti projektai prisidėjo prie veiklos įvairinimo, mažųjų įmonių kūrimo ir plėtros bei darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse.

Pagal veiklos sritį 19.2 109 mln. Eur parama skirta priemonėms ir veiklos sritims įgyvendinti, numatytoms 49 VPS įgyvendinimui. Toliau esančiame paveiksle pateikiamas VPS numatytų priemonių ir veiklos sričių kiekis.

15 pav. Pagal patvirtintas VPS įgyvendintų priemonių ir veiklos sričių kiekis
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis LR ŽŪM pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslėlio, daugiausiai priemonių ir veiklos sričių įgyvendinti numatyta asociacijos „Šiaulių rajono vietos veiklos grupė“ VPS – 22 veiksmai. Mažiausiai priemonių ir veiklos sričių (po 7) savo VPS įgyvendinti nusimatė 9 VVG.

Įgyvendinamose VPS iš viso suplanuoti 634 projektai, susiję su 6A tikslu, iš kurių 44 proc. jau yra įgyvendinti¹¹. Net 274 projektuose iš 278 baigtų įgyvendinti projektų buvo kuriamos naujos darbo vietos. Šiuose projektuose sukurta 472 darbo vietos (etatai). Atsižvelgiant į tai, **vertinama, kad veiklos sritis prisidėjo prie darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse.**

Dauguma įgyvendintų projektų, susijusių su 6A tikslu, buvo finansuoti pagal KPP 6.2 ir 6.4 veiklos sritis: 37 proc. projektų buvo skirti verslo plėtrai (6.4), 34 proc. projektų

¹¹ Tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“, prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/ESTEP_LEADER_GA_FINAL.pdf

buvo skirti ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse. **Vertinama, kad veiklos sritis prisidėjo prie veiklų įvairovės ir mažųjų įmonių kūrimo bei plėtros kaimo vietovėse.**

2014–2020 m. laikotarpiu pagal veiklos sritį 19.3 buvo finansuoti 8 teritorinio bendradarbiavimo projektai ir 17 tarptautinio bendradarbiavimo projektų. 52 proc. visų paremtų projektų siekia skatinti verslo plėtrą, užimtumą ir darbo vietų kūrimą. Į projektų veiklas įtraukiamos skirtingos suinteresuotos pusės (vietos verslininkai, ūkininkai, amatininkai, bendruomenių atstovai, socialinės rizikos atstovai), todėl **vertinama, kad paremti bendradarbiavimo projektai prisideda ne tik prie naujų produktų ar paslaugų kūrimo (veiklos įvairinimo, mažųjų įmonių kūrimo), bet ir užimtumo skatinimo ir naujų darbo vietų kūrimo.**

Vietos plėtra kaimo vietovėse | Įgyvendinant Programą, šių tikslų tiesiogiai siekė šios Tyrimo analizuojamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos:

- M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.1 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (regioninis projektų planavimas)“;
- M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.2 „Parama asbestinių stogų dangos keitimui“;
- M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos srities 7.2 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ veikla 7.2.3 „Parama vietiniams keliams“; M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis 7.6 „Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“;
- M19 „LEADER programa“.

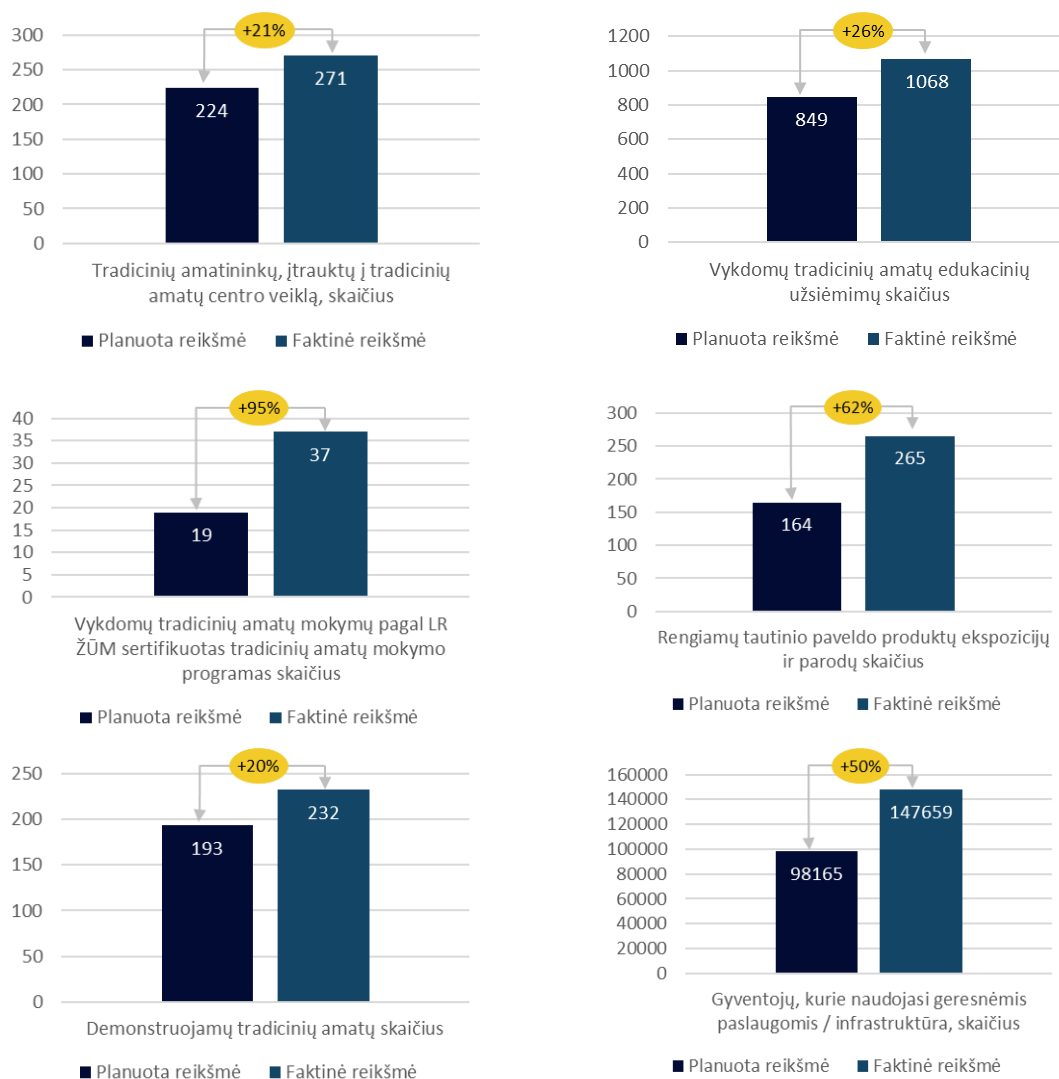
Pagal priemonės M07 veiklą 7.2.1 patvirtinta 316 paraiškų, kurioms numatyta skirti 40,5 mln. Eur. Pagal šią veiklą finansuojami regioninio planavimo projektai, skirti visuomenės paskirties pastatų rekonstravimui ar kapitaliniam remontui, inžinerinių statinių statybai, mažosios architektūros elementų sukūrimui, atnaujinimui ir kt. **Vertinama, kad įgyvendinamais projektais gerinama viešoji infrastruktūra (viešieji pastatai, viešojo naudojimo infrastruktūra, vietinės vandens tiekimo ir vandentvarkos sistemos), kuri sudaro prielaidas didinti kaimo vietovių patrauklumą, didinti teikiamų paslaugų pasiūlą bei kokybę bei skatinti vietos plėtrą.**

Pagal priemonės M07 veiklą 7.2.2 asbestinės stogų dangos keitimui kaimo vietovėse išmokėta 9,6 mln. Eur arba 78 proc. prašomos paramos sumos. Galimybe pagerinti gyvenimo sąlygas pasinaudojo 6 960 paramos gavėjų. Įgyvendinus projektus gyvenimo kokybė pagerinta 21,4 tūkst. kaimo gyventojų arba beveik 2 proc. visų kaimo vietovėse gyvenančių asmenų. Priemonės poveikio vietos plėtros kaimo vietovėse skatinimui neįmanoma pamatuoti, kadangi investicijos buvo skirtos privačios infrastruktūros gerinimui, darnios gyvenamosios aplinkos kūrimui, gyvenimo kokybės gerinimui, tačiau nėra galimybių įvertinti, ar kaimo vietovėse pagerinta privati infrastruktūra turėjo ekonominę ir / ar socialinę poveikį (pvz., padaugėjo gyventojų, atsirado naujų verslų, paslaugų ir pan.). **Vertinama, kad veikla prisidėjo prie**

kaimo gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, tačiau vietos plėtrai kaimo vietovėse poveikio neturėjo.

Pagal priemonės M07 veiklą 7.2.3 parama skirta 163 projektams, kurių tikslas – užtikrinti geresnes susisiekimo sąlygas kaimo vietovėse. Kelių tiesimui ir / ar rekonstrukcijai skirta 20 mln. Eur (Tyrimo rengimo metu išmokėta suma siekia 14,5 mln. Eur.). Įgyvendinus projektus naujų ir / ar rekonstruotų kelių ilgis sudarys 122 km, galimybės naudotis pagerinta infrastruktūra sudarytos 17,6 tūkst. gyventojų arba 1,6 proc. visų kaimo vietovių gyventojų. **Vertinama, įgyvendinus projektus sudarytos geresnės susisiekimo sąlygos, kas sudaro prielaidas skatinti ekonominę plėtrą, kadangi taip gerinamas paslaugų prieinamumas ir didinama paslaugų pasiūla.** Pagal priemonės M07 veiklos sritį 7.6 patvirtinta 31 paraiška, joms įgyvendinti skirta 4 mln. Eur. Įgyvendinant projektus siekiama sutvarkyti istorinę, architektūrinę ar kitokią kultūrinę vertę turinčius objektus, panaudojant juos tautinio paveldo plėtrai, kaimo vietovių patrauklumo didinimui, plėsti tradicinių amatų centrų teikiamų paslaugų spektrą, skatinti amatininkus atgaivinti ir puoselėti amatus, užsiimti amatais, kaip papildoma ar pagrindine veikla, kuri generuotų pajamas.

Toliau esančiuose paveiksluose pateikiami pagal veiklos sritį planuoti ir pasiekti rezultatai.

16 pav. Priemonės M07 veiklos srities 7.6 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų veiklos srities 7.6 rezultatų, visų rodiklių planuotos reikšmės pasiektos ir viršytos. Įgyvendinti projektai prisidėjo prie gamtos ir kultūros paveldo puoselėjimo ir saugojimo, darnios aplinkos kūrimo, gyvenimo kokybės gerinimo, ūkinės veiklos įvairovės. **Vertinama, kad priemonė prisideda prie vietos plėtros kaimo vietovėse, sudaro galimybę asmenims naudotis įvairesnėmis ir geresnės kokybės paslaugomis, skatina vietinių tradicinių puoselėjimą ir istorinės atminties išsaugojimą.**

Remiantis priemonės M19 įtakos skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą vertinimu, įgyvendinant priemonę patvirtinti 834 vietos projektai, kurie turėtų prisidėti prie vietos plėtros kaimo vietovėse. Tyrimo rengimo metu 59 proc. vietos projektų jau yra baigti. Įgyvendinti projektai apėmė 48 iš 49 VVG, Utenos r. VVG įgyvendintų projektų nebuvo. **Atsižvelgiant į tai, vertinama, kad priemonės aprėptis ir teritorinis vietos projektų pasiskirstymas sudarė prielaidas užtikrinti vietos plėtrą kaimo vietovėse beveik visoje Lietuvoje.** Toliau esančiame paveiksle pateikiama prie 6B tikslinės srities prisidedančių projektų pasiekti rezultatai.

Tradicioniai ir kiti renginiai kaimo vietovėse

1628 renginiai

42-jose VVG teritorijose

89 tūkst. dalyvių (10 proc. atitinkamų VVG teritorijų gyventojų)

62 proc. renginių organizavo kaimo bendruomenės 32 proc. savivaldybių administracijos, biudžetinės ir viešosios įstaigos, jaunimo ir sporto klubai, asociacijos

Mokymai ir edukaciniai užsiėmimai kaimo gyventojams

18 projektų, kuriuose organizuoti mokymai arba edukaciniai užsiėmimai kaimo gyventojams

247 dalyviai

Infrastruktūros atnaujinimas kaimo vietovėse

113 projektų, skirtų infrastruktūros atnaujinimui arba plėtrai

125 tūkst. arba 12 proc. visų kaimo vietovių VVG gyventojų gavo naudą

Nauji regioniniai ir kiti produktai kaimo vietovėse

29 projektai, kuriuose kuriami nauji produktai ar regioniniai produktai

Sukurtos 22 paslaugos

Savanorystė vietos projektuose

Beveik 500 savanorių įgyvendinant projektus

NVO socialinės veiklos, socialinio ir bendruomeninio verslo projektai

70 socialinio ir bendruomeninio verslo kūrimui skirtų darbo vietų

17 pav. Priemonės M19 rezultatai

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis LR ŽŪM pateiktais duomenimis

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslo, įgyvendinant priemonę buvo gerinama infrastruktūra, didinama paslaugų pasiūla ir jų kokybė, todėl **vertinama, kad priemonė prisidėjo prie vietos plėtros kaimo vietovėse.**

Prieiga prie IRT | Įgyvendinant Programą, šio tikslo tiesiogiai siekė ši Tyrime analizuojama veiklos sritis:

- M07 „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ veiklos sritis 7.3 „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“.

Pagal 7.3 veiklos sritį įgyvendintas projektas, kurio įgyvendinimui skirta 4,4 mln. Eur. Įgyvendinamam projektui buvo siekiama spręsti miesto ir kaimo gyventojų galimybių naudotis

sparčiu interneto ryšiu skirtumus ir nepakankamai patenkintą kaimo gyventojų poreikį turėti plačiajuosčio interneto prieigą visose kaimo vietovėse ir išplėtotą viešųjų elektroninių paslaugų teikimą. Įgyvendintas projektas sudaro prielaidas kaimo vietovių viešojo administravimo institucijoms ir ūkio subjektams bei gyventojams naudotis plačiajuosčiu ryšiu, sudaryti sąlygas teikti aukštesnės kokybės paslaugas, padidinti vietovių ekonominę konkurencingumą, patrauklumą investuotojams. **Vertinama, kad priemonė prisidėjo prie vietos plėtros, kadangi kaimo vietovėse buvo įrengta nauja infrastruktūra (įrengta 343 km optinio pluošto kabelinių linijų) bei sudarytos galimybės 79 tūkst. asmenų naudotis geresnės kokybės paslaugomis.**

1.3 Ar efektyvi ir skaidri paramos administravimo sistema (paraiškų priėmimas, vertinimas, paramos išmokėjimas, patikrų vietoje mechanizmas ir lėšų panaudojimo kontrolė)?

Parama administruojama vadovaujantis šiomis nuostatomis:

1. Programos priemonių įgyvendinimą reglamentuoja ši Programa, jos administravimo taisyklės, priemonių ir (arba) veiklos sričių įgyvendinimo taisyklės, kiti susiję teisės aktai.
2. Parama skiriama projektui, atitinkančiam nustatytas tinkamumo sąlygas ir reikalavimus paramai gauti. Projektų atranka vykdoma taikant projektų atrankos kriterijus, naudojant balų sistemą. Projektų atrankos kriterijai ir mažiausias privalomas projektų atrankos balų skaičius (kai taikoma) nustatomi konkrečiai priemonei ir (arba) veiklos sričiai priemonės ir (arba) veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse.
3. Prieš kiekvieną kvietimą teikti paraiškas numatomos lėšos priemonėms ir (arba) veiklos sritims. Kvietimai teikti paraiškas skelbiami pagal konkrečios priemonės ir (arba) veiklos srities tikslinę sritį, siekiant užtikrinti efektyvų Programos įgyvendinimą. Jei dėl Reg. (ES) Nr. 1305/2013 49 str. 2 p. numatytos išimties veiksmų atranka netaikoma, kvietimui numatytos lėšos gali būti padidintos. Lėšos kvietimui taip pat gali būti padidintos, kai išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijos arba teismo sprendimu paraiška gražinama vertinti pakartotinai ir pripažįstama tinkama gauti paramą. Kitais atvejais lėšos gali būti didinamos: a) tik tada, kai kvietimui skirtų lėšų užtenka tik daliai vienodą atrankos balų skaičių surinkusiems projektams finansuoti, ir b) tik tokia apimtimi, kiek tų lėšų trūksta finansuoti visus tą vienodą atrankos balų skaičių surinkusius projektus.
4. Didžiausia paramos suma 2014–2020 m. laikotarpiu vienam projektui, vienam paramos gavėjui, partnerių ir /ar susijusioms įmonėms nustatoma Programos priemonių aprašuose, priemonės ir (arba) veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse.
5. Įgyvendinant priemones ir (arba) veiklos sritis gali būti taikomi finansiniai instrumentai, atsižvelgiant į išankstinio (ex ante) vertinimo rezultatus.
6. Tinkamos finansuoti išlaidos nustatomos priemonės ir (arba) veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse.
7. Projekte numatytos prekės, paslaugos ir darbai turi būti įsigyti pagal Viešųjų pirkimų įstatymą. Subjektas, kuriam Viešųjų pirkimų įstatymas netaikytinas, vadovaujasi VI nustatyta pirkimų tvarka (kai taikoma).

8. Sąnaudos, susijusios su išperkamosios (finansinės) nuomos sutartimi, pavyzdžiui, nuomotojo pelnas, palūkanų refinansavimo, pridėtinės išlaidos, draudimo įmokos, laikomos netinkamomis finansuoti išlaidomis.

9. Nepiniginis įnašas galimas priemonėse „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas“, „Leader“ bei „Lietuvos kaimo tinklas“. Nepiniginis įnašas laikomas atitinkančiu paramos skyrimo reikalavimus, jeigu įvykdomos Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 69 str. sąlygos. Prisdėjimo nepiniginių įnašų tvarka ir detalūs reikalavimai nustatyta priemonės ir (arba) veiklos srities įgyvendinimo taisyklėse.

10. Avanso mokėjimas gali būti atliktas, jei laikomasi Reg. (ES) Nr. 1305/2013 63 str., 42 str. 2 p. ir 45 str. 4 p. sąlygų. Avanso mokėjimas taikomas priemonėse: „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas“, „Leader“, „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“, „Bendradarbiavimas“ veiklos sričiai „Parama EIP veiklos grupėms kurti ir jų veiklai vystyti“ ir „Investicijos į materialųjį turtą“ veiklos srities „Parama investicijoms į žemės ūkio ir miškininkystės infrastruktūros plėtrą ir pritaikymą“ veiklai „Parama žemės konsolidacijai“.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti nuostatas, svarbu, kad paramos administravimas būtų atliekamas kompetentingų darbuotojų. NMA darbuotojai plėtė žinias ir tobulino įgūdžius dalyvaudami tarptautinėse konferencijose, darbo grupėse, komitetų posėdžiuose¹². Be to, buvo samdomi konsultantai ir ekspertai, teikiantys specifinių žinių reikalaujančias paslaugas.

Toliau apžvelgiami skirtingi priemonių administravimo etapai, įvertinamas jų skaidrumas ir efektyvumas.

Paraiškų priėmimas | Asmenys, siekiantys gauti paramą pagal Programos priemones, teikia paraiškas gyvai, paštu, arba per ŽŪMIS sistemą. Sistemoje iki kvietimo teikti paramos paraiškas paskutinės dienos 24 val. reikia pateikti užpildytą elektroninę paraiškos formą (nuskenuotos paraiškos ŽŪMIS portale nėra priimamos). Visus galiojančius kvietimus galima rasti NMA tinklapyje skiltyje „Parama“, poskyryje „Kviečiame teikti paraiškas“¹³.

Kaip reglamentuojama paramos administravimo nuostatų trečiame punkte, kvietimuose iš karto nurodomos lėšos, skirtos priemonės ar veiklos įgyvendinimui konkrečiu laikotarpiu. Taigi, paraiškų priėmimo etapas atitinka administravimo taisykles, ir, atsižvelgus į tai, kad nėra skelbiama apie jokių paraiškų teikimo apribojimus, gali būti laikomas skaidriai.

Paraiškų teikimas per elektroninę sistemą yra efektyvesnis būdas nei paraiškų teikimas gyvai, nes sutaupo pareiškėjų laiką vykstant į regioninius paramos administravimo skyrius, sutaupomas darbuotojų laikas, nes nereikia ranka suvedinėti informacijos iš spausdintų ar ranka užpildytų dokumentų į sistemą. Tačiau, sistema kai kuriais atvejais užstringa. Kai tai įvyksta paskutinę paraiškų teikimo laikotarpio dieną, pareiškėjai turi visus dokumentus ir įrodymus, kad nepavyko prisijungti prie sistemos, pateikti per ŽŪMIS portalą per 3 darbo dienas. Gavus dokumentus, NMA per 10 darbo dienų išnagrinėja pateiktus prašymus, priima

¹² ESTEP, „Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programos įgyvendinimo 2014–2019 metais vertinimo ataskaita“. Prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Lietuvos_kaimo_pletros_2014%E2%80%932020m._programa/Steb%C4%97sena%20ir%20vertinimas/Tyrimai%20ir%20vertinimai/KPP2014-2020%20igyvendinimas%202014-2019_ESTEP_2020.pdf

¹³ NMA tinklapyje skiltis „Kviečiame teikti paraiškas“. Prieiga per internetą: <https://www.nma.lt/index.php/parama/12?tab=1>

sprendimą ir apie jį informuoja pareiškėją. Atsižvelgus į proceso reglamentavimą Programos administravimo taisyklėse, vertinama, kad šis procesas yra skaidrus, o galimybė dokumentus pateikti elektroniniu būdu prisideda prie proceso efektyvumo. Tačiau, siekiant išvengti papildomų paraiškų pildymo ir papildomo darbo krūvio NMA darbuotojams nagrinėjant motyvuotus prašymus, ŽŪMIS sistema turi būti tobulinama.

Vertinimas | Gavus paraiškas vertinama jų atitiktis tinkamumo sąlygoms bei skaičiuojami paraiškų vertinimo balai, remiantis atskirai priemonėms ir veikloms nustatomais kriterijais. Pareiškėjai gali susipažinti su kriterijais prieš teikdami paraiškas. Paramą gauna aukščiausiais balais įvertintos paraiškos arba sudaroma konkreti pirmumo kriterijų svarbos tvarka (pvz., teikiant paramą pagal priemonę M02, jei paraiškose prašoma suma viršija priemonės įgyvendinimui skirtą sumą, pirmenybė teikiama ūkininkams, tausojantiems aplinką, saugantiems dirvožemį, įgyvendinantiems trąšų planus, jauniesiems ūkininkams ir pan.).

Vertinant paraiškas atsižvelgiama į rizikos kriterijus (pvz., geografiniai, ekonominiai, funkciniai ar kiti ryšiai), kurie gali indikuoti, jog neteisėtai sukurtos sąlygos gauti paraišką¹⁴. Taip pat vertinamas įmonių susietumas, kainų pagrįstumas ir pirkimo dokumentai. Paraiškų vertinimo taisyklės sudaro sąlygas vertinti visas paraiškas pagal vienodus standartus, taip užtikrinant vertinimo etapo skaidrumą.

Paraiškų vertinimo etape skaidrumas užtikrinamas ir įtraukiant daugiau nei vieną paraiškos vertintoją. Paprastai kiekvieną paraišką vertina vertintojas ir vyr. vertintojas arba, vertintojui atlikus paraiškos vertinimą, galutinį sprendimą priima projektų atrankos komitetas.

Jeigu pareiškėjai nesutinka su NMA pateiktu vertinimo sprendimu, jiems sudaroma galimybė sprendimą skųsti, remiantis paraiškos vertinimo sprendime aprašoma apskundimo tvarka. Paramos paraiškų vertinimo apskundimo galimybė taip pat reglamentuojama Programos administravimo taisyklių 211 punkte.

Įgyvendinant paraiškų vertinimo etapą NMA naudojami ir išorinių ekspertų paslaugomis (pvz., 2021 m. buvo sudaryta sutartis su VĮ „Vita Vitalis“, pagal kurią teikiamos priemonės paraiškų sutikrinimo paslaugos). Papildomų ekspertų įtraukimas į paramos administravimo procesą leidžia panaudoti papildomas tiekėjų kompetencijas bei geriau prisitaikyti prie nepastovaus darbo krūvio, kuris priklauso nuo priemonių kvietimų grafikų. Taigi, vertinama, kad išorės ekspertų įtraukimas į paraiškų vertinimo etapą didina proceso efektyvumą.

Paramos išmokėjimas | Paramos išmokėjimo principas priklauso nuo priemonės specifikos. Dalyje priemonių parama išmokama po kiekvieno mokėjimo prašymo pateikimo ir įvertinimo, dalyje vadovaujama NMA sukurtais kasmetiniais prašymais, o likusiose parama išmokama iškart po paraiškos įvertinimo. NMA tinklapyje skelbiamuose kvietimuose aprašomos tinkamos finansuoti išlaidos, be to, kiekviename projekte tinkamos finansuoti išlaidos yra užfiksuojamos projekto finansavimo sutartyje. Parama išmokama, kai paramos gavėjai pateikia mokėjimo prašymus, kartu su išlaidų pagrindimą ir išlaidų apmokėjimą įrodančiais

¹⁴ Galimai neteisėtų sąlygų, sukurtų siekiant gauti tiesiogines išmokas ir paramą už lotus pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemones, tikrinimas. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir1085/dir54/dir2/6_0.php

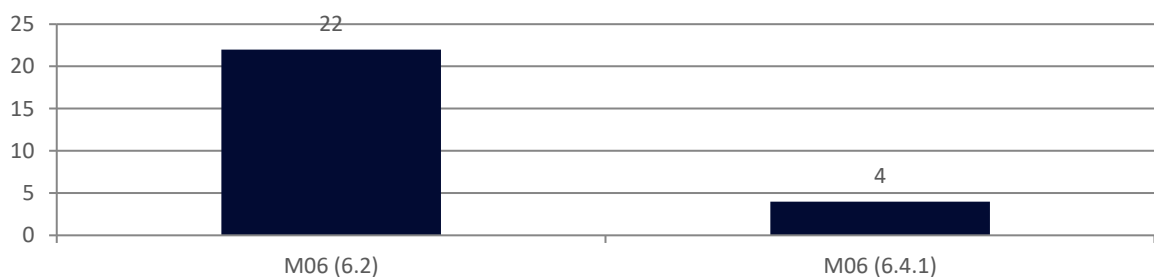
dokumentais ir kitais tinkamumą finansuoti įrodančiais dokumentais. Prašymai ir pagrindžiantys dokumentai teikiami pagal nustatytą mokėjimo prašymų teikimo tvarkaraštį.

NMA tinklapyje pateikiamos mokėjimo prašymo formos, pritaikytos pildyti ranka ir kompiuteriu, tad projektų vykdytojai gali pasirinkti jiems patogesnę būdą. Galimybė pateikti mokėjimo prašymo formas internetu padidina paramos administravimo sistemos efektyvumą, nes sutaupo ir pareiškėjų (nereikia vykti į paštą ar į NMA skyrių), ir NMA darbuotojų (nereikia duomenų iš mokėjimo prašymo suvedinėti į duomenų sistemą ranka) laiką.

Kaip ir paraiškų vertinime, mokėjimų prašymų vertinimą atlieka vertintojas ir vyr. vertintojas, užtikrinant, kad vertinimas yra pagrįstas „keturių akių“ principu (paramos administravimo procese darbuotojai nuolat patikrina vienas kito veiksmus).

Paramos išmokėjimo etape NMA kai kuriais atvejais įtraukia ir išorinius ekspertus. Remiantis Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje pateikiamais duomenimis, prie mokėjimo prašymų vertinimo prisidėjo / prisideda įmonės, kaip UAB „Ernst & Young Baltic“, UAB „Eurointegracijos projektai“, VĮ „Vita Vitalis“, UAB „Civitta“. Ekspertų kompetencijos leidžia padidinti mokėjimo prašymų vertinimo nešališkumą bei efektyvumą.

2014–2020 m. laikotarpiu dėl netinkamų dokumentų ar per vėlai pateiktų mokėjimo prašymų paramos gavėjams buvo taikomos sankcijos (žr. toliau esantį paveikslą).

18 pav. Sankcijos dėl per vėlai pateiktų mokėjimo prašymų
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Daugiausiai sankcijų pritaikyta projektams, įgyvendinamiems pagal priemonės M06 veiklos sritį „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“. 55,6 proc. iš pritaikytų sankcijų buvo užfiksuotos ir apskaičiuotos 2021 m. Pritaikytos sankcijos parodo, kad paramos išmokėjimo taisyklių nesilaikymas sukelia paramos gavėjams neigiamas pasekmes, taigi, paramos išmokėjimo etapas vykdomas pakankamai efektyviai ir skaidriai.

Patikrų vietoje mechanizmas | NMA specialistai vyksta į pareiškėjų veiklos vykdymo vietovę ir tikrina dokumentus, stebi, ar paramos gavėjai laikosi priimtų įsipareigojimų. Kai kuriais atvejais patikrų vietoje metu taip pat tikrinami su paramos išmokėjimu susiję duomenys, kaip išlaidų pagrindimo ir apmokėjimo dokumentai, padaromos dokumentų nuotraukos. Kasmet paramos gavėjai turi teikti metines projektų įgyvendinimo ataskaitas, kurios prisideda prie projektų kontrolės ir priežiūros mechanizmo.

NMA tinklapyje pateikiamas patikrų atlikimo planas, kuriame nurodyti laikotarpiai, kuriais tikrinamas skirtingų priemonių įgyvendinimas (pvz., pasėlių įvairinimo įgyvendinimą tikrina tik birželio–liepos mėn., o asmenis, gaunančius paramą už pienines karves, tikrina kovo–

lapkričio mėn. laikotarpiu¹⁵). Įprastai apie patikras pareiškėjai yra informuojami, išskyrus atvejus, kai vertinami rizikingi projektai arba tikrinami per Pasitikėjimo liniją gauti pranešimai.

Projektų atrinkimo patikros sistema priklauso nuo priemonės. Remiantis NMA pateikta informacija, dalyje priemonių taikoma atsitiktinė atranka, dalyje taikoma rizikos analizės atranka, o dalyje priemonių visi projektai yra tikrinami. Kiekvieną projektą tikrina bent 2 tikrintojai, iš kurių vienas būna atsakingas už duomenų suvedimą į informacinę sistemą. Esant poreikiui patikrinti specifinę įrangą ar statybines medžiagas, gali būti samdomi išoriniai ekspertai. Įvykdžius patikrą parengiamos patikros vietoje ataskaitos, kurias pasirašo tikrintojas ir paramos gavėjas arba jo įgaliotas asmuo.

Nors patikros vietoje sudaro galimybę detaliau įvertinti projektų vykdytojų įsigytą įrangą ar ūkininkaujamus plotus, patikrinimų efektyvumą padidina nuotolinių patikrinimų taikymas, kai žemės ūkio naudmenos ar kiti plotai tikrinami vertinant aerografines arba palydovines nuotraukas.

Lėšų panaudojimo kontrolė | Projektų įgyvendinimo ir kontrolės laikotarpiu vykdoma projekto įgyvendinimo eigos stebėseną, paramos gavėjų atitiktis pirmumo kriterijams, pareiškėjams gali būti teikiamos rekomendacijos ir pasiūlymai dėl tinkamo projektų įgyvendinimo arba taikomos sankcijos nustatius pažeidimus.

Prie lėšų panaudojimo kontrolės prisideda mokėjimo prašymų vertinimas, atliktus mokėjimus pagrindžiančių dokumentų tikrinimas, įsigytų paslaugų ir prekių kokybės vertinimas, patikrų vietoje vykdymas.

Remiantis Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) išvadomis dėl Programos priemonių įgyvendinimo administravimo¹⁶, NMA pažeidimų administravimo procesas turėjo spragų (pvz., buvo paliekama galimybė neregistruoti informacijos apie įtariamą pažeidimą, nebuvo aiškiai apibrėžti pažeidimų tyrimo proceso atskirų etapų terminai ir pan.), buvo identifikuoti korupcijos rizikos veiksniai pažeidimų administravime dalyvaujančių subjektų veikloje (pvz., neišsamiai reglamentuota NMA komisijos sudarymo tvarka bei veikla, kai kuriais atvejais trūko sprendimų pagrindimo ir pan.), tačiau, 2021 m. NMA ir ŽŪM į STT pastabas atsižvelgė ir įgyvendino pasiūlymus. Taigi, šiuo metu pažeidimų administravimo procesas laikomas skaidriu ir efektyviu.

Bendros išvalgos dėl paramos administravimo sistemos skaidrumo ir efektyvumo | 2020 m. pabaigoje gyventojų apklausoje buvo užfiksuoti 2 atvejai, kai apklaustieji nurodė, kad pažinojo asmenis, kurie atsilygino NMA darbuotojams ir tai padėjo išspręsti jų problemas¹⁷. Nors apklausos rezultatai teoriškai gali indikuoti, kad paramos administravimo procesas nėra visiškai skaidrus, tačiau konkretūs korupcijos atvejai nebuvo identifikuoti,

¹⁵ NMA, „Patikrų vietoje grafikas“. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir1192/dir59/dir2/13_0.php

¹⁶ Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada dėl korupcijos rizikos analizės teisės aktų nuostatų pažeidimų, susijusių su Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai investicinio pobūdžio priemonių įgyvendinimu, administravimo veiklos srityje. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/doclib/w8zeacaz7xk6y43sxyu8a1vqarpfz4j3>

¹⁷ Lietuvos gyventojų apklausos dėl skaidrumo principų įgyvendinimo Nacionalinėje mokėjimo agentūroje prie Žemės ūkio ministerijos rezultatai. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir3544/dir177/dir8/19_0.php

nebuvo pasitelktos teisminės procedūros, todėl pagal apklausos rezultatus daryti išvadas dėl trūkumų nėra pagrindo.

2021 m. pavasarį buvo patvirtinta NMA 2021–2022 m. korupcijos prevencijos programa¹⁸, kurios įgyvendinimas turėtų prisidėti prie neskaidrios veiklos rizikos mažinimo. Siekiant užtikrinti, kad parama būtų panaudojama tikslingai ir sąžiningai, NMA tinklapyje yra Pasitikėjimo linija, kuri sudaro galimybę internetu, telefonu, arba naudojantis mobiliąja programėle pranešti apie galimus paramos gavėjų piktnaudžiavimo atvejus bei NMA darbuotojų galimai neskaidrias veiklas. Galimybė informuoti ir apie pareiškėjus, ir apie NMA darbuotojus užtikrina, kad būtų siekiamas abipusis skaidrumas. Remiantis 2020 m. atlikta gyventojų, kurie bendravo arba pažįsta asmenis, kurie bendravo su NMA, apklausa¹⁹, 73 proc. apklaustųjų žinojo apie NMA Pasitikėjimo liniją. Rekomenduojama siekti dar aukštesnio Pasitikėjimo linijos žinomumo ir visus pareiškėjus bei projektų vykdytojus reguliariai informuoti apie Pasitikėjimo liniją.

Įgyvendindama paramos administravimo etapus NMA dalį funkcijų perleidžia išoriniams tiekėjams.

13 lentelė. NMA 2014–2020 m. laikotarpio išorinių paslaugų pirkimų pavyzdžiai

Paslaugų tipas	Pirkimų skaičius	Pirkimų vertė	Paslaugų tiekėjai
Verslo ir valdymo konsultacinės paslaugos	4 (nevertinant sutarčių pakeitimų)	936,5 tūkst. Eur	UAB „Civitta“
Bendrojo valdymo konsultacinės paslaugos	2	273,5 tūkst. Eur	UAB „Ernst & Young Baltic“
Ekspertų paslaugos	1	9,4 tūkst. Eur	UAB „Eurointegracijos projektai“
Verslo ir valdymo konsultacinės paslaugos	5	8 tūkst. Eur	Martynas Ručinskas Genovaitė Beniulienė Rasa Malinauskienė Tomas Orlickas Asta Petrauskienė

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis CVP IS duomenimis

Konkrečios fizinių asmenų teikiamos paslaugos negali būti įvertintos, nes CVP IS įkelti dokumentai pateikti netinkamu formatu²⁰. Tuo tarpu paslaugas tiekiančios įmonės esant poreikiui vykdė šiuos uždavinius:

1. Nustatyti, ar tinkamai parengti konkretaus projekto dokumentai;
2. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą ketinamos įsigyti prekės, paslaugos ar darbai yra būtini paramos gavėjui, siekiančiam įgyvendinti projekto tikslus, t. y. be tam tikrų prekių, paslaugų ar darbų paramos gavėjas negalės pasiekti konkretaus projekto tikslų;

¹⁸ Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos 2021–2022 metų korupcijos prevencijos programa. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir3590/dir179/dir8/14_0.php

¹⁹ Lietuvos gyventojų apklausos dėl skaidrumo principų įgyvendinimo Nacionalinėje mokėjimo agentūroje prie Žemės ūkio ministerijos rezultatai. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir3544/dir177/dir8/19_0.php

²⁰ Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos sutartys su piliečiais. Prieiga per internetą: http://www.cvppl.lt/index.php?option=com_vptpublic&task=sutartys&Itemid=109&filter_show=1&filter_limit=10&filter_authority=Nacionalin%C4%97+mok%C4%97jimo+agent%C5%ABra+prie+%C5%BDem%C4%97s+%C5%ABkio+ministerijos&filter_cpv=79410000-1&filter_contractdate_from=2014-01-01&filter_supplier=Pilietis

3. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą ketinamos įsigyti prekės, paslaugos ar darbai yra reikalingi paramos gavėjui, siekiančiam vykdyti tam tikrą veiklą, t. y. be tam tikrų prekių, paslaugų ar darbų paramos gavėjo vykdomas projektas nebus efektyvus, veiksmingas, našus ir pan.;
4. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą ketinamoms įsigyti / įsigytoms prekėms, paslaugoms ar darbams numatytos išlaidos / patirtos išlaidos yra ne per didelės, t. y. neatitinkančios vidutinių rinkos kainų;
5. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą ketinamos įsigyti / įsigytos prekės, paslaugos ar darbai, jų kokybė ir / ar komplektacija atitinka projekto dokumentuose numatytą pirkimo objektą (-us);
6. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą įsigytos prekės, paslaugos ar darbai yra naudojami būtent atitinkamo projekto tikslams įgyvendinti (tam tikslui, iš anksto suderinus su NMA, organizuojamos patikros projekto įgyvendinimo vietoje);
7. Nustatyti, ar pasitelkiant konkretų projektą įsigytos prekės yra naujos ir nenaudotos.
8. Patikrinti, ar paramos gavėjai vykdo nustatytus įsipareigojimus, reikalingus siekiant gauti paramą;
9. Įvertinti gamybos pajėgumus pagal projekto dokumentus;
10. Įvertinti projektui reikalingus žmogiškuosius išteklius (reikalingų specialistų skaičius), darbo sąnaudas.

Atsižvelgus į uždavinių sąrašą, galima vertinti, kad išoriniai paslaugų tiekėjai įtraukiami į paraiškų bei mokėjimo prašymų vertinimo, patikrų vietoje bei lėšų panaudojimo kontrolės administracinius etapus. Išorės tiekėjų įtraukimas vertinamas kaip teigiamas sprendimas, nes gali padėti NMA spręsti specifinių kompetencijų arba resursų trūkumo problemas. Labai svarbu užtikrinti, kad įsigyjant konsultavimo ir ekspertines paslaugas tiekėjais iš tiesų turėtų išskirtinių kompetencijų arba galėtų spręsti NMA problemas, o ne dubliuotų NMA darbuotojų jau turimas kompetencijas ir atliktų darbus, kuriuos gali padaryti vidiniai NMA darbuotojai. Išorės ekspertų nešališkumą užtikrina konfidencialumo pasižadėjimo ir nešališkumo deklaracijos.

Apibendrinant atliktą apžvalgą galima teigti, kad, kiekvieno paramos administravimo etapo tvarka yra apibrėžta Programos administravimo taisyklėse ir, kai kuriais atvejais, papildomuose dokumentuose. Paramos teikimo efektyvumą didina galimybė pareiškėjams teikti dokumentus internetu, sutaupant pareiškėjų ir NMA darbuotojų laiką. Prie paramos administravimo sistemos skaidrumo prisideda „keturių akių“ principo taikymas, išorės ekspertų įtraukimas, nešališkumo deklaracijų pasirašymas, NMA korupcijos prevencijos programos parengimas ir įgyvendinimas bei NMA Pasitikėjimo linijos veikla. Siekiant padidinti paramos teikimo efektyvumą rekomenduojama skirti resursų ŽŪMIS sistemos tobulinimui ir trukdžių mažinimui bei skatinti kuo daugiau pareiškėjų ir paramos gavėjų atsakyti popierinių dokumentų teikimo ir pildyti visus prašymus elektroniniu būdu.

2 Ar kitos Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie Programos 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo? Kurios, kaip ir koku mastu?

Įgyvendinant antrąjį Tyrimo uždavinį – įvertinti kitų priemonių, veiklos sričių ar veiklų, netiesiogiai prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, įtaką socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse Lietuvoje – atsakoma į toliau pateiktą vertinimo klausimą.

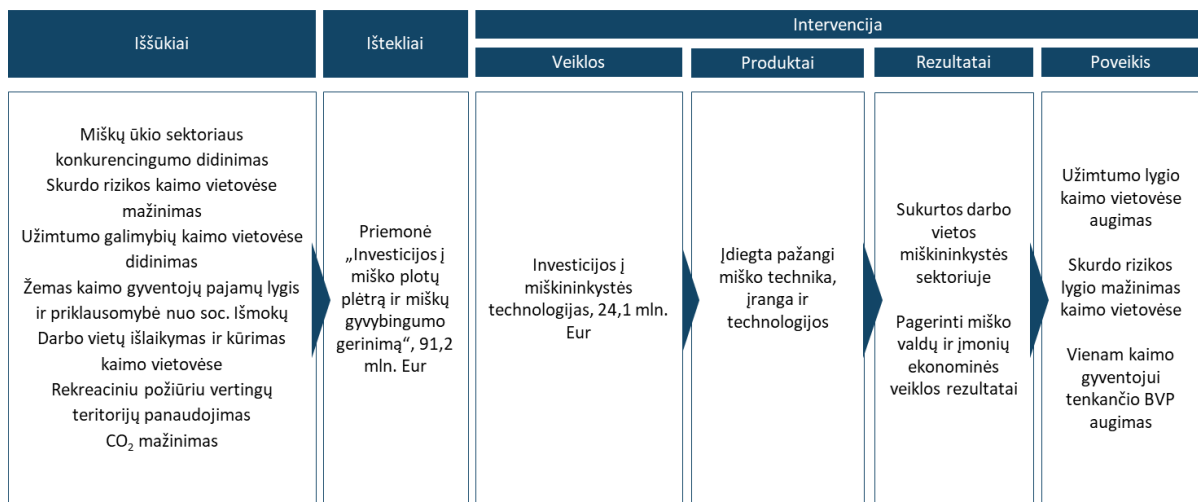
1. Ar kitos Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie Programos 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo? Kurios, kaip ir koku mastu?

Šiame skyriuje vertinamos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, kurios netiesiogiai prisideda prie Programos 6 prioriteto:

1. priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ veiklos sritis „Investicijos į miškininkystės technologijas“ (M08);
2. priemonė „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12);
3. priemonė „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ (M21).

Priemonė M08 | Priemonė skirta Lietuvos miškų ekonominės vertės didinimui, pažeistų miškų atkūrimui, miškų ekosistemų stiprinimui, miškų aplinkosauginės vertės didinimui bei atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimui. Priemonė tinkama visiems Lietuvos miškams, išskyrus miesto ir I (rezervatinių) miškų grupės miškus. Įgyvendinant priemonę ne tik didinama miškininkystės ekonominė vertė, bet ir skatinamas mažų įmonių kūrimasis, kuris leidžia sukurti daugiau darbo vietų miškų ūkyje ir mažinti skurdo riziką kaimo vietovėse.

Pagal priemonės veiklos sritį „Investicijos į miškininkystės technologijas“ remiamos investicijos į miškų ūkio modernizavimą, apvaliosios medienos ir medienos biokuro ruošos technologijų diegimą, miško medelynų kūrimą, paslaugų miškų sektoriuje teikimo plėtrą, skatinant naudoti pažangią dirvožemį ir išteklius naudojančią miško techniką, įrangą ir technologijas bei didinant miško potencialo ir (arba) produktų pridėtinę vertę. Toliau esančiame paveiksle pateikiama priemonės veiklos srities intervencijų logika.

19 pav. Priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

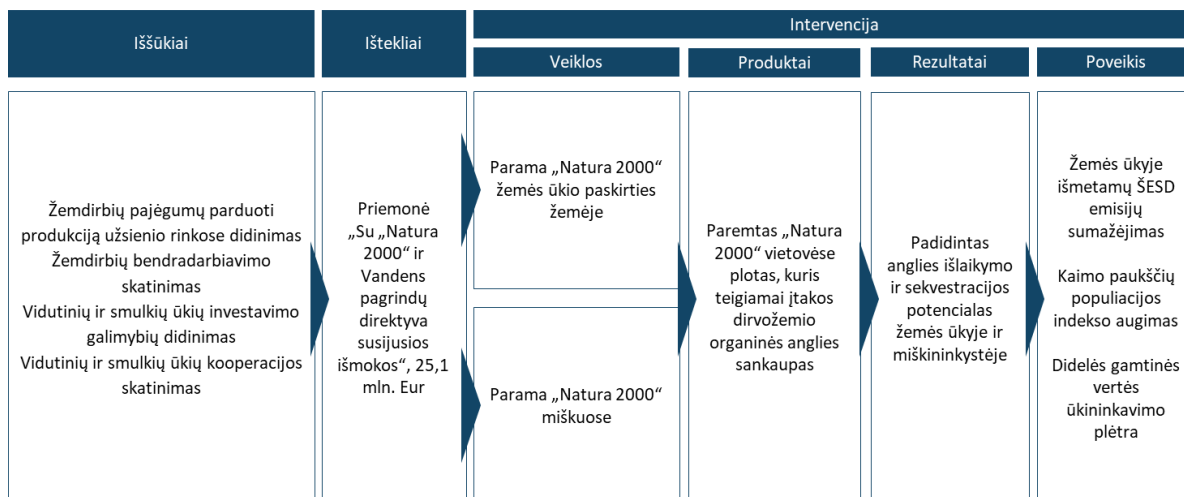
Atsižvelgiant į tai, kad įgyvendinant priemonę kuriamos darbo vietos, priemonė prisideda ir prie Programos 6 prioriteto tikslų bei uždavinių įgyvendinimo, potencialiai prisidedama prie skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros kaimo vietovėse.

Priemonės finansavimui buvo skirti 91,2 mln. Eur, o konkrečiai veiklos sričiai „Investicijos į miškininkystės technologijas“ – 24,1 mln. Eur (26 proc. visų priemonės finansavimui skirtų lėšų). Finansavimui pagal minėtą veiklos sritį gauti buvo pateiktos 255 paraiškos, iš kurių 134 buvo patvirtintos. Didžioji dalis pagal veiklos sritį „Investicijos į miškininkystės technologijas“ įgyvendinamų projektų turėjo tokį patį pavadinimą, tačiau dalis projektų turėjo detaliau veiklas nusakančius pavadinimus, kaip „Apvaliosios medienos ruošos modernizavimas“, „Gamybos bazės plėtra“, „Rekonstrukcinis kirtimas“ ir pan. Įgyvendinus projektus buvo sukurtos 87 naujos darbo vietos (skaičiuojant etatus), dar 950 darbo vietų buvo išlaikytos.

Priemonė M12 | Ūkininkai ir miškininkai privalo laikytis tam tikrų reikalavimų vietovėse, kuriose nustatyti aplinkosaugos apribojimai, susiję su paukščių ir buveinių direktyvomis. Priemonė skirta kompensuoti ūkininkams ir miškininkams prarastas pajamas už reikalavimų, kurie viršija geros agrarinės būklės reikalavimus, laikymąsi. Priemonės įgyvendinimas prisideda prie klimato kaitos tendencijų mažinimo bei biologinės įvairovės išsaugojimo, sudarant gyventojams galimybę susipažinti su gamta. Dėl galimybės pažinti gamtą einant į žygius, plaukiant baidarėmis ir pan., bus plečiamas turizmas kaimo vietovėse, kuris leis sukurti naujas darbo vietas ir sumažinti skurdą.

Pagal priemonės veiklos sritį „Parama „Natura 2000“ žemės ūkio paskirties žemėje“ ūkininkai kompensuojami už žemės ūkio paskirties hektarus, esančius „Natura 2000“ teritorijoje. Veiklos sritimi siekiama skatinti bioįvairovę bei ūkininkavimo aukštos gamtinės vertės teritorijose puoselėjimą.

Pagal priemonės veiklos sritį „Kompensacinės išmokos už „Natura 2000“ miško teritorijas“ ūkininkai kompensuojami už miško hektarus, esančius „Natura 2000“ teritorijoje. Dėl papildomų reikalavimų, kurių laikosi miškininkai, miškuose bus daugiau įvairių augalų ir gyvūnų, miškų puoselėjimas taip pat prisidės prie klimato kaitos švelninimo.

20 pav. Priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ intervencijų logika

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

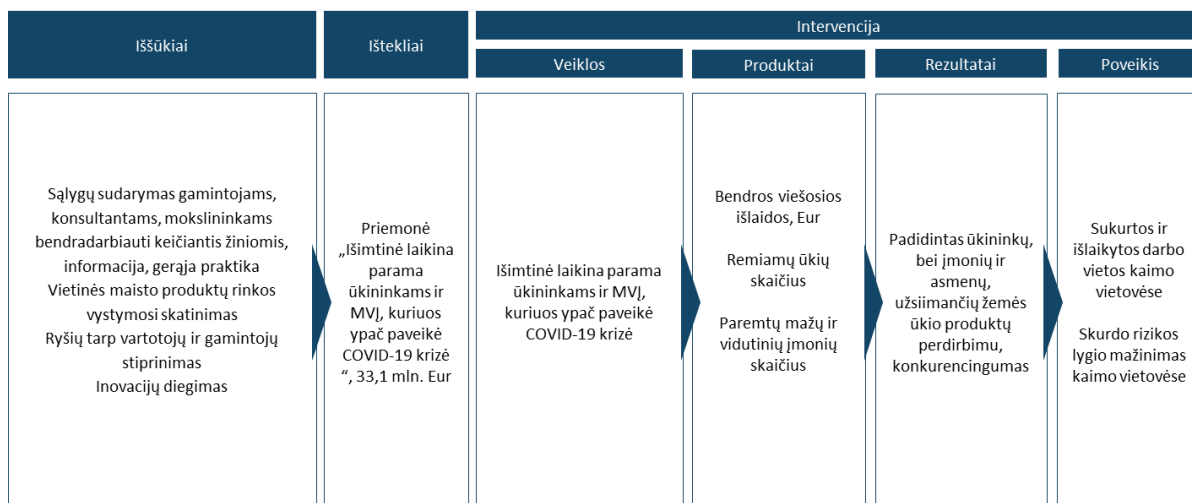
Atsižvelgiant į priemonės prisidėjimą prie turizmo sektoriaus veiklos, priemonė potencialiai padės išlaikyti ir kurti darbo vietas kaimo vietovėse, taigi, netiesiogiai prisidės prie Programos 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo.

Priemonės finansavimui iš viso skirta 25,1 mln. Eur. 14,3 mln. Eur (57 proc.) buvo skirti kompensacijoms už žemės ūkio valdas, o likę 10,8 mln. Eur (43 proc.) – už miškus. Iš beveik 24,2 tūkst. gautų paraiškų 23,7 tūkst. paraiškų buvo patvirtintos.

Priemonė M21 | Priemonė skirta suteikti skubią laikiną pagalbą ūkininkams, mažoms įmonėms, pagal veiklos liudijimą dirbantiems arba įregistravusiems individualią veiklą asmenims, kurie užsiima žemės ūkio produktų, išskyrus žuvininkystės produktus, perdirbimu. Priemonė leidžia sustiprinti žemės ūkio konkurencingumą, mažinti skurdo riziką ir kurti bei išlaikyti darbo vietas kaimo vietovėse.

Priemonę sudaro viena veiklos sritis – išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė. Pagal ją parama skiriama subjektams, vykdančioms veiklą kaime, kurių ekonominė situacija pablogėjo dėl COVID-19 krizės ir neatsistatė pasibaigus karantino laikotarpiui. Įgyvendinant veiklą taip pat siekiama užtikrinti Lietuvos žemės ūkio ir maisto sektoriaus veiklos tęstinumą. Nors dalis priemonei skirtų lėšų tiesiogiai siejasi su 6 prioritetu, priemonė nebuvo vykdoma visu Programos laikotarpiu ir buvo sukurta labai specifinėmis aplinkybėmis, taigi, priemonė vertinama kartu su netiesiogiai prie 6 prioriteto prisidėjusiomis priemonėmis.

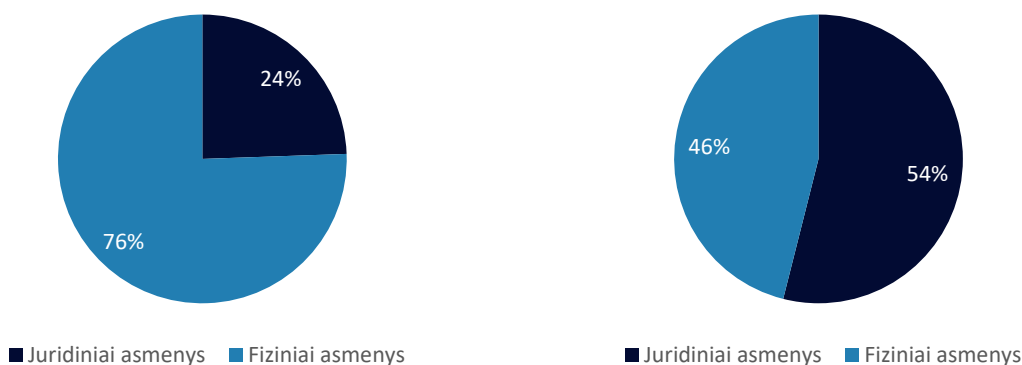
Toliau esančiame paveiksle pateikiama priemonės intervencijų logika.

21 pav. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ intervencijų logika
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Kadangi priemonės parama ūkininkams ir įmonėms padeda išlaikyti ir kurti darbo vietas, gerinti ekonominę situaciją kaimo vietovėse, priemonė prisideda prie 6 prioriteto tikslų ir uždavinių įgyvendinimo.

Priemonei iš viso skirta 33,1 mln. Eur. Buvo gautos 548 paraiškos paramai gauti, visos jos buvo patvirtintos. 2021 m. birželio duomenimis, paramos gavėjams buvo išmokėti tik 8 proc. skirtos paramos (2,6 mln. Eur).

22 pav. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ paramos pasiskirstymas tarp juridinių ir fizinių asmenų (vertinant paramos gavėjų skaičių ir išmokėtos paramos sumą), proc.
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Didžioji dalis paramą gavusių pareiškėjų yra fiziniai asmenys (76 proc.), tačiau vertinant jiems išmokėtas sumas, didesnę dalis atitenka juridiniams asmenims (54 proc. lėšų).

Įgyvendinant priemonę 6 prioriteto apimtyje buvo iškelti du rodikliai: bendrųjų viešųjų išlaidų apimtis ir paremtų mažų ir vidutinių įmonių skaičius.

14 lentelė. Priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ (M21) produkto rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Siektina reikšmė	Pasiekta reikšmė	Rodiklio pasiekimo rezultatyvumas
Bendros viešosios išlaidos (Eur)	16 570 893	2 554 637	15,4
Paremtų mažų ir vidutinių įmonių skaičius	950	133	14,0

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Vertinimo rengimo metu dar nebuvo pasiektas nei vienas priemonei numatytas produkto rodiklis, aktualus 6 prioritetui.

3 Įvertinti visų priemonių, prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlį siekiant BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų.

Įgyvendinant trečiąjį Tyrimo uždavinį – įvertinti visų priemonių, prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlį siekiant BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų – atsakoma į toliau pateiktus vertinimo klausimus.

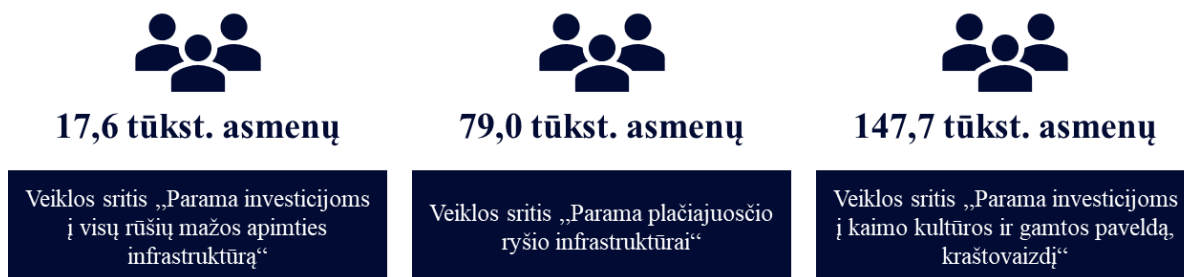
1. Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, įskaitant darbo vietų kūrimą ir jų išlaikymą?
2. Kurios Programos priemonės labiausiai (ne)prisideda prie BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų įgyvendinimo?
3. Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie užimtumo lygio pokyčių kaimo vietovėse? Ar padėjo siekiant ES strategijos tikslo bent 75 proc. padidinti 20–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygį?
4. Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, prisidėjo prie skurdo lygio kaimo vietovėse mažinimo?
5. Kiek priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, padėjo siekiant 2020 m. ES strategijos tikslo skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas?
6. Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant horizontaliųjų principų įgyvendinimo (regioniniu ir aplinkosauginiu požiūriu, konkurencingumo didinimo ir inovacijų skatinimo)?
7. Ar intervencijų poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?

3.1 Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, įskaitant darbo vietų kūrimą ir jų išlaikymą?

Kaimo vietos plėtros tikslas buvo numatytas 6B tikslinėje srityje. Prie jo prisidėjo M07 ir M19 priemonės. Investicijos pagal priemonę M07 buvo skirtos kaimo vietovių infrastruktūros tobulinimui, paslaugų kaimo vietovėse plėtrai bei kaimo kultūros, gamtos paveldo ir kraštovaizdžio atnaujinimui, kuris sudaro sąlygas kaimo gyventojams vystyti ne tik žemės ūkio, bet ir turizmo veiklas bei skatina kaimo vietovių tvarumą.

Priemone M19 buvo paremta bendruomenių inicijuojama vietos plėtra, tad ji reikšmingai prisidėjo prie subalansuotos teritorinės kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtros. Investicijos pagal šią priemonę skatina gyventojų aktyvumą regionuose bei partnerystę tarp verslo, valdžios bei visuomenės sprendžiant socialines ir ekonomines problemas. Priemonių M07 ir M19 investicijoms buvo skirta 217,8 mln. Eur lėšų.

Priemonės M07 įgyvendinimas sudarė galimybes gyventojams naudotis geresne infrastruktūra ir paslaugomis. Toliau esančiame paveiksle pavaizduota priemonės M07 įtaka geresne infrastruktūra ir paslaugomis besinaudojančių asmenų skaičiui.

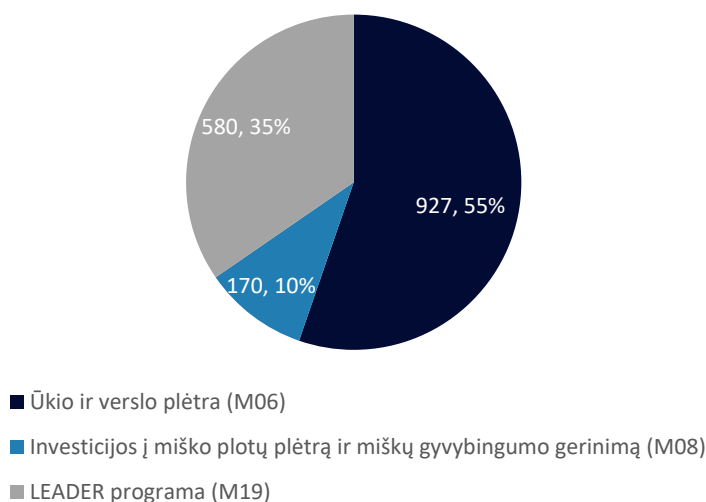

23 pav. Asmenų, dėl priemonės M07 įgyvendinimo besinaudojančių geresne infrastruktūra ir (arba) paslaugomis, skaičius
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Daugiausiai asmenų naudotis pagerintomis paslaugomis ir infrastruktūra sudaryta dėl priemonės M07 veiklos srities „Parama investicijos į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį“ įgyvendinimo, nes buvo sudarytos galimybės gyventojams apsilankyti naujai įkurtuose ar išplėstuose amatų centruose, susipažinti su senaisiais amatais.

Pagal priemonę M19 buvo paremtos 49 skirtingos vietos veiklos grupės, sudarytos sąlygos joms įgyvendinti savo strategijas. 45 vietos projektuose buvo skatinama NVO verslo, socialinio ar bendruomeninio verslo plėtra²¹, taigi, buvo skatinama ne tik bendruomenių plėtra, bet ir ekonominės situacijos gerinimas kaimo vietovėse.

Darbo vietų kūrimas kaimo vietovėse buvo skatinamas pagal 6A tikslinę sritį. Sukurtų darbo vietų rodiklis buvo sekamas vertinant priemones M06, M08 ir M19. Įvertinus veiklos sritis 6.2, 6.4.1, 8.6, 19.2 ir 19.3, bendras Programos įgyvendinimo laikotarpiu sukurtų darbo vietų skaičius siekė 1676, o pagal 6 prioriteta sukurtų darbo vietų skaičius siekė 1455. Sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal priemones pavaizduotas toliau esančiame paveiksle.

24 pav. Įgyvendinant priemones sukurtos darbo vietos, etatai ir proc.
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Daugiausiai darbo vietų buvo sukurta pagal priemonę M06, ypač pagal veiklos sritį 6.2 (641 darbo vieta). Priemonėje M19 iš visų sukurtų 580 darbo vietų, 528 darbo vietos buvo sukurtos pagal 6 prioriteta (472 pagal 6A tikslinę sritį ir 56 pagal 6B tikslinę sritį). Įgyvendinant

²¹ Tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“, prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/ESTEP_LEADER_GA_FINAL.pdf

priemonę M19 taip pat buvo išlaikytos 35 darbo vietos, o pagal priemonę M08 – 950 darbo vietų.

3.2 Kurios Programos priemonės labiausiai (ne)prisideda prie BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų įgyvendinimo?

Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1306/2013 dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos 110 straipsnio 2 dalimi²², BŽŪP išskirti 3 pagrindiniai tikslai:

1. Perspektyvi maisto gamyba, daugiausia dėmesio skiriant pajamoms iš žemės ūkio, žemės ūkio našumui ir kainų stabilumui;
2. Tvarus gamtos išteklių valdymas ir kovos su klimato kaita veiksmai, daugiausia dėmesio skiriant šiltnamio efektą sukeliančių išmetamųjų dujų kiekio mažinimui, biologinei įvairovei, dirvožemiui ir vandeniui;
3. Darnus teritorinis vystymasis, daugiausia dėmesio skiriant kaimo užimtumo didinimui, augimo skatinimui ir skurdo mažinimui kaimo vietovėse.

Toliau analizuojamas 1 ir 2 Vertinimo skyriuose identifikuotų priemonių indėlis įgyvendinant BŽŪP tikslus.

Žemės ūkio našumas didinamas įgyvendinant priemonę „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), priemonių „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01) ir „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02) įgyvendinimas prisidėjo prie ūkių veiksmingumo didinimo bei geresnių ekonominių rezultatų. Taigi, šios 3 priemonės labiausiai prisidėjo siekiant pirmojo BŽŪP tikslo.

Prie antrojo tikslo įgyvendinimo prisideda didelė dalis Programos priemonių. Vertinime nagrinėjamų priemonių tarpe prie kovos su klimato kaita tiesiogiai prisideda priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08) ir „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12). Priemonėje M08 veisiami ir išsaugomi miškai, kurie sugeria CO₂ ir išskiria deguonį, taigi prisidedama prie tikslo dalies, susijusios su šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimu. Pagal priemonę M12 paremtuose plotuose padidėja CO₂ išlaikymas, taigi sumažėja šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, be to, palaikoma biologinė įvairovė, taigi priemonė irgi tiesiogiai prisideda prie antrojo tikslo. Priemonės „LEADER programa“ (M19) įtaka antrojo tikslo įgyvendinimui priklauso nuo VVG pasirenkamų projektų. Atvejais, kai tvarkomi įvairūs gamtos objektai, didinamas pastatų energetinis efektyvumas, priemonė prisideda prie biologinės įvairovės išsaugojimo bei kuriamo CO₂ mažinimo, tuo tarpu projektai, susiję su ekonomine veikla, prie antrojo tikslo neprisideda. Priemonė „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06) taip pat aktuali antrojo tikslo įgyvendinimui, nes skatina atliekų panaudojimą energijos gamybai. Mažesnę įtaką turi priemonės „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01), „Konsultavimo paslaugos, ūkio

²² Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 352/78, (EB) Nr. 165/94, (EB) Nr. 2799/98, (EB) Nr. 814/2000, (EB) Nr. 1290/2005 ir (EB) Nr. 485/2008. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1306&from=LT>

valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02). Priemonės M01 įgyvendinimas lemia geresnius ūkininkų įgūdžius prisitaikant prie klimato kaitos ir ją švelninant, o priemonės M02 įgyvendinimas prisideda prie ūkininkų skatinimo diegti ūkininkavimo metodus, mažinančius neigiamą ūkininkavimo poveikį aplinkai ir klimato kaitai. Priemonė „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ (M07) reikšmingai neprisideda prie antrojo tikslo įgyvendinimo.

Trečiasis tikslas yra labiausiai susijęs su Tyrime nagrinėjamu 6 prioritetu. Prie užimtumo didinimo ir skurdo mažinimo kaimo vietovėse tiesiogiai ir netiesiogiai prisideda visos 8 priemonės: „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01), „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02), „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ (M07), „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08), „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12), „LEADER programa“ (M19) ir „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ (M21). Remiantis 1 ir 2 skyriuose atlikta analize, labiausiai prie tikslo įgyvendinimo prisidėjo priemonės M06 ir M19, nes būtent pagal šias priemones buvo skirta daugiausiai paramos. Vertinant priemonių įgyvendinimo dėka sukurtas darbo vietas, labiausiai prie trečiojo tikslo prisidėjo priemonė M19.

„Europa 2020“ pagrindiniai tikslai²³:

1. 75 proc. užimtumas 20–64 m. amžiaus asmenų tarpe (Lietuvos nacionalinis tikslas – 72,8 proc.);
2. 3 proc. ES BVP siekiančios investicijos į MTEP bei inovacijas (Lietuvos nacionalinis tikslas – 1,8 proc.);
3. Šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas 20 proc. palyginus su 1990 m. lygiu (Lietuvos nacionalinis tikslas – 15 proc. palyginus su 2005 m. lygiu), 20 proc. didesnis energijos efektyvumas, 20 proc. energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos išteklių (Lietuvos nacionalinis tikslas – 23 proc.);
4. Mažiau nei 10 proc. moksleivių, nebaigiančių mokyklos (Lietuvos nacionalinis tikslas – mažiau nei 9 proc.), ir bent 40 proc. 30 – 34 m. amžiaus asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą (Lietuvos nacionalinis tikslas – 48,7 proc.);
5. 20 mln. mažesnis skurde gyvenančių ir socialiai atskirtų asmenų skaičius (Lietuvos nacionalinis tikslas – 170 tūkst. mažiau asmenų skurde).

Prie pirmojo tikslo prisideda priemonės, kurios tiesiogiai arba netiesiogiai prisideda prie darbo vietų kūrimo ir išlaikymo. Nors netiesiogiai prie darbo vietų kūrimo ir išlaikymo potencialiai gali prisidėti daug priemonių, pagrindinė Programos priemonė, tiesiogiai prisidedanti prie darbo vietų kūrimo ir išlaikymo, yra „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), pagal kurią remiama verslo pradžia ir plėtra žemės ūkyje.

---

²³ Strategijos „Europa 2020“ tikslai: Lietuvos statistika ir rodikliai. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/lithuania/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-lithuania_lt?etans=lt

Prie antrojo tikslo, susijusio su MTEP ir inovacijomis, labiausiai prisideda priemonės M01 „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ bei M02 „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“. Abiejose priemonėse kuriamas rezultatas, susijęs su inovacijų kūrimu ir diegimu, žinių pritaikymu praktikoje. Inovacijų kūrimui, diegimui ir sklaidai įtakos taip pat turi priemonė „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), pagal kurią remiami ir jaunieji ūkininkai, kurie yra labiau linkę diegti inovacijas, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ (M07), pagal kurią investuojama į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą bei „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08), pagal kurią skatinamas gamtosauginių inovacijų diegimas, tačiau jos nėra reikšmingai susijusios su MTEP veikla. Kitos Programos priemonės neprisideda prie antrojo tikslo siekimo.

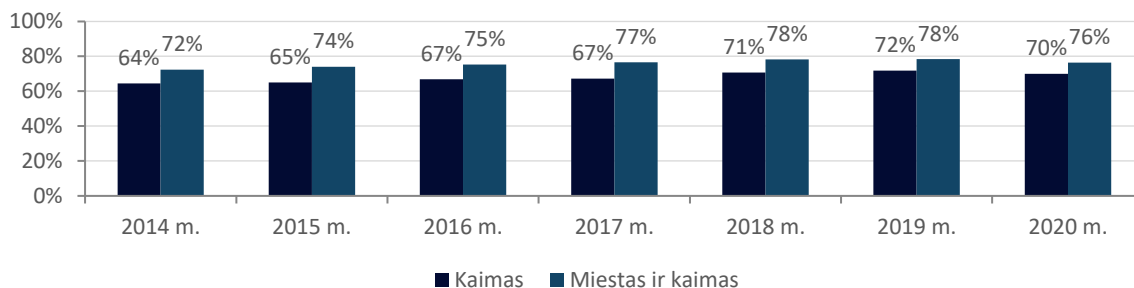
Priemonės, prisidedančios prie kovos su klimato kaita ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo jau buvo identifikuotos vertinant BŽŪP tikslus, taigi, ir įgyvendinant trečiąją „Europa 2020“ tikslą, svarbiausios priemonės yra „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08), „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12), „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01) ir „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02).

Programos priemonės tiesiogiai neprisideda prie ketvirtojo strategijos „Europa 2020“ tikslo.

Penktasis strategijos „Europa 2020“ tikslas yra susijęs su nagrinėtu 3 BŽŪP tikslu bei 6 Programos prioritetu. Taigi, prie jo įgyvendinimo prisideda 8 priemonės: „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01), „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02), „Ūkio ir verslo plėtra“ (M06), „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ (M07), „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08), „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12), „LEADER programa“ (M19) ir „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ (M21).

3.3 Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės prisidėjo prie užimtumo lygio pokyčių kaimo vietovėse? Ar padėjo siekiant ES strategijos tikslo bent 75 % padidinti 20-64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygį?

Bendrai užimtumo lygis 20–64 m. amžiaus asmenų tarpe 2014–2019 m. laikotarpiu augo ir bendrai Lietuvoje, ir konkrečiai kaimo vietovėse. Ir bendrai Lietuvoje, ir kaimo vietovėse 2020 m. užimtumo lygis buvo sumažėjęs. Tam įtakos turėjo 2020 m. kovą įvestas karantinas ir besitęsianti pandemija. Tačiau bendras užimtumo lygis Lietuvoje išliko pakankamai aukštas, t. y., viršijo „Europa 2020“ keliamą 75 proc. tikslą ir Lietuvos nacionalinį 72,8 proc. tikslą. Toliau pateiktame paveiksle pavaizduota užimtumo lygio dinamika Lietuvoje bei Lietuvos kaimo vietovėse 2014–2020 m. laikotarpiu.

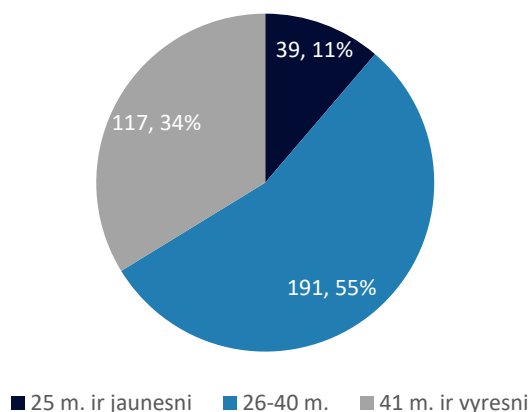

25 pav. Užimtumo lygis 20–64 m. amžiaus asmenų tarpe 2014–2020 m., proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Kaimo vietovėse užimtumo lygis visu nagrinėjamu laikotarpiu buvo 6–10 proc. punktų žemesnis nei bendrai Lietuvoje ir nepasiekė nei bendro ES, nei Lietuvos nacionalinio tikslo. Atsižvelgus į mažesnį užimtumo rodiklį kaimuose, ypatingai svarbu investicijomis siekti suvienodinti užimtumą skirtingose šalies vietovėse. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, kaimo vietovėse 2020 m. pabaigoje bedarbių skaičius siekė 55,8 tūkst. asmenų. Atsižvelgus į tai, kad pagal 6 prioritetą buvo sukurta 931 darbo vieta, galima teigti, kad Programos priemonių įgyvendinimas tik nežymiai tiesiogiai prisidėjo prie užimtumo didinimo kaimo vietovėse.

Renkant duomenis apie sukurtas darbo vietas buvo išskiriamos trys amžiaus grupės: iki 25 m., 26–40 m. bei 41 m. ir vyresni (žr. toliau esantį paveikslą). Taigi, negalima tiksliai įvertinti, kiek darbo vietų buvo sukurta būtent 20–64 m. amžiaus asmenų tarpe, kaip siekiama ES strategijoje.

26 pav. Pagal priemonę M06 sukurtų darbo vietų pasiskirstymas pagal amžių, vnt. ir proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA pateiktais duomenimis

Amžiaus kategorijos buvo vertinamos tik priemonėje M06, tačiau nebuvo įvertintas visų sukurtų darbo vietų darbuotojų amžius. Remiantis turimais duomenimis, daugiausiai darbo vietų buvo sukurta 26–40 m. amžiaus asmenų tarpe. Taigi, bent 191 sukurta darbo vieta patenka ir į ES rodiklyje vertinamą amžiaus tarpą. Atsižvelgus į tai, kad 76,6 proc. užimtų 20–64 m. amžiaus gyventojų 2020 m. pabaigoje atitiko 1,3 mln. gyventojų, 191 sukurta darbo vieta prie užimtų gyventojų skaičiaus didėjimo prisidėjo labai nežymiai.

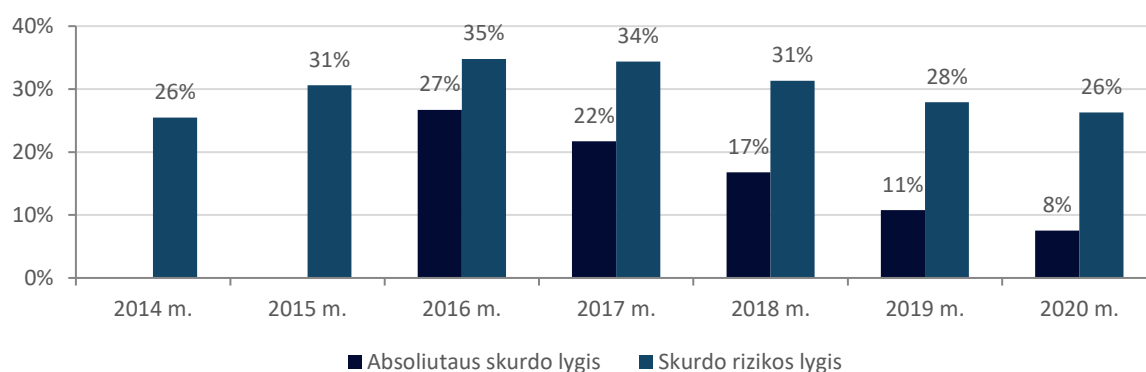
Priemonių įgyvendinimas prie užimtumo didinimo galėjo prisidėti ir netiesiogiai. Pvz., ūkininkai, apsilankę mokymuose, rengtuose pagal priemonę M01, galėjo pritaikyti naujus

ūkininkavimo metodus, padidinti ūkio našumą ir dėl didesnių žemės ūkio produkcijos apimčių pasamdyti žmones padėti ūkyje. Tačiau duomenys apie tokius atvejus nėra kaupiami, taigi, netiesiogiai prie užimtumo prisidedančių priemonių poveikio mastas negali būti įvertintas.

3.4 Kaip ir koku mastu Programoje numatytos priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, prisidėjo prie skurdo lygio kaimo vietovėse mažinimo?

Skurdas Lietuvos statistikos departamente vertinamas keliais rodikliais. Absoliutaus skurdo lygio rodiklis parodo, kokia dalis visuomenės gyvena žemiau absoliutaus skurdo ribos, kuria laikomas kasmet LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nustatomas minimalių vartojimo poreikių dydis. Tuo tarpu skurdo rizikos lygis parodo, kokios visuomenės dalies pajamos yra mažesnės nei 60 proc. ekvivalentinių pinigų disponuojamųjų pajamų medianos. Absoliutaus skurdo lygis Lietuvos kaimo vietovėse mažėjo visu nagrinėjamu laikotarpiu, tuo tarpu skurdo rizikos lygis 2014–2016 m. laikotarpiu kilo, o 2017–2020 m. laikotarpiu mažėjo (žr. toliau esantį paveikslą).

27 pav. 1 Absoliutaus skurdo lygis ir skurdo rizikos lygis kaime 2014–2020 m. (absoliutaus skurdo lygio duomenys kaupiami tik nuo 2016 m.), proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Programos priemonės prisidėjo prie skurdo lygio mažinimo kaimo vietovėse, nes investicijos didino ūkių ir įmonių našumą, prisidėjo prie pajamų augimo, darbo vietų kūrimo ir išlaikymo bei sudarė galimybes gyventojams užsiimti alternatyviomis veiklomis (pvz., gerinant turizmo veiklų galimybes). Tai sudarė galimybes spręsti skurdo priežastis, o ne tik pasekmes, kaip skiriant pašalpas skurstantiems asmenims.

Visų pirma, vertinamas potencialus sukurtų darbo vietų poveikis asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar soc. atskirtyje, skaičiaus pokyčiams Programos įgyvendinimo laikotarpiu. Poveikis skirtingose Lietuvos apskrityse pateiktas toliau esančioje lentelėje.

15 lentelė. Skurdo rizikoje gyvenančių asmenų ir prie skurdo mažinimo prisidedančių projektų skaičiai Lietuvos apskrityse

Apskritis	Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar soc. atskirtyje, skaičiaus sumažėjimas 2014–2020 m.	Apskrityse sukurtos darbo vietos	Darbo vietų poveikis skurdo rizikoje esančių asmenų skaičiui
Alytaus apskritis	11 540	135,5	1,17%
Kauno apskritis	31 793	94,75	0,30%
Klaipėdos apskritis	8 826	34,5	0,39%
Marijampolės apskritis	-6 297	67,2	-1,07%

Apskritis	Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar soc. atskirtyje, skaičiaus sumažėjimas 2014–2020 m.	Apskirtyse sukurtos darbo vietos	Darbo vietų poveikis skurdo rizikoje esančių asmenų skaičiui
Panevėžio apskritis	19 471	76,43	0,39%
Šiaulių apskritis	14 942	102,5	0,69%
Tauragės apskritis	-3 234	44	-1,36%
Telšių apskritis	6 419	34	0,53%
Utenos apskritis	-6 686	119,11	-1,78%
Vilniaus apskritis	35 020	63,5	0,18%

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo remiantis Lietuvos statistikos departamento ir NMA duomenimis

Palyginus pagal M06 ir M08 priemones sukurtų darbo vietų skaičių su asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar soc. atskirtyje, skaičiaus sumažėjimu 2014–2020 m., nustatyta, kad jos turėjo nedidelę įtaką skurdo situacijos pokyčiams.

Investicijos pagal priemones M12 bei M21 buvo skirtos išmokoms, kompensuojančioms papildomų aplinkosaugos reikalavimų laikymąsi bei pandemijos sukeltus nuostolius, taigi, nekūrė ilgalaikių sprendimų skurdo mažinimui kaimo vietovėse. Tuo tarpu priemonės M01, M02, M06, M07, M08 bei M19 sudarė sąlygas kaimo gyventojams plėtoti įvairias ekonomines veiklas ir siekti geresnių rezultatų, prisidėjo prie ilgalaikių sprendimų skurdo mažinimui.

Priemonė M01 sudarė sąlygas žemės ūkio dalyviams įgyti žinių ir kompetencijų, kurios gali prisidėti prie ūkių pajamų augimo (pvz., mokymai apie augalininkystės ir gyvulininkystės metodus, prisidedančius prie produktyvumo ir produkcijos kokybės gerinimo) ir išliks aktualios pasibaigus Programos įgyvendinimo laikotarpiui. Taip pat galima įvertinti ir priemonės M02 įtaką – konsultacijos apie ekonominę ūkio veiklą, galimą resursų panaudojimą ir kitas temas, leis ūkininkams patobulinti verslo modelį, ir leis tinkamiau valdyti ūkį ilguoju laikotarpiu. Investicijos pagal priemonę M06 pagerino kaimo vietovių gyventojų galimybes plėsti arba pradėti ekonominę veiklą ne žemės ūkio srityse (pvz., turizmo ar paslaugų teikimo). Tikėtina, kad dalis naujų įmonių ir ūkių gyvuos ilgą laiką, taigi, nauda kaimo vietovėse bus jaučiama ir pasibaigus Programos įgyvendinimui. Pagal priemonę M07 buvo gerinama infrastruktūra kaimo vietovėse, ypač svarbios buvo investicijos į plačiajuosčio ryšio infrastruktūrą, nes sudarė geresnes sąlygas ir verslui, ir gyventojams naudotis paslaugomis ir jas teikti, bus sudaromos galimybės kaimo vietovių gyventojams dirbti nuotoliniu būdu. Miškų modernizavimo ir paslaugų teikimo plėtros veiklos pagal priemonę M08 taip pat turėtų prisidėti prie miškų savininkų pajamų augimo ir po Programos įgyvendinimo pabaigos. Galiausiai, pagal priemonę M19 buvo kuriami verslai, kurie, tikėtina, ne tik tęs veiklą pasibaigus priemonės įgyvendinimo laikotarpiui, bet ir skatins kitų kaimo vietovių ekonominių veikėjų veiklą (pvz., įkūrus maitinimo įstaigą gali būti skatinami aplinkinių ūkininkų pardavimai ir pajamų augimas, turistų srautai ir pan.).

Iš viso pagal šias 6 priemones Lietuvoje 2021 m. birželio mėn. buvo numatyta investuoti beveik 674 mln. Eur, beveik 502 mln. Eur siekiančios investicijos jau buvo patvirtintos. Atsižvelgiant į investicijų mastą bei pobūdį, vertinama, kad Programos priemonės, tiesiogiai ir netiesiogiai prisidedančios prie 6 prioriteto įgyvendinimo, buvo svarbios mažinant skurdo lygį kaimo vietovėse, ir Programos neįgyvendinimo atveju skurdo lygis būtų didesnis negu yra.

3.5 Kiek priemonės, veiklos sritys ir veiklos, prisidedančios prie 6 Prioriteto įgyvendinimo, padėjo siekiant 2020 m. ES strategijos tikslo skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas?

Prie MTEP ir inovacijų veiklos tiesiogiai ir netiesiogiai prisidedančios su 6 prioritetu susijusios 5 priemonės buvo identifikuotos 3.2 dalyje: M01, M02, M06, M07, M08.

Įgyvendinant priemonę M01, labiausiai prie inovacijų ir technologinės plėtros prisideda veiklos sritis „Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veiklai“, pagal kurią vykdoma mokslo inovacijų ir gerosios patirties sklaida, tačiau pagal šią veiklos sritį nebuvo gauta paraiškų, kurios prisidėtų prie 6P. Priemonės M01 veiklos sritis „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ taip pat aktuali technologinės plėtros ir inovacijų skatinimo tikslui, nes mokymuose ūkininkai buvo supažindinami su inovatyviomis technologijomis ir buvo skatinami pritaikyti jas savo ūkiuose.

Priemonės M02 konsultacijų tarpe yra ir konsultacijos, susijusios su technologijų ir inovacijų diegimu ūkiuose, taigi, priemonė taip pat prisideda prie 2020 m. ES strategijos tikslo.

286 iš 2 207 (13,0 proc.) priemonės M06 veiklos srities „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ projektų, apie kuriuos NMA pateikė statistiką, atitiko inovacijų kūrimo, diegimo ir sklaidos kompleksinį tikslą.

Vertinant priemonę M07, priemonės veiklos sritis „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ identifikuota kaip labiausiai prisidedanti prie technologinės plėtros ir inovacijų skatinimo. Priemonės veiklos srities įgyvendinimas sudaro sąlygas didesnei daliai kaimo vietovėse gyvenančių asmenų turėti kokybišką interneto prieigą, taigi, sudaro sąlygas informacijos sklaidai, informacinės technologijos gali būti panaudojamos ūkiuose, verslo įmonėse ir viešosiose įstaigose.

Priemonės M08 veiklos sritis „Investicijos į miškininkystės technologijas“ taip pat atitinka tikslą skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas, nes pareiškėjai skatinami naudoti naujausią techniką, įrangą ir technologijas. Viso įgyvendinti 135 projektai, kuriuose investicijos buvo skirtos miškininkystės technologijoms.

Įvertinus lėšas, skirtas priemonės M01 veiklos sričiai „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“, priemonės M02 konsultacijoms technologijų taikymo tematika, priemonės M06 projektams, atitinkantiems inovacijų kūrimo, diegimo ir sklaidos kompleksinį tinklą, priemonės M07 veiklos sričiai „Parama plačiajuosčio ryšio infrastruktūrai“ ir priemonės M08 veiklos sričiai „Investicijos į miškininkystės technologijas“, nustatyta, kad su inovacijų ir technologijų sklaida susijusiems projektams iš viso skirti beveik 25 mln. Eur. Palyginus su visu Programos biudžetu, ši suma yra gana nedidelė, dar mažesnę dalį ji sudaro vertinant šalyje MTEP ir inovacijų veikloms išleidžiamas sumas. Taigi, Programos įgyvendinimas tik nežymiai prisidėjo siekiant 2020 m. ES strategijos tikslo skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas.

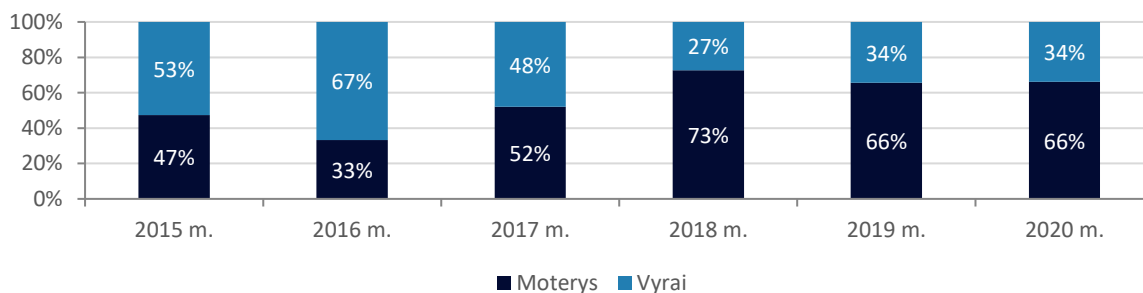
3.6 Kaip Programoje numatytos priemonės padėjo siekiant horizontaliųjų principų įgyvendinimo (regioniniu ir aplinkosauginiu požiūriu, konkurencingumo didinimo ir inovacijų skatinimo)?

2014–2020 m. laikotarpiu ES valstybės narės turėjo siekti įgyvendinti 3 pagrindinius horizontaliuosius principus: darnaus vystymosi, moterų ir vyrų lygybės bei nediskriminavimo²⁴. Programos priemonės buvo stengiamasi įgyvendinti visuose Lietuvos regionuose, taigi, horizontaliųjų principų įgyvendinimas taip pat vertinamas šalies mastu.

Moterų ir vyrų lygybė | Moterų ir vyrų lygybės horizontalųjį principą įtvirtina Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1303/213 7 straipsnis. Jame nurodoma, kad ES valstybės narės turi užtikrinti, kad rengiant, įgyvendinant ir vertinant programas būtų atsižvelgiama į lyčių lygybę. Teikiant paraiškas paramai gauti nėra jokių apribojimų, susijusių su pareiškėjų lytimi, tačiau pareiškėjai ir naudos gavėjai vertinant lytį nepasiskirsto pakankamai tolygiai ar atitinkančiai Lietuvos gyventojų proporcijas. 2020 m. pradžioje vyrai nuolatinių gyventojų tarpe sudarė 46,7 proc., o moterys – 53,3 proc.

Iš 13 pagal priemonę M02 gautų paraiškų, tik vienoje buvo nurodyta lytis, todėl ši priemonė pagal lyčių pasiskirstymą toliau nėra analizuojama.

Pareiškėjų pasiskirstymas pagal lytį M06 priemonėje pateikiamas toliau esančiame paveiksle.

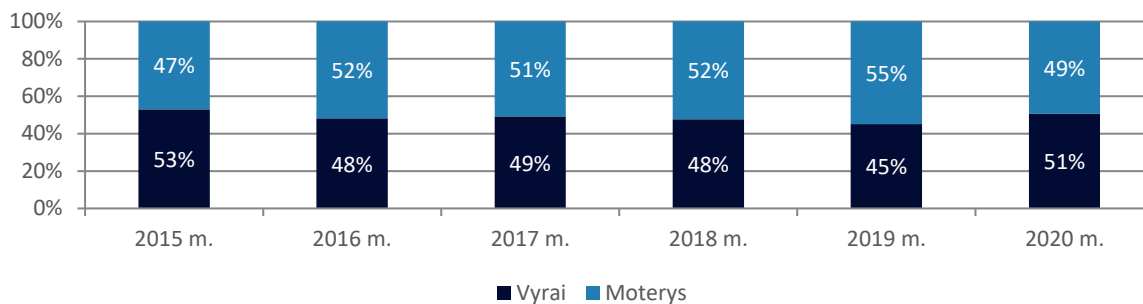

28 pav.2 M06 priemonės pareiškėjai (fiziniai asmenys) pagal lytį 2015–2020 m., proc.
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Vertinant vien tik fizinius asmenis, priemonėje M06 pareiškėjų pasiskirstymas neatitiko Lietuvos populiacijos lyčių proporcijų. 2015–2016 m. laikotarpiu užfiksuota neproporcingai didelė vyrų pareiškėjų dalis, 2017 m. pasiskirstymas buvo gana artimas realiai situacijai, o 2018–2020 m. laikotarpiu moterų pareiškėjų dalis buvo didesnė, nei moterų gyventojų dalis šalyje.

Paskutinė priemonė, kurioje pavyko įvertinti pareiškėjų pasiskirstymą pagal lytį, yra M07, pasiskirstymas pavaizduotas toliau esančiame paveiksle.

²⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 1303/213 kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=lt>

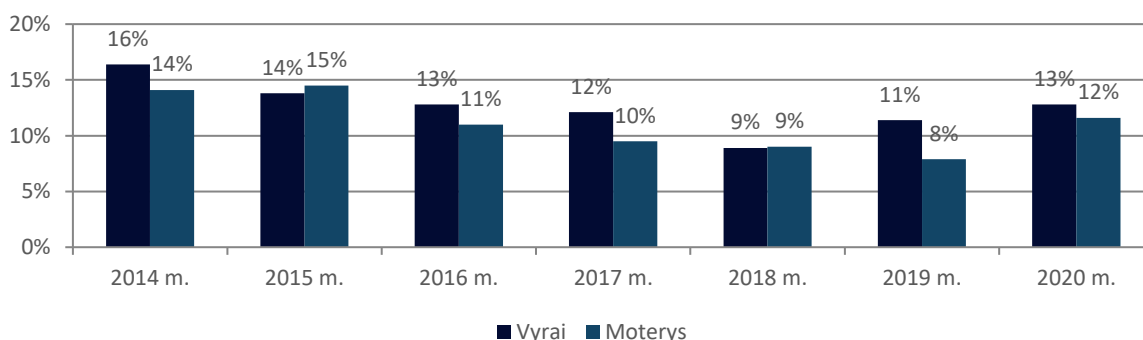
29 pav. M07 priemonės veiklos „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ paramos asbestinės stogų dangos keitimui pareiškėjai pagal lytį 2015–2020 m., proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis NMA duomenimis

Ganėtinai tolygus pareiškėjų pasiskirstymas pagal lytį užfiksuotas M07 tarp priemonės veiklos srities „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą“ pareiškėjų paramai asbestinės stogų dangos keitimui gauti. 2016 m. ir 2018 m. proporcija tarp vyrų ir moterų buvo pakankamai arti realios situacijos Lietuvoje.

Bendrai pareiškėjų pasiskirstymas pagal lytį skirtingose Programos priemonėse 2015–2020 m. laikotarpiu gerėjo.

Beveik visais metais 2014–2020 m. laikotarpiu kaimo vietovėse nedarbas vyrų tarpe buvo aukštesnis, negu moterų tarpe. Nedarbo tendencijos vyrų ir moterų tarpe pavaizduotos toliau esančiame paveiksle.

30 pav. Nedarbas kaimo vietovėse vyrų ir moterų tarpe 2014–2020 m. laikotarpiu, proc.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Vyrų tarpe nedarbas mažėjo 2014–2018 m. laikotarpiu, o 2019–2020 m. augo. Tuo tarpu moterų tarpe užfiksuotas nedarbo augimas 2015 m., mažėjimas 2016–2019 m. laikotarpiu, ir padidėjimas 2020 m. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. bedarbių vyrų skaičius kaime siekė 32,4 tūkst., o moterų – 23,4 tūkst. Taigi, įgyvendinant priemones, pagal kurias kuriamos darbo vietos, būtų tikslinga tikėtis panašių proporcijų, kad nedarbas būtų mažinamas ir vyrų ir moterų tarpe.

Remiantis duomenimis apie priemonės M06 veiklos „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ įgyvendinimą, programos įgyvendinimo laikotarpiu buvo sukurta 131 darbo vieta vyrams ir beveik 51 darbo vieta moterims (likusių darbo vietų darbuotojo lytis nebuvo užfiksuota). Taigi, vyrams buvo sukurta net 157 proc. daugiau darbo vietų negu moterims, nors bedarbių vyrų kaimuose yra 28 proc. daugiau nei bedarbių moterų.

Nediskriminavimas | Nediskriminavimo horizontalusis principas taip pat yra reglamentuojamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1303/213 7 straipsnyje. ES valstybės narės įpareigojamos imtis priemonių, kurios užtikrintų, kad asmenys nebūtų diskriminuojami ne tik atsižvelgus į jų lytį, bet taip pat į rasinę ar etninę kilmę, religiją, tikėjimą, negalią, amžių ar seksualinę orientaciją. Kaip ir lyčių lygybės atveju, nėra jokių reikalavimų pareiškėjams, kurie apribotų skirtingų asmenų galimybes gauti finansavimą pagal skirtingas Programos priemones. Nediskriminavimo ir lyčių lygybės principų užtikrinimas specifiškai išskiriamas priemonės M19 aprašyme.

Darnus vystymasis | Darnaus vystymosi horizontalųjį principą įtvirtina Europos Parlamento ir Tarybos reglamento Nr. 1303/213 8 straipsnis. Jame nustatoma, kad įgyvendinant programas turi būti taikomas „teršėjas moka“ principas, turi būti siekiama saugoti ir gerinti aplinkos kokybę, t. y., palaikyti biologinę įvairovę, mažinti taršą, švelninti klimato kaitą ir pan. Prie darnaus vystymosi principo užtikrinimo prisidėjo kelios Programos priemonės. Toliau pateiktoje lentelėje apibendrinama priemonių įtaka darnaus vystymosi principo įgyvendinimui.

16 lentelė. Priemonių įtaka darnaus vystymosi principo įgyvendinimui

Priemonė	Biologinės įvairovės palaikymas	Taršos mažinimas	Atsakinga žemės ūkio veikla	AEI plėtra	Rizikos prevencija
„Žinių perdavimas ir informavimo veikla“ (M01)			•		
„Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“ (M02)			•		
„Ūkio ir verslo plėtra“ (M06)				•	
„Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ (M08)	•	•			•
„Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ (M12)	•	•	•		
„Leader programa“ (M19)	•			•	

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Daugiausiai Vertinime nagrinėjamų Programos priemonių prisideda prie atsakingos žemės ūkio veiklos vykdymo, biologinės įvairovės palaikymo ir taršos mažinimo. „Teršėjas moka“ principas užtikrinamas įgyvendinant patikras ūkiuose. Tačiau Programos priemonės labiau prisideda prie pagalbos ūkininkams išvengti taršos, vykdyti tvarią veiklą, o ne prie teršėjų baudimo.

3.7 Ar intervencijų poveikis bus trumpalaikis / ilgalaikis? Kodėl?

Intervencijų poveikis priklauso nuo intervencijų pobūdžio. Atvejais, kai investicijos didina ūkio našumą, prisideda prie darbo vietų kūrimo ir išlaikymo, sudaro sąlygas plėsti ekonominę veiklą ir pasibaigus paramai toliau generuoti papildomas pajamas, tikėtina, kad poveikis bus ilgalaikis. Tuo tarpu, kai parama pagal Programos priemones tiesiog kompensuoja tam tikrus ūkininkų praradimus, tikėtina, kad pasibaigus paramos laikotarpiui nebus užfiksuoti jokie reikšmingi pokyčiai. Tyrimo 3.4 dalyje priemonės M01, M02, M06, M07, M08 bei M19 buvo identifikuotos kaip kuriančios ilgalaikį poveikį. M01 ir M02 suteikiamos žinios, kurios galės būti naudojamos ir ateityje, ūkininkai gali jomis dalintis tarpusavyje be papildomo investicijų

poreikio. Priemonės M06, M07, M08 bei M19 sudaro galimybes kaimo vietovėse investuoti į infrastruktūrą bei kurti verslus, skatinančius ekonominę plėtrą ne tik žemės ūkio, bet ir turizmo, maitinimo ir kitų paslaugų teikimo srityse, taigi, intervencijų poveikis užimtumo lygiui, skurdo lygiui, ekonominei plėtrai, įmonių kūrimuisi ir kt. kaimo vietovėse turėtų būti ilgalaikis.

Priemonės M12 ir M21, kurios taip pat prisideda prie 6 prioriteto tikslų siekimo, galimai turės trumpalaikį poveikį. Pagal priemonę M12 skiriamos kompensacijos ūkininkams ir miškininkams, kurie laikosi papildomų reikalavimų vykdydami veiklą „Natura 2000“ teritorijose. Nors papildomų reikalavimų laikymasis gali turėti ilgalaikį teigiamą poveikį paukščių ir buveinių išsaugojimui bei taršos mažinimui, parama ūkininkams ir miškininkams nesukuria galimybių ūkininkams ir miškininkams generuoti didesnes pajamas ateityje, taigi, poveikis kaimo vietovių ekonomikai nebus ilgalaikis. Priemonė M21 taip pat teikia kompensacijas, jos skiriamos ūkininkams ir smulkiems verslams, nukentėjusiems dėl pandemijos, taigi, priemonės įgyvendinimas padeda išvengti reikšmingo užimtumo lygio sumažėjimo ar skurdo augimo kaimo vietovėse, bet pasibaigus paramai priemonės poveikis baigsis. Tikėtina, kad situacija kaimo vietovėse, vertinant tik priemonės M21 įtaką, bus panaši kaip prieš karantiną, o teigiami pokyčiai, jei tokie bus identifikuojami, yra nulemiami kitų Programos priemonių įgyvendinimo.

4 Išvados, pasiūlymai ir rekomendacijos dėl ES paramos finansavimo

Įgyvendinant ketvirtąjį Tyrimo uždavinį – pateikti išvadas, rekomendacijas ir pasiūlymus dėl ES paramos finansavimo, įskaitant ir rekomendacijas laikotarpiui po 2022 metų siekiant Europos parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013²⁵ (toliau – Reglamentas), 6 straipsnio 1 dalies (g) ir (h) konkrečių tikslų – atsakoma į toliau pateiktus vertinimo klausimus.

1. Ką ir kaip reikėtų tobulinti, kokių veiksmų imtis siekiant efektyvaus, ilgalaikio ir tvaraus poveikio socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir socialinei-ekonominei plėtrai kaimo vietovėse:
  - 1.1. Kokios finansinės intervencijos būtų efektyviausios (tikslinės grupės, sritys, formos)?
  - 1.2. Kokiomis sąlygomis, kokie reikalavimai turėtų būti nustatyti?
  - 1.3. Koks paramos dydis intervencijai (projektui) ir koks paramos intensyvumas?
  - 1.4. Kokia paramos teikimo forma ar jų kombinacija?
  - 1.5. Ką reikėtų pakeisti ir (arba) supaprastinti siekiant teikiamos paramos efektyvumo?

Reglamente numatyta, kad parama iš EŽŪGF ir EŽŪFKP turi padėti siekti šių bendrųjų tikslų:

- skatinti, kad žemės ūkio sektorius būtų pažangus, atsparus bei įvairialypis ir užtikrintų aprūpinimą maistu;
- remti aplinkos apsaugos bei klimato srities veiksmus ir padėti siekti su aplinka bei klimatu susijusių ES tikslų;
- stiprinti kaimo vietovių socialinę ir ekonominę struktūrą.

Siekiant šių bendrųjų tikslų numatyti konkretūs tikslai, aktualūs Tyrimui:

- pritraukti jaunuosius ūkininkus ir sudaryti palankesnes sąlygas verslo plėtrai kaimo vietovėse (g);
- skatinti užimtumą, augimą, socialinę įtrauktį ir vietos plėtrą kaimo vietovėse, įskaitant bioekonomikos ir darnaus miškų ūkio sektorius (h).

Toliau tekste pateikiami siūlymai, kokių veiksmų reikėtų imtis siekiant efektyvaus, ilgalaikio ir tvaraus poveikio socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir socialinei-ekonominei plėtrai vietovėse, apimantys ir siūlymus dėl Reglamento konkrečių tikslų įgyvendinimo. Pažymėtina, kad siūlymai grindžiami Tyrime analizuotomis priemonėmis, teikiamos rekomendacijos 2021–2027 m. laikotarpiu galėtų būti taikomos analogiškoms ir / ar savo turiniu panašioms priemonėms, veiklos sritims ir veikloms.

²⁵ Europos Parlamento IR Tarybos pasiūlymas, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52018PC0392>

Finansinės intervencijos | 2014–2020 m. taikytų finansinių intervencijų apžvalga pateikta 1.1.1 ir 2 skyriuose. Šiuose skyriuose nustatyta, kad taikytos finansinės intervencijos buvo tinkamos identifikuotoms problemoms ir poreikiams spręsti, siekiant skatinti socialinę įtrauktį, mažinti skurdą ir užtikrinti socialinę-ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.

Naujuoju finansavimo laikotarpiu šios sritys išlieka aktualios²⁶, todėl taikytų finansinių intervencijų tęstinumą būtina užtikrinti.

Kaip ir 2014–2020 m. laikotarpiu, tikslinga tęsti su konsultavimu, parodomaisiais projektais ir informavimo veikla bei profesiniu mokymu ir įgūdžių įgijimu susijusias priemones. Nors kaip nurodyta Tyrime, tokių priemonių efektyvumą sudėtinga pamatuoti, tačiau priemonės vertinamos kaip reikalingos, siekiant stiprinti ūkio subjektų, veikiančių kaimo vietovėse, kompetencijas, suteikti jiems naujų žinių ir įgūdžių, skatinti inovacijas ir naujų technologijų naudojimą, dalijimąsi gerąja praktika ir pan. Siekiant geriau atitikti konsultacijose dalyvaujančių asmenų poreikius (pvz., teikti konsultacijas aktualiomis temomis²⁷), tikslinga sudaryti galimybes mokymus ir konsultacijas teikti ne tik mokslo ir studijų institucijos, profesinio mokymo įstaigoms ir kitiems juridiniams asmenims, turintiems licenciją vykdyti formalųjį profesinį mokymą²⁸, bet ir kitiems konsultavimo ir / ar mokymų paslaugas teikiantiems subjektams (pvz., asociacijoms, kitoms ūkio subjektus vienijančioms struktūroms).

Vertinama, kad ir toliau išlieka aktualios priemonės, kuriomis skatinama naujų verslų kūrimasis kaimo vietovėse, teikiamų paslaugų kokybės gerinimas ir įvairovės didinimas. Šių veiklų vykdymas prisideda prie darbo vietų kūrimo kaimo vietovėse, galimybių įvairinti ir generuoti didesnes pajamas sudarymo, labai mažų ir mažų verslų kūrimosi.

Siekiant kaimo vietovių gyvybingumo, kartų kaitos, viena iš pagrindinių tikslinių grupių išlieka jaunieji ūkininkai, kurių pritraukimui bei skatinimui pradėti / tęsti veiklas kaimo vietovėse reikalinga ir toliau tęsti finansinių intervencijų, skirtų būtent šiai grupei, vykdymą.

Reikalavimai | Paramos teikimo sąlygų ir reikalavimų, taikytų 2014–2020 m. laikotarpiu, tinkamumas buvo vertintas 1.1.5 poskyryje. 6 prioriteto priemonėms taikyti reikalavimai ir sąlygos įvertinti kaip tinkami ir prisidedantys prie paramos efektyvumo užtikrinimo. Atsižvelgus į tai rekomenduojama nauju finansavimo laikotarpiu visoms priemonėms vėl taikyti šias finansavimo sąlygas:

1. Veikla vykdoma Lietuvos Respublikoje;
2. Pareiškėjas užtikrina tinkamą ir pakankamą projekto finansavimo šaltinį kai numatomas pareiškėjo prisidėjimas;

²⁶ Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013, prieiga per internetą: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9645-2018-INIT/lt/pdf>

²⁷ Tikslas (g) „Pritraukti jaunuosius ūkininkus ir sudaryti palankesnes sąlygas verslo plėtrai kaimo vietovėse“. Situacijos analizė. Prieiga per internetą: [https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LAEI_situacijos_analize_ES_tikslas%20\(g\)_Jaunieji_2019-04-16.pdf](https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LAEI_situacijos_analize_ES_tikslas%20(g)_Jaunieji_2019-04-16.pdf)

²⁸ Veiklos srities „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ įgyvendinimo taisyklės. Prieiga per internetą: <https://zum.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kaimo-pletra/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/priemones/1-priemone-ziniu-perdavimas-ir-informavimo-veikla>

3. Pareiškėjas tvarko buhalterinę apskaitą pagal Lietuvos Respublikos aktų reikalavimus;
4. Pareiškėjas nėra įsiskolinęs Valstybinei mokesčių inspekcijai ar Valstybiniam socialinio draudimo fondui;
5. Projektas nėra finansuojamas kitomis ES fondų lėšomis;
6. Projektas atitinka bent vieną ES kaimo plėtros prioritetą;
7. Projekto veikla siejasi su remiama priemonės veikla.

Konkretūs reikalavimai projektams turi priklausyti nuo priemonės ir projekto pobūdžio bei specifikos. Siūloma sieti naujų priemonių projektams keliamus reikalavimus su priemonės siekiamais rodikliais (pvz., jei numatytas darbo vietų, kurias norima sukurti įgyvendinant priemonę, skaičius, tuomet vienas iš reikalavimų vertinant projektų paraiškas turėtų būti kuriamų darbo vietų skaičius ir pan.) ir prioritetą teikti projektams, kurių įgyvendinimas leistų pasiekti didžiausius rodiklius. Įgyvendinant panašaus pobūdžio priemonės nauju laikotarpiu siūloma naudoti 2014–2020 m. laikotarpiu taikytus reikalavimus.

Atsižvelgus į Tyrimui aktualų tikslą, susijusį su jaunųjų ūkininkų pritraukimu bei kitus BŽŪP tikslus, rekomenduojama visose priemonėse, kuriose paraiškas paramai gauti teikia ūkininkai, skirti prioritetinius balus jauniems ūkininkams, kurie siekia vystyti ekologinę ūkį, užsiimti maisto produktų perdirbimu, dalyvauti maisto kokybės schemose, diegti inovacijas, ar užsiimti kitomis didesnę pridėtinę vertę kuriančiomis ūkinėmis veiklomis.

Siekiant, kad reikalavimai ir sąlygos prisidėtų prie tikslo skatinti užimtumą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse, rekomenduojama didesnėje dalyje projektų vertinti projekto naudą kaimo ekonominei plėtrai.

Vienas iš svarbių veiksnių, prisidedančių prie ūkių našumo ir sėkmės, yra ūkininkų žinios, kurios leidžia atsižvelgti į dirbamos žemės ir auginamų augalų ar gyvulių specifika, pasirinkti tinkamiausią techniką ir medžiagas. Todėl siekiant didinti paramos panaudojimo efektyvumą ir skatinti ūkininkus domėtis naujausiomis žemės ūkio tendencijomis, rekomenduojama papildomus vertinimo balus skirti ūkininkams, kurie 3m. laikotarpyje iki paraiškos teikimo dalyvavo žinių įgijimo ar kompetencijų tobulinimo veiklose (seminarai, konferencijos, parodomieji projektai ir pan.).

Paramos dydis ir paramos intensyvumas | Paramos dydžio pakankamumas buvo vertintas Tyrimo 1.1.4 dalyje. Atlikta analizė parodė, kad daliai priemonių skirtas finansavimas nėra pakankamas, jo neužtenka pasiekti iškeltiems rodikliams. Nebuvo pasiekti tikslai, susiję su mokymų dalyvių skaičiumi, sukurtų darbo vietų skaičiumi. Rodikliai buvo iškelti siekiant spręsti laikotarpio pradžioje identifikuotas problemas, be to, visų šių rodiklių pasiekimas prisidėtų prie ilgalaikio teigiamo Programos poveikio užtikrinimo. Taigi, rekomenduojama ruošiantis naujam ES paramos finansavimo laikotarpiui didinti paramos sumą, skiriamą veikloms, turėsančioms ilgalaikį poveikį, užtikrinant, kad numatyti rodikliai bus pasiekti. Priklausomai nuo priemonės, didesnis finansavimas gali būti skirtas paramos gavėjų ratui išplėsti arba padidinti vienam paramos gavėjui skiriamos dotacijos sumą. Be to, siūloma visu Programos įgyvendinimo laikotarpiu nuolat stebėti finansinius ir rezultatų pasiekimo rodiklius ir, esant poreikiui, perskirstyti lėšas, kad būtų sudaromos galimybės pasiekti visus iškeltus rodiklius.

Tyrimo nagrinėtų priemonių paramos intensyvumas svyravo nuo 20 iki 100 proc., 100 proc. intensyvumo galimybė buvo sudaroma didesnėje dalyje nagrinėtų veiklų. Nors dalies veiklų įgyvendinimas sudaro galimybes paramos gavėjams padidinti gaunamas pajamas (pvz., pritaikius naujas žemdirbystės technikas, apie kurias sužinojo mokymuose ar konsultacijose, ar gavus paramą ūkio plėtojimui), tikslus ūkio našumo ir pajamų srauto padidėjimas iš anksto nebūna žinomas, taigi, dalis paramos gavėjų esant mažesniai paramos intensyvumui galėjo nuspręsti nesikreipti dėl paramos. Nauju laikotarpiu rekomenduojama nustatyti galimą priemonės intensyvumą atsižvelgiant į konkrečios priemonės specifiką bei galiojančias ES rekomendacijas. Investicinių projektų įgyvendinimo atvejais galėtų būti mažinamas paramos intensyvumas, taikomos įvairios finansų inžinerijos priemonės. Plačiau finansų inžinerijos priemonių taikymo galimybės nagrinėjamos paramos teikimo formos dalyje toliau, finansiškai gyvybingi projektai identifikuojami 17 lentelėje.

Paramos teikimo forma | 2014–2020 m. laikotarpiu Tyrimo analizuotos priemonės įgyvendinamos projektams skiriant dotacijas. Analizuojant priemonių statistiką (gautų ir patvirtintų paraiškų skaičius, priemonių įgyvendinimui skirtas finansavimas, pareiškėjų prašomas finansavimas ir projektų įgyvendinimui skirtas finansavimas, žr. 1.2 skyrių, 2 lentelę), vertinama, kad tokia paramos teikimo forma paramos gavėjams yra patraukli. Visgi atsižvelgiant į tai:

- kad priemonių įgyvendinimui skiriamos lėšos neatitinka poreikio – iš Tyrimo analizuotų 18 priemonių, veiklos sričių ir veiklų, 9-iose priemonių, veiklos sričių ir veiklų pareiškėjų prašoma paramos suma viršijo priemonių įgyvendinimui skirtas lėšas;
- kad 2021–2027 m. laikotarpiu kaimo plėtrai įgyvendinti ES skiriama 15,3 proc. mažesnė parama, palyginti su 2014–2020 m. laikotarpiu²⁹;
- kad skatinamas finansinių priemonių naudojimas tam, kad būtų remiamos investicijos, kurioms neteikiamas pakankamas finansavimas³⁰,

toliau vertinama galimybė skiriant paramą taikyti ne tik dotacijos formą. Siekiant nustatyti, kokioms priemonėms ateityje būtų galima taikyti finansų inžinerijos priemones, toliau esančioje lentelėje pateikiamas projektų, įgyvendinamų pagal Tyrimo analizuotas priemones, veiklos sritis ir veiklas, finansinis gyvybingumas³¹. Projektų finansinis gyvybingumas nustatytas remiantis priemonių, veiklos sričių ir veiklų aprašymais.

²⁹ Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įtaka ekologiniam ūkininkavimui. Prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Lietuvos_kaimo_pletros_2014%E2%80%932020m_programa/Steb%C4%97sena%20ir%20vertinimas/Tyrimai%20ir%20vertinimai/2021/KPP%20itaka%20ekologiniam%20ukininkavimui_2021.pdf

³⁰ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=celex%3A32013R1303>

³¹ Vertinama, kad finansiškai gyvybingi projektai gali būti tik įgyvendinant investicinio pobūdžio priemones. Pagrindinis finansinio gyvybingumo kriterijus – tikėtinas pakankamas pajamų arba sutaupymų srautas, iš kurio būtų galima grąžinti paskolą.

17 lentelė. Pagal Tyrimė analizuotas priemonės, veiklos sritys ir veiklas įgyvendintų projektų finansinis gyvybingumas

Priemonės, veiklos sritys, veiklos kodas	Pavadinimas	Finansiškai gyvybingi projektai
1.1	Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti	
1.2	Parama parodomiesiems projektams ir informavimo veiklai	
2.1	Parama pasinaudoti konsultavimo paslaugomis	
6.2	Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse	✓
6.4.1	Parama investicijoms, skirtoms ekonominės veiklos kūrimui ir plėtrai	✓
7.2.1	Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (regioninis projektų planavimas)	✓
7.2.2	Parama asbestinių stogų dangos keitimui	
7.2.3	Parama vietiniams keliams	
7.3	Parama plačiąjuosčio ryšio infrastruktūrai	
7.6.1	Parama investicijoms į kaimo kultūros ir gamtos paveldą, kraštovaizdį (regioninis projektų planavimas)	
7.6.2	Tradicinių amatų centrų plėtra	
8.6	Investicijos į miškininkystės technologijas	✓
12	Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos	
19.1	Parengiamoji parama	
19.2	Parama vietos projektams įgyvendinti pagal VPS	✓
19.3	VVG bendradarbiavimo projektų rengimas ir įgyvendinimas	
19.4	Parama VVG veiklai ir gyventojų aktyvinimui	
21	Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė	

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Preliminariu vertinimu atrinktos 5 veiklos sritys ir veiklos, kurioms galima svarstyti taikyti finansines priemones, nes jomis remiami galimai pajamas generuojantys projektai.

Vertinant atrinktas veiklos sritys ir veiklas, kurioms preliminariai galėtų būti taikomos finansinės priemonės ir atsižvelgiant į šių priemonių tikslus, kaip netikslingas finansuoti per finansines priemones nustatytos šios veiklos sritys ir veiklos:

- 6.2 „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“. Veikos sritymi skatinama labai mažų, mažų įmonių, ūkininkų bei kitų fizinių ekonominė veikla kaimo vietovėse, siekiant paskatinti šių vietovių gyvybingumą, didinti užimtumą, įvairinti veiklą. Parama skiriama naujų verslų pradžia. Kadangi kaimo vietovėse svarbu skatinti kaimo plėtrą bei naujų verslų kūrimąsi, pritaikius finansines priemones, tikėtina, ši veiklos sritys nebūtų tokia populiari ir nevyktų / sumažėtų kaimo plėtra.
- 7.2.1 „Parama investicijoms į visų rūšių mažos apimties infrastruktūrą (regioninis projektų planavimas)“. Veikla skirta viešajai infrastruktūrai kurti ir gerinti (pvz., pasenusių, nefunkcionuojančių vandentvarkos sistemų gerinimui, vandens tiekimo sistemų gerinimui, objektų, kuriuose teikiamos paslaugos kaimo vietovėse, atnaujinimui ir tvarkymui, kt.). Tokio pobūdžio projektams sudėtinga pritaikyti finansines priemones, nes jais sukuriama pajamos ar sutaupymai yra labai maži³².

Vertinama, kad likusioms veiklos srityms ir veikloms (6.4.1, 8.6 ir 19.2) galėtų būti taikomos finansų inžinerijos priemonės. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad Programos priemonės yra

³² Rekomendacijos dėl finansinių priemonių įgyvendinimo pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programą (2014–2020 m. KPP), pagrįstos finansinių priemonių ex-ante vertinimu. Prieiga per internetą: <https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/FinPr%20vertinimo%20ataskaita201503.pdf>

nukreiptos į kaimo vietoves, jomis siekiama skatinti kaimo plėtrą, didinti užimtumą, teikiamų paslaugų kokybę bei įvairovę ir į tai, kad daugeliu atveju paramos gavėjai yra ūkininkai, labai mažos ir mažos įmonės, bendruomeninės organizacijos, kurie, galimai nėra stiprūs ekonomiškai, todėl finansų inžinerijos priemonių taikymas gali sumažinti Programos priemonių paklausą, atitinkamai nacionalinių ir tarptautinių tikslų siekimą. Atsižvelgiant į tai, finansų inžinerijos priemonės siūloma taikyti ne pilna apimti, o derinant jas su dotacijomis.

Ką reikėtų pakeisti ir (arba) supaprastinti siekiant teikiamos paramos efektyvumo? |

Paramos efektyvumą galėtų paskatinti kitų nei dotacija paramos formų taikymas. Priemonėms, pagal kurias įgyvendinami projektai galimai gali būti finansiškai gyvybingi, dotacijos galėtų būti taikomos kartu su finansų inžinerijos priemonėmis, tokiu būdu sudarant galimybes paramą skirti didesniai paramos gavėjų skaičiui ir labiau prisidėti prie siekiamų rezultatų. Taikant finansines priemones dėl atsinaujinimo efekto būtų galima sukurti didesnę pridėtinę vertę.

Vertinama, kad būtų galima taikyti tokias finansų inžinerijos priemones atskirai arba kombinuojant priemones kartu:

1. paskolos lengvatinėmis sąlygomis;
2. paskolų palūkanų kompensavimas;
3. paskolų garantijos.

Finansų inžinerijos priemonės leidžia skatinti investicijas ne negražintinai suteikiant lėšas (dotacijos forma), o perimant dalį projektų vykdytojų rizikos. Tokiu atveju, iš to paties finansavimui skirtu lėšų fondo pasiekama ženkliai didesnė visuminė nauda, kai tos pačios lėšos panaudojamos kelis kartus.

Paskolos lengvatinėmis sąlygomis yra itin aktualios pradedantiems verslams, kadangi tokie verslai turi labai ribotas galimybes skolintis lėšas iš finansinių institucijų. Projektų vykdytojų gražintos paskolos vėl turėtų būti toliau skolinamos kitiems projektų vykdytojams.

Taikant paskolų garantijų modelį nėra poreikio atlikti tiesioginius mokėjimus projektų vykdytojams, todėl paramos lėšos gali būti nukreiptos į kitas priemones. Šiuo atveju užtenka kaupti rezervą blogoms paskoloms.

Paskolų palūkanų kompensavimas sumažina spaudimą projektų vykdytojų pinigų srautams tuo atveju, kai projektų vykdytojai skolinasi iš finansinių institucijų. Vertinama, kad ši priemonė geriausiai veikia kartu su paskolų garantijų teikimu.

Priemonėms, kurių rodikliai vertinami kaip nepakankami nustatyti teikiamos paramos efektyvumą (M01, M02), galėtų būti taikomi papildomi stebėsenos rodikliai. Kadangi rinkti duomenis, ar mokymų / konsultacijų dalyviai vykdė verslo plėtrą, pradėjo naują veiklą, taikė inovatyvius metodus ir technologijas ir pan. būtų sudėtinga bei pažeistų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatas³³, rekomenduojama kitose priemonėse taikyti papildomus

---

³³ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>

balus, jeigu paramos gavėjas yra išklauses mokymus atitinkamomis temomis³⁴. Tokiu būdu būtų galima bent preliminariai įvertinti paramos, skiriamos „minkštosioms“ priemonėms, efektyvumą.

---

³⁴ Pavyzdžiui, pagal veiklos sritį 8.6 papildomi balai galėtų būti skiriami pareiškėjams, kurie pateiktų įrodymus, kad dalyvavo konsultacijose / mokymuose, skirtuose miško valdytojams.

5 Išvados ir rekomendacijos

Šiame skyriuje pateikiamos išvados ir rekomendacijos³⁵ pagal kiekvieną Tyrimo uždavinį.

Nr.	Išvados	Rekomendacijos	Skyriaus Nr.
Tyrimo uždavinys Nr. 1 – įvertinti Programos priemones „Žinių perdavimas ir informavimo veikla“, „Konsultavimo paslaugos, ūkio valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos“, „Ūkio ir verslo plėtra“, „Pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse“ ir „LEADER programa“, prisidedančias prie 6 prioriteto įgyvendinimo, pagal tinkamumą, pakankamumą, rezultatyvumą ir efektyvumą			
1.	Įgyvendinant Programos priemones / veiklos sritis / veiklas, numatytos intervencijos, sukurti produktai ir rezultatai tinkami, siekiant 6 prioriteto tikslinių sričių. Priemonėmis / veiklos sritimis / veiklomis siekiama veiklų įvairovės kaimo vietovėse, naujų mažų įmonių kūrimo ir plėtros bei darbo vietų kūrimo (6A), vietinės plėtros kaimo vietovėse (6B) ir prisidedama prie IRT plėtros, naudojimo ir kokybės gerinimo kaimo vietovėse (6C).		1.1
2.	6A ir 6C tikslinių sričių įgyvendinimą matuojantys rodikliai yra tinkami, pakankami ir atspindi konkrečių tikslinių sričių tikslus. 6B tikslinės srities rodikliai tik iš dalies pakankami vertinant indėlį siekiant P6 tikslų. Vertinant 6B tikslinės srities prisidėjimą prie P6 tikslų, matuojami priemonių M07 ir M19 rodikliai. Vertinama, kad M19 rodikliai, matuojantys panaudotas viešąsias išlaidas, nėra pakankami siekiant įvertinti šios priemonės indėlį siekiant P6 tikslų.	Rekomenduojama šalia panaudotų viešųjų išlaidų matuoti ir tokius rodiklius, kaip pagal priemones įgyvendintų projektų, sukurtų partnerysčių skaičius, kurie geriau atspindėtų tikslus (šiuo atveju – vietos plėtrą kaimo vietovėse).	1.1
3.	Vertinant priemonėms skirtą finansavimo pakankamumą laikotarpio pradžioje identifikuotoms problemoms ir poreikiams spręsti, daugeliu atveju finansavimas buvo pakankamas. Priemonės M01 finansavimas vertinamas kaip nepakankamas, kadangi panaudojus 8 proc. numatyto skirti finansavimo, mokymuose dalyvavo / įgūdžius įgijo tik 4 proc. planuotų pritraukti mokymų dalyvių. Išlikus tokioms pačioms sąlygoms, norint pasiekti rodiklį reikėtų dvigubai didesnio finansavimo nei yra suplanuota skirti. Priemonės efektyvumas sprendžiant identifikuotas problemas taip pat sunkiai pamatuojamas, kadangi priemonės poveikiui pasiekti reikia daugiau laiko. Priemonės M02, skirtos gerosios patirties sklaidai, socialinių problemų sprendimui, poveikį bei skirtų investicijų efektyvumą sprendžiant problemas taip pat sudėtinga pamatuoti.	Nors su mokymais, konsultacijomis susijusių priemonių poveikį siekiamiems tikslams pamatuoti sudėtinga, tačiau tokių priemonių pagrindinis tikslas – paskatinti pokyčius, kurių įgyvendinimo poveikiui pasiekti reikia daugiau laiko. Tokių priemonių atsiperkamumą ir naudą sudėtinga įvertinti, tačiau jos prisideda prie tokių veiksmų, kaip kaime gyvenančių asmenų profesinės kvalifikacijos ir kompetencijos kėlimas, gebėjimas prisitaikyti prie rinkos iššūkių ir konkuruoti, tai savo ruožtu, tikėtina, prisideda prie kaimo plėtros tikslų, todėl ir ateityje rekomenduojama taikyti tokio pobūdžio priemones.	1.1
4.	Vertinant teikiamos paramos efektyvumą, analizuoti projektų atrankos kriterijai ir paramos teikimo forma. Dalis numatytų atrankos kriterijų yra lengvai įvertinami (pvz., lytis, amžius, gyvenamoji vietovė ir pan.), dalis yra specifinių ir atitinka priemonių specifika (pvz., veiklos srities 7.2 projektų atrankoje taikyti socialinės įtraukties skatinimo projektai, nauda neigiamam poveikiui aplinkai mažinti ir kt.). Specifinių kriterijų vertinimas sudėtingesnis bei reikalaujantis daugiau laiko, tačiau tai padeda atrinkti tinkamiausius ir Programos tikslus geriausiai atitinkančius	Rekomenduojama priemonėms, kurių projektai galimai yra finansiškai gyvybingi (generuojamos pajamos arba pasiekiami sutaupymai), dotacijas taikyti kartu su finansų inžinerijos priemonėmis (pvz., priemonėms M06, M07, M08, M19). Tokiu būdu galima pasiekti geresnių įgyvendintų projektų rezultatų, kadangi projektų vykdytojais bus labiau suinteresuoti pasiekti geresnius rezultatus. Finansų inžinerijos priemonių taikymas taip pat leistų paramą skirti didesniai paramos gavėjų ratui.	1.1, 4

³⁵ Gelsva spalva išskirtos išvados ir rekomendacijos, kurios, Paslaugų teikėjo nuomone, yra svarbios modeliuojant socialinės įtraukties ir kaimo vietovių gyvybingumo skatinimo priemones po 2020 metų.

Nr.	Išvados	Rekomendacijos	Skyriaus Nr.
	projektus. Tyrime analizuotoms priemonėms parama buvo teikiama dotacijos forma – atsižvelgiant į siekiamus tikslus, galimus paramos gavėjus bei projektų finansinį gyvybingumą tokia forma vertinama, kaip tinkama ir sudaranti sąlygas efektyviam paramos teikimui.		
5.	Siekiant užtikrinti paramos skyrimo ir panaudojimo efektyvumą ir skaidrumą veikia ŽŪMIS sistema, galioja vienodi paraiškų vertinimo standartai, vykdomos patikros vietoje ir lėšų panaudojimo kontrolė, veikia NMA Pasitikėjimo linija, tobulinamos NMA darbuotojų kompetencijos, vykdoma NMA korupcijos prevencijos programa, į administravimo procesą įtraukiami specifinių žinių turintys išorės ekspertai. Identifikuotas vienas efektyvumą mažinantis veiksnys – ŽŪMIS sistemos trikdžiai.	Rekomenduojame atlikti papildomas investicijas į ŽŪMIS sistemos tobulinimą, siekiant išvengti sistemos sutrikimų, kurie gali nulemti papildomų dokumentų pateikimo ir vertinimo poreikį. Siūlome skatinti visus pareiškėjus ir paramos gavėjus dokumentus teikti tik elektroniniu būdu, siekiant išvengti poreikio suvedinėti duomenis į sistemą iš popierinių dokumentų.	1.3
Tyrimo uždavinys Nr. 2 – įvertinti kitų priemonių, veiklos sričių ar veiklų, netiesiogiai prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, įtaką socialinės įtraukties skatinimui, skurdo mažinimui ir ekonominei plėtrai kaimo vietovėse Lietuvoje			
6.	Prie Programos 6 prioriteto tikslų ir uždavinių - įgyvendinimo prisideda 3 priemonių veiklos: priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ veiklos sritis „Investicijos į miškininkystės technologijas“, priemonės „Su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos“ veiklos ir priemonės „Išimtinė laikina parama ūkininkams ir MVĮ, kuriuos ypač paveikė COVID-19 krizė“ veiklos. Įgyvendinus veiklas kaimo vietovėse buvo sukurtos darbo vietos, išplėstos turizmo galimybės, palaikyta mažų ir vidutinių įmonių veikla.		2
Tyrimo uždavinys Nr. 3 – įvertinti visų priemonių, prisidedančių prie Programos 6 prioriteto įgyvendinimo, indėlį siekiant BŽŪP ir pagrindinių 2020 m. ES strategijos tikslų			
7.	Programos laikotarpiu buvo sukurta daugiau nei 1,4 tūkst. darbo vietų, augo užimtumo lygis kaimo vietovėse. Tačiau nebuvo galima įvertinti tikslios Programos įtakos 20-64 m. amžiaus asmenų užimtumui, nes nebuvo renkami detalūs duomenys apie sukurtas darbo vietas užimančių asmenų amžių, NMA pateikti pjūviai vertino kitokius amžiaus rėžius.	Rekomenduojama rengiant naują Programą iš anksto įvertinti, prie kokių ES strateginių tikslų ji turi prisidėti, ir tinkamai kaupti visus reikalingus duomenis Programos indėliui įvertinti.	3.1, 3.3
8.	Nors prie MTEP ir inovacijų veiklos tiesiogiai ar netiesiogiai prisideda 5 su 6 prioritetu susijusios Programos priemonės, analizės metu nustatyta, jog Programos įgyvendinimas tik nežymiai prisidėjo prie ES strategijos tikslo skatinti technologinę plėtrą ir inovacijas.	Rekomenduojama rengiant 2021–2027 m. KPP numatyti priemones, kurios reikšmingai prisidėtų prie MTEP ir inovacijų plėtros žemės ūkyje, skirti finansavimą ir žemės ūkio srities mokslinių tyrimų vykdymui.	3.5
9.	Įgyvendinant Programos priemones buvo siekta laikytis horizontaliųjų principų įgyvendinimo: nebuvo jokių apribojimų, susijusių su pareiškėjų lytimi, rase, religija, negalia ar kt. Dalis priemonių prisidėjo prie darnaus vystymosi principo užtikrinimo skatinant atsakingą žemės ūkio veiklą, biologinės įvairovės palaikymą ir taršos mažinimą. Tačiau nustatyta, kad vyrams buvo sukurta 157 proc. daugiau darbo vietų nei moterims, nors bedarbių vyrų kaimuose yra 28 proc. daugiau nei bedarbių moterų.	Rekomenduojama nauju finansavimo laikotarpiu planuojant priemonių veiklų įgyvendinimą daugiau dėmesio skirti horizontaliųjų principų įgyvendinimui ir iškelti konkrečius tikslus aktyvesniam moterų ir neįgaliųjų įtraukimui bei taršos mažinimui žemės ūkio sektoriuje.	3.6
10.	Ilgalaikį poveikį turi tos Programos intervencijos, kurios prisideda prie ūkio našumo, sudaro sąlygas plėtoti ekonominę veiklą, kuria darbo vietas. Tokiu atveju generuojamos pajamos, kurios ir toliau leis palaikyti intervencijų poveikį. Tačiau pajamas, taip užtikrinant ilgalaikį paramos	Siūloma rengiant 2021–2027 m. laikotarpio KPP daugiausiai lėšų skirti priemonėms, kurios sudaro galimybes ūkiams, įmonėms ir asmenims tobulinti įgūdžius, didinti našumą ir generuoti didesnes pajamas, taip užtikrinant ilgalaikį paramos	3.7

Nr.	Išvados	Rekomendacijos	Skyriaus Nr.
	<p>įgyvendinant Programą yra ir veiklų, pagal kurias skiriama kompensacija dėl nepalankių sąlygų, didinti pajamų srautą, ir tikėtina, jog paramos laikotarpiui paramos gavėjai nutrauks remiamą veiklą arba ieškos kitų sprendimo būdų.</p>	<p>poveikį. Būtent tokios priemonės turi ilgalaikį poveikį, nes jų atveju daromos investicijos, o ne tik išmokamos kompensacijos.</p>	
11.	<p>Nustatyta, kad 2014–2020 m. taikytos finansinės intervencijos buvo tinkamos siekiant socialinės įtraukties skatinimo, skurdo mažinimo ir ekonominės plėtros kaimo vietovėse.</p>	<p>Tyrimo uždavinys Nr. 4 – pateikti išvadas, rekomendacijas ir pasiūlymus dėl ES paramos finansavimo, įskaitant ir rekomendacijas laikotarpiui po 2022 metų siekiant Europos parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013, 6 straipsnio 1 dalies (g) ir (h) konkrečių tikslų</p> <p>Ateityje taip pat rekomenduojama įgyvendinti veiksmus, kurie skatina ne žemės ūkio veiklos plėtrą kaimo vietovėse, didina gyventojų užimtumą, prisideda prie pajamų diversifikavimo, paslaugų plėtros bei paslaugų kokybės didinimo. Taip pat tikslinga gerinti viešąją infrastruktūrą, taip didinant kaimo vietovių patrauklumą bei mažinant miesto ir kaimo atskirtį.</p>	4
12.	<p>6 prioriteto priemonėms taikyti reikalavimai ir sąlygos įvertinti kaip tinkami ir prisidedantys prie paramos efektyvumo užtikrinimo, todėl galima panašius reikalavimus taikyti ateityje. Tačiau siekiantiems kurti aukštesnės pridėtinės vertės papildomi reikalavimai galėtų prisidėti prie 6 straipsnio 1 dalies (g) ir (h) konkrečių tikslų pasiekimo bei paramos efektyvumo didinimo.</p>	<p>Siūloma ateityje visose priemonėse, kuriose paraiškas paramai gauti teikia ūkininkai, skirti prioritetinius balus jauniems ūkininkams, tačiau siekiantiems kurti aukštesnės pridėtinės vertės rekomenduojama vertinti projekto naudą kaimo ekonominei plėtrai. Siekiant, kad būtų kuo efektyviau panaudota parama, rekomenduojama papildomus balus skirti ūkininkams, kurie per 3 m. iki paraiškos teikimo dalyvavo žinių įgijimo ir kompetencijų veiklose, nes daugiau žinių turintys asmenys gali pasirinkti tinkamesnius ūkininkavimo metodus ir tikslingiau atlikti investicijas.</p>	4
13.	<p>Atlikta analizė parodė, kad ne visoms priemonėms skirtas finansavimas buvo pakankamas išskeltiems tikslams pasiekti. Nors paramos gavėjai buvo patenkinti pakankamai aukštu paramos intensyvumu, jo sumažinimas galėtų leisti praplėsti paramą gaunančių pareiškėjų ratą.</p>	<p>Finansiškai gyvybinguose (investiciniuose) projektuose rekomenduojama taikyti mažesnę paramos intensyvumo lygį ir pasitelkti finansų inžinerijos priemones.</p>	4

Šaltinių sąrašas

1. Bendra Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonių statistika (2021-06-10), Nacionalinė mokėjimo agentūra prie žemės ūkio ministerijos, prieiga per internetą: <https://www.nma.lt/index.php/parama/lietuvos-kaimo-pletros-20142020-m-programa/statistika/9156#res>
2. ESTEP, „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įgyvendinimo 2014–2019 metais vertinimo ataskaita“. Prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Lietuvos_kaimo_pletros_2014%E2%80%932020%20m._programa/Steb%C4%97sena%20ir%20vertinimas/Tyrimai%20ir%20vertinimai/KPP2014-2020%20igyvendinimas%202014-2019_ESTEP_2020.pdf
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, valdymo ir stebėsenos, kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 352/78, (EB) Nr. 165/94, (EB) Nr. 2799/98, (EB) Nr. 814/2000, (EB) Nr. 1290/2005 ir (EB) Nr. 485/2008. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1306&from=LT>
4. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=lt>
5. Europos Parlamento ir Tarybos pasiūlymas, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinių strateginių planų (BŽŪP strateginių planų), finansuotinių iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), rėmimo taisyklės ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1305/2013 ir (ES) Nr. 1307/2013. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52018PC0392>
6. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=LT>
7. Galimai neteisėtų sąlygų, sukurtų siekiant gauti tiesiogines išmokas ir paramą už plotus pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programos priemones, tikrinimas. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir1085/dir54/dir2/6_0.php

8. Lietuvos gyventojų apklausos dėl skaidrumo principų įgyvendinimo Nacionalinėje mokėjimo agentūroje prie Žemės ūkio ministerijos rezultatai. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir3544/dir177/dir8/19_0.php
9. Lietuvos kaimo plėtros 2014 – 2020 m. programos (ex-ante) vertinimas, prieiga per internetą: <https://zum.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kaimo-pletra/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/stebesena-ir-vertinimas-1>
10. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos įtaka ekologiniam ūkininkavimui. Prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LT_versija/Veiklos_sritys/Kaimo_pletra/Lietuvos_kaimo_pletros_2014%E2%80%932020m_programa/Steb%C4%97sena%20ir%20vertinimas/Tyrimai%20ir%20vertinimai/2021/KPP%20itaka%20ekologiniam%20ukininkavimui_2021.pdf
11. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos išvada dėl korupcijos rizikos analizės teisės aktų nuostatų pažeidimų, susijusių su Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai investicinio pobūdžio priemonių įgyvendinimu, administravimo veiklos srityje. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/doclib/w8zeacaz7xk6y43sxyu8a1vqarpfz4j3>
12. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos 2021–2022 metų korupcijos prevencijos programa. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir3590/dir179/dir8/14_0.php
13. Nacionalinės mokėjimo agentūros prie Žemės ūkio ministerijos sutartys su piliečiais. Prieiga per internetą: http://www.cvpp.lt/index.php?option=com_vptpublic&task=sutartys&Itemid=109&filter_show=1&filter_limit=10&filter_authority=Nacionalin%C4%97+mok%C4%97jimo+agent%C5%ABra+prie+%C5%BDem%C4%97s+%C5%ABkio+ministerijos&filter_cpv=79410000-1&filter_contractdate_from=2014-01-01&filter_supplier=Pilietis
14. NMA tinklapio skiltis „Kviečiame teikti paraiškas“. Prieiga per internetą: <https://www.nma.lt/index.php/parama/12?tab=1>
15. NMA, „Patikrų vietoje grafikas“. Prieiga per internetą: https://www.nma.lt/uploads/files/dir1192/dir59/dir2/13_0.php
16. Rekomendacijos dėl finansinių priemonių įgyvendinimo pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programą (2014–2020 m. KPP), pagrįstos finansinių priemonių ex-ante vertinimu. Prieiga per internetą: <https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/FinPr%20vertinimo%20ataskaita201503.pdf>
17. Strategijos „Europa 2020“ tikslai: Lietuvos statistika ir rodikliai. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/lithuania/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-lithuania_lt?etran=lt

18. Tikslas (g) „Pritraukti jaunuosius ūkininkus ir sudaryti palankesnes sąlygas verslo plėtrai kaimo vietovėse“. Situacijos analizė. Prieiga per internetą: [https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LAEI_situacijos_analize_ES_tikslas_%20\(g\)_Jaunieji_2019-04-16.pdf](https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/LAEI_situacijos_analize_ES_tikslas_%20(g)_Jaunieji_2019-04-16.pdf)
19. Tyrimas „Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „LEADER programa“ įtaka skatinant socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę kaimo plėtrą 2014–2020 m.“, prieiga per internetą: https://zum.lrv.lt/uploads/zum/documents/files/ESTEP_LEADER_GA_FINAL.pdf
20. Veiklos srities „Parama profesiniam mokymui ir įgūdžiams įgyti“ įgyvendinimo taisyklės. Prieiga per internetą: <https://zum.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kaimo-pletra/lietuvos-kaimo-pletros-2014-2020-m-programa/priemones/1-priemone-ziniu-perdavimas-ir-informavimo-veikla>

Priedai

Nr.	EVRK klasė	EVRK klasės pavadinimas	Projektų skaičius
1.	55.20	Poilsiautojų ir kita trumpalaikio apgyvendinimo veikla	38
2.	43.12	Statybvietsės paruošimas	37
3.	01.61	Augalininkystei būdingų paslaugų veikla	29
4.	45.20	Variklinių transporto priemonių techninė priežiūra ir remontas	13
5.	93.29	Kita pramogų ir poilsio organizavimo veikla	10
6.	41.20	Gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų statyba	10
7.	56.10	Restoranų ir pagaminto valgio teikimo veikla	9
8.	52.10	Sandėliavimas ir saugojimas	8
9.	16.10	Medienos pjaustymas ir obliavimas	8
10.	81.30	Kraštovaizdžio tvarkymas	7
11.	25.11	Metalo konstrukcijų ir jų dalių gamyba	7
12.	16.23	Kitų statybinių dailidžių ir stalių dirbinių gamyba	7
13.	08.12	Smėlio ir žvyro karjerų eksploatavimas; molio ir kaolino kasyba	7
14.	42.11	Kelių ir automagistralių tiesimas	6
15.	33.12	Mašinų remontas	6
16.	70.22	Konsultacinė verslo ir kito valdymo veikla	5
17.	55.10	Viešbučių ir panašių laikinų buveinių veikla	5
18.	43.99	Kita, niekur kitur nepriskirta, specializuota statybos veikla	5
19.	42.21	Komunalinių nuotekų statinių statyba	5
20.	22.22	Plastikinių pakuočių gamyba	5
21.	87.30	Stacionarinė pagyvenusių ir neįgalųjų asmenų globos veikla	4
22.	82.92	Fasavimo ir pakavimo veikla	4
23.	82.30	Posėdžių ir verslo renginių organizavimas	4
24.	81.29	Kita valymo veikla	3
25.	77.21	Poilsio ir sporto reikmenų nuoma ir išperkamoji nuoma	4
26.	56.29	Kitų maitinimo paslaugų teikimas	4
27.	25.62	Mechaninis apdirbimas	4
28.	16.29	Kitų medienos gaminių gamyba; dirbinių iš kamštienos, šiaudų ir pynimo medžiagų gamyba	4
29.	01.62	Gyvulininkystei būdingų paslaugų veikla	4
30.	93.21	Atrakcionų ir teminių parkų veikla	3
31.	93.19	Kita sportinė veikla	3
32.	77.32	Statybos ir inžinerinių statybos darbų mašinų ir įrenginių nuoma ir išperkamoji nuoma	3
33.	73.11	Reklamos agentūrų veikla	3
34.	71.12	Inžinerijos veikla ir su ja susijusios techninės konsultacijos	3
35.	52.21	Sausumos transportui būdingų paslaugų veikla	3
36.	11.07	Nealkoholinių gėrimų gamyba; mineralinio ir kito, pilstomo į butelius, vandens gamyba	3
37.	02.20	Medienos ruošą	3
38.	96.04	Fizinės gerovės užtikrinimo veikla	2
39.	96.03	Laidotuvių ir su jomis susijusi veikla	2
40.	93.11	Sporto įrenginių eksploatavimas	2
41.	91.02	Muziejų veikla	2
42.	87.10	Stacionarinė slaugos įstaigų veikla	2
43.	49.41	Krovininis kelių transportas	2
44.	43.91	Stogų dengimas	2
45.	43.39	Kiti statybos baigiamieji ir apdailos darbai	2
46.	43.31	Tinkavimas	2

Nr.	EVRK klasė	EVRK klasės pavadinimas	Projektų skaičius
47.	43.21	Elektros sistemų įrengimas	2
48.	38.21	Nepavojingų atliekų tvarkymas ir šalinimas	2
49.	30.12	Pramoginių ir sportinių katerių (laivų) statyba	2
50.	28.30	Žemės ir miškų ūkio mašinų gamyba	2
51.	25.99	Kitų, niekur kitur nepriskirtų, metalo gaminių gamyba	2
52.	25.21	Centrinio šildymo radiatorių ir katilų gamyba	2
53.	23.70	Akmens pjaustymas, tašymas ir apdailinimas	2
54.	22.21	Plastikinių plokščių, lakštų, vamzdžių ir profiliuotųjų gamyba	2
55.	93.12	Sporto klubų veikla	1
56.	90.03	Meninė kūryba	1
57.	90.02	Scenos pastatymams būdingų paslaugų veikla	1
58.	85.51	Sportinis ir rekreacinis švietimas	1
59.	85.10	Ikimokyklinis ugdymas	1
60.	82.99	Kita, niekur kitur nepriskirta, verslui būdingų paslaugų veikla	1
61.	79.12	Ekskursijų organizatorių veikla	1
62.	77.39	Kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų, įrangos ir materialiuųjų vertybių nuoma ir išperkamoji nuoma	1
63.	77.20	Asmeninių ir namų ūkio prekių nuoma ir išperkamoji nuoma	1
64.	77.12	Sunkiasvorių variklinių transporto priemonių nuoma ir išperkamoji nuoma	1
65.	69.20	Apskaitos, buhalterijos ir audito veikla; konsultacijos mokesčių klausimais	1
66.	60.20	Televizijos programų rengimas ir transliavimas	1
67.	59.11	Kino filmų, vaizdo filmų ir televizijos programų gamyba	1
68.	55.30	Poilsinių transporto priemonių, priekabų aikštelių ir stovyklaviečių veikla	1
69.	55.00	Apgyvendinimo veikla	1
70.	52.29	Kita transportui būdingų paslaugų veikla	1
71.	47.99	Kita mažmeninė prekyba ne parduotuvėse, kioskuose ar prekyvietėse	1
72.	45.40	Motociklų ir jų atsarginių dalių bei pagalbinių reikmenų pardavimas, techninė priežiūra ir remontas	1
73.	43.34	Dažymas ir stiklinimas	1
74.	43.33	Grindų ir sienų dengimas	1
75.	43.22	Vandentiekio, šildymo ir oro kondicionavimo sistemų įrengimas	1
76.	43.00	Specializuota statybos veikla	1
77.	42.99	Kitų, niekur kitur nepriskirtų, inžinerinių statinių statyba	1
78.	42.00	Inžinerinių statinių statyba	1
79.	38.32	Išrūšiuotų medžiagų atgavimas	1
80.	38.20	Atliekų tvarkymas ir šalinimas	1
81.	33.00	Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas	1
82.	31.09	Kitų baldų gamyba	1
83.	31.03	Čiužinių gamyba	1
84.	31.02	Virtuvės baldų gamyba	1
85.	31.01	Įstaigos ir prekybos įmonių (parduotuvių) baldų gamyba	1
86.	31.00	Baldų gamyba	1
87.	30.92	Dviračių ir invalidų vežimėlių gamyba	1
88.	30.11	Laivų ir plūdriųjų konstrukcijų statyba	1
89.	25.61	Metallų apdorojimas ir dengimas	1
90.	25.29	Kitų metalinių cisternų, rezervuarų ir talpyklų gamyba	1
91.	25.12	Metallinių durų ir langų gamyba	1
92.	23.69	Kitų betono, gipso ir cemento gaminių bei dirbinių gamyba	1
93.	23.63	Prekinio betono mišinio gamyba	1

Nr.	EVRK klasė	EVRK klasės pavadinimas	Projektų skaičius
94.	23.60	Betono, cemento ir gipso gaminių bei dirbinių gamyba	1
95.	23.41	Keraminių buities ir puošybos gaminių bei dirbinių gamyba	1
96.	22.29	Kitų plastikinių gaminių gamyba	1
97.	22.23	Plastikinių statybos dirbinių gamyba	1
98.	22.19	Kitų guminių gaminių gamyba	1
99.	16.24	Medinės taros gamyba	1
100.	16.21	Faneravimo dangos ir medienos plokščių gamyba	1
101.	10.91	Paruoštų pašarų ūkio gyvuliams gamyba	1
102.	10.71	Duonos gamyba; šviežių konditerijos kepinų ir pyragaičių gamyba	1
103.	01.60	Žemės ūkiui būdingų paslaugų ir derliaus apdorojimo veikla	1